بارودۆخی باشوری کوردستان لە چەند نامەیەکی ڕێکخستنە نهێنییەکانی یەکێتی نیشتمانی کوردستاندا (١٩٩٠-١٩٩١) (لێکۆڵینەوەیەکی مێژوویی-بەڵگەنامەییە)

د. ئاراس عبدالرحمان مستەفا

زانکۆی ڕا پەڕین

فاکەڵتی زانستە مرۆڤایەتییەکان

بەشی مێژوو

پێشەکی

گرنگی توێژینەوەکە : باسکردن لە بارودۆخی باشوری کوردستان پێش ڕاپەڕینی ئاداری ١٩٩١ لە نامەو نوسراوەکانی ڕێکخستنە نهێنییەکانی ناو شاروشارۆچکەکانی کوردستان بۆ توێژینەوەیەکی زانستی و دوای تێپەڕبوونی چارەکە سەدەیەك بەسەر ئەو ڕاپەڕینە، گرنگییەکی زۆری هەیە ، چونکە تا ئێستا کار لەسەر بەڵگەنامەو نوسراوە نهێنیەکان نەکراوە کە چۆن لە ڕێگای ئەو ڕاپۆرت و نامانەی کە بۆ سەرکردایەتی یەکێتی نیشتمانی کوردستان نێردراوە، بە ووردی باسیان لە بارودۆخی کوردستان کراوەو لێکدانەوەو ئەگەری ڕووداوی گرنگیش بەهۆی ئەو بارودۆخەی کە هاتۆتە پێشەوە خراوەتە ڕوو، لەلایەکیتر لەو ڕاپۆرت و نامەو نوسراوانەدا سەرجەم لایەنەکانی سیاسی و ئابوری و کۆمەڵایەتی و سەربازی باس کراوە، کە بۆ ئەو کاتە گرنگیەکەی لەوە دابووە کە سەرکردایەتی بەرەی کوردستانی ئاگاداری بارودۆخی کوردستان ئەو گۆڕانکاریانە بووە کە لە شاروشارۆچکەکانی کوردستان هاتوونەتە پێش و ڕوویانداوە، بە پێی ئەو نوسراوو نامەو ڕاپۆرتانەش بەرنامەو پلانی داهاتوویان داڕشتووە .

ئامانجی توێژینەوەکە : ئامانجمان لەم توێژینەوەیەدا دەرخستن و شیکارکردنی ئەو زانیارانەی نامەو بەڵگەنامەو ڕاپۆرتانەیە کە لە سەرجەم بوارەکانی بارودۆخی کوردستان نوسراوەو نێردراوە بۆ سەرکردایەتی یەکێتی نیشتمانی کوردستان کە ئەو کاتە یەکێك لە پارتە دیارو بەرچاوەکانی باشوری کوردستان بوو کە دژی دەسەڵاتداریێتی حکومەتی بەعس خەباتی دەکرد، لەلایەکیتر ئامانجێکیتر ئەوەیە کە ئەو نامەونوسراوانە بۆ یەکەم جار لە توێژینەوەیەکدا زانیاری وورد لەسەر بارودۆخی کوردستان بە دیاردەخەن ، ئێمەش وەك توێژەرێك ڕاستیەکان وەك خۆی دەخینە ڕوو وە شرۆڤەیان دەکەین و گرنگیەکانی ئەوزانیاریانەش پێش ڕاپەڕین باس دەکەین .

میتۆدی توێژینەوەکە : میتۆدی ئەم توێژینەوەیە بریتییە لە باسکردن و هەڵسەنگاندنی بارودۆخی ئابوری ، سیاسی، کۆمەڵایەتی و سەربازی کوردستان، ئەمەش بە پێی ئەو زانیاریانەی لەناو نامەو نوسراوەکانی ڕێکخستنە نهێنیەکاندا هاتووە بە پێی کات و شوێنی زانیاری و ڕووداوەکە.

پێکهاتەی توێژینەوەکە : پێکهاتەی توێژینەوەکە بریتییە لە سێ باس باسی یەکەم تەرخان کراوە بۆ بارودۆخی ئابوری و ڕەنگدانەوەی لەسەر ژیانی خەڵك، باسی دووەم، بریتییە لە بارودۆخی سەربازی حکومەتی عێراق لە شاروشارۆچکەکانی کوردستان، باسی سێ یەم ، بریتییە لە باسکردن لە بارودۆخی سیاسی و کۆمەڵایەتی کوردستان و گۆرانکاری و ڕووداوەکان و کاریگەریان لەسەر دەروونی خەڵکی کوردستان .

سەرچاوەکانی ئەم توێژینەوەیەش بریتییە لە نامەو نوسراوو ڕاپۆرت و ئەو بەڵگەنامە نهێنیانەی کە ڕێکخستنە نهێنی و شانە چەکدارە نهێنییەکانی یەکێتی نیشتمانی کوردستان لە شاروشارۆچکەکانی کوردستان بۆ سەرکردایەتی

و فەرماندەکانی هێزی پێشمەرگەیان ناردووە، بەشێك لە نامەکانیش بۆ نەوشیروان مستەفا نێردراون کە ئەو کاتە فەرماندەی گشتی هێزی پێشمەرگەی یەکێتی نیشتمانی کوردستان بوو کە کەسێکی دیاری ناو بزوتنەوەی چەکداری و سیاسی باشوری کوردستانە، هەروەها ئەو کەسانەی نامەو نوسراوەکانیان ناردووە کەسانێك بوون ئاستی رۆشنبیری ، ووشیاری سیاسیان لە ئاستێکی بەرزدابووەو دەرچووی ئامادەیی وپەیمانگاو زانکۆکان بوون، ئەوەی ماوە بوترێت ئەوەیە کە سەرچاوەی دەستکەوتنی نامەو نوسراوەکان بریتین لە ئاکۆ محەمەد وەهبی و ئەرشیفی یەکێتی نیشتمانی کوردستان، مەکتەبی بیرو ووشیاری یەکێتی نیشتمانی کوردستان، لەگەڵ چەند کەسێکیتر کە پێیان باش نەبوو ناویان بهێنرێت و بزانرێت نامەو نوسراویان لەلا بووە.

باسی یەکەم : بارودۆخی ئابوری کوردستان لە نامەو نوسراوەکانی ڕێکخستنە نهێنییەکانی یەکێتی نیشتمانی کوردستان

پێش راپەرینی ئاداری ١٩٩١ بارودۆخی باشوری کوردستان زۆر خراپ و دژوار بوو، بە تایبەت لە رووی ئابوری یەوە رۆژ بە رۆژ کاریگەرییە خراپەکانی جەنگی هەشت ساڵەی نێوان (عێراق و ئێران ١٩٨٠-١٩٨٨) و جەنگی داسەپاوی کوەیت - عێراق بەدیار دەکەوتن و خەڵکیان دووچاری نەهامەتی و برسیەتی و هەژاری و نەخۆشی دەبوون حکومەتی عێراقیش هیچ ڕێگا چارەیەکی وەك چارەسەر پێ نەبوو، بارودۆخی ئابوری عێراق وا خراپ ببوو حکومەتی عێراق نەی دەتوانی خۆی لێدەربازبکات ، تەلەفزیۆنی بەغداد ئاماژەی بۆ قەیرانی ئابوری عێراق کردو باسی کەمی خۆراکو دەرمانی کرد، وەزیری بازرگانی ئەوکاتەی عێراق بە ئاشکرا باسی قەیرانی گەورەی ئابوری دەکات و بە مەترسیەکی گەورەش لە قەڵەمی دەدات، وە داوا لە خەڵکی عێراقیش دەکات کە پێویستە هەست بەو قەیرانە ئابوری یە بکەن و بەکارهێنانی خۆراك و پێداویستییەکان کەم بکەنەوە([1]). ئەمەش ئاماژەیەکی ترسناك بوو بۆ تەواو تێکچوونی شیرازەی ئابوری و ژێرخانی ئابوری عێراق ، لەبەرامبەر ئەم بارودۆخە خراپەدا ڕێکخستنە نهێنییەکان و شانە چەکدارەکان نامەو نوسراوێکی زۆریان بۆ سەرکردایەتی یەکێتی نیشتمانی کوردستان و فەرماندەی گشتی هێزی پێشمەرگە ناردووە، لەم نامەو نوسراوانەدا زانیاری زۆر وورد دەربارەی خراپ بوونی بارودۆخی کوردستان نوسراوەو ئاماژەی پێکراوە، لە یەکێك لەو نوسراوانەدا کە لەلایەن عزەدین ناوێکەوە بۆ محەمەد فەرەج نوسراوەو نێردراوە کە ئەم ناوانەش ناوی نهێنی و خواستراو بوون کە تیایدا هاتووە : (وەزعی عام زۆر زۆر خراپەو بە جارێك خەڵك بێزارەو برسیەتی و بێکاری خەڵکێکی زۆری گرتۆتەوە، نەك هەر لە کوردستان بەڵکو لە هەموو ناوچەکانیتر، بێ ئەخلاقی و بەدکاری و هەرچی رەوشتی نامرۆڤانە هەن بڵاو بوونەتەوە، وولاتێکە وەك کورد دەڵێت (هەرکەس دزی دووگای خۆیەتی) کەس گوێ بە نیشتمان پەروەری و بەرژەوەندی باڵای گەل و نیشتمان پەروەری و شتیتر نادات، هۆیەکەشی سیاسەتی رژێمە وای لە خەڵك کردووە پێشبڕکێ بکەن بۆ پرکردنی ورگ و گیرفان، بەهەر حاڵێك وەزعەکە وا پێ ناچێت خەڵك توانای مقاوەمەو قوربانیدان بن بۆ رژێم ، بگرە بەرگەی هیچ هەزەیەك ناگرێ) ([2]) لێرەدا ئەوە روون دەبێتەوە کە برسیەتی و بێکاری خەڵکی بەتەواوی هەراسان کردووە بە ناچاری هەندێك کەس پەنایان بردووە بۆ کاری لەش فرۆشی و بەدکاری ، ئەمەش ئەگەر ئەوپەری ناچاری نەبێت

---

[1] - بروانە (رۆژنامەی بەرەی کوردستانی)، ژمارە ٢٢، ساڵی (٣)، تشرینی دووەمی ١٩٩٠، ل ١١.

[2] - بۆ زانیاری زانیاتر بروانە پاشکۆی ژمارەی (١) نامەیەك لە عیزەدین بۆ مەحمود فەرەج لە ٤ / ١ / ١٩٩١نێردراوەو بڵاو کراوەتەوەو زانیاری زیاتری تێدایە .

خەڵك پەنای بۆ نابات، تەنانەت بێ پارەیی و بێ دەرامەتی و بێ کاری وای لە بەرپرس و دەسەڵاتداران کردووە پەنا بۆ وەرگرتنی بەرتیل و رەشوە بەرن و بە نایاسایی کاروبارەکانی حکومەت بەڕێوەبەرن .

حکومەتی عێراق دەیزانی تووشی چ قەیرانێکی گەورە بووە بۆیە لە رێگایپارێزگای پارێزگاکانەوە کۆبوونەوەیان بە خەڵك دەکردو خەڵکیان ئاگادار دەکردەوە کە دەبێت دەرامەت بە فیڕۆ نەدەن لەم بارەیەوە لە بەڵگەنامەی ژمارە دوودا هاتووە ((لەم رۆژانەدا محافظی سلێمانی کۆبوونەوەی بە خەڵك کردووەو داوای ئەوەی کردووە کە دەبێت زۆر ئیقتصادی بکەن و برنج مەخۆن، گۆشت مەخۆن، ئێمە لەشەڕداین بۆ ئەوەی ئێمە بتوانین خۆمان بگرین ، وە جگە لە رادیۆی بەغداد و عێراق نابێت هیچ رادیۆیەکیتر بکەنەوە و مەمنوعەو سزا دەدرێن)) ([٣])

نیگەرانی یەکی زۆر لەلای خەڵکی عێراق بە گشتی و کوردستان بە تایبەتی بە هۆی جەنگی کوەیتەوە دروست ببوو، خەڵك بە گشتی باوەڕی بە حکومەت نەمابوو کە جاریکیتر بتوانێ بارودۆخی عێراق بگەڕێنیتەوە پێش داگیرکردنی کوەیت لەلایەن عێراقەوە، بۆیە دووکاندارەکان تا بۆیان دەکرا کەلوپەل و پێداویستی رۆژانەی خەڵکیان گران دەکرد، دامەزراوە خزمەتگوزاریەکانی حکومەت نەیان دەتوانی خزمەت بە خەڵك بکەن، زۆربەی دام و دەزگاکانی حکومەتیان لە ترسی بۆردومانکردنی فرۆکەکانی ئەمریکاو هاوپەیمانەکان چۆڵ دەکرد، رۆژ بە رۆژ چارەنوسی خەڵکی عێراق بەرەو خراپترو خەتەرتر دەرۆیشت، شیرازەی ژیانی خەڵك تێکچووبوو، برسیەتی و بێ ئاوی و بێ کارەبایی و نەبوونی داوو دەرمان تەنگیان بە خەڵك هەڵچنیبوو، زۆربەی خەڵك بۆ پێداویستی ئاو پەنایان بۆ کڕینی ئاو دەبرد، کە ئەویش رۆژ بە رۆژ نرخەکەی بەرز دەبۆوە، بە هۆی نەبوونی بەنزین گازو سووتەمەنی نرخی گواستنەوەی هاوڵاتیان بەرز ببۆوە([٤])

لێرەوە دەردەکەوێت هیچ شتێك لە عێراق و کوردستان جێگای ئومێدی خەڵك نەبوو، ئەوەی خەڵك بیری لێ دەکردەوەو رۆژانە باسیان دەکرد بریتی بوو لە کۆتایهێنان بە دەسەلاتدارێتی حکومەتی بەعسی عێراق و سەدام حسێن ، ئەمەش کەوتبووە سەر لێدانی عێراق لە لایەن ئەمریکاو هاوپەیمانەکانی.

ئەوەی لە هەموو جێگای مەترسی بوو بۆ خەڵکی کوردستان بەرزبوونەوەی نرخی کەلوپەل و شمەك و ئازوقەو خواردەمەنی و سووتەمەنی بوو، کە بریتی بوون لە پێداویستی ژیانی رۆژانەی خەڵك لە یەکێك لە نوسراوەکاندا کە چەوساوە([٥]) بۆ نەوشیروان مستەفای ناردووەو بەرزبوونەوەی نرخی خواردەمەنی و سوتەمەنی پێداویستیەکانی تێدا خراوەتەڕوو کە پێش گرتنی کوەیت لەلایەن حکومەتی عێراقەوە نرخی هەموو شتێك زۆر کەمتر بوو، لە نوسراوەکەدا

---

[٣] – بروانە پاشکۆی ژمارە (٢) نامەیەك لە حەمە سەعید بۆ نەوشیروان مستەفا نێردراوە لە ٥ / ٢ / ١٩٩١ ، کە زانیاری زیاتری تێدا بلاّوکراوەتەوە . حەمە سەعید ناوی تەواوی مستەفا ابراهیم دەروێش و یەکێك لە ناوە نهێنیەکانی تر کە دواتر هەر بەو ناوە ناسرا بریتی بوو لە شاسوار، ساڵی ١٩٦٢ لە قەلاّدزێ لە دایك بووە، دەرچووی پەیمانگای تەندروستی سلێمانی بووە، لە ساڵی ١٩٧٧ پەیوەندی بە رێکخستنەکانی یەکێتی نیشتمانی کوردستان کردووە، بە هۆی کاری رێکخستنەوە لەلایەن حکومەتی عێراقەوە بە غیابی حوکمی لە سێدارەدانی بۆ دەرچووە، لە دروستکردنی شانە چەکدارەکانی بروسك و راپەڕینی ١٩٩١ رۆڵی کاریگەری هەبووە، لە دوای راپەڕین کاریگێڕی مەڵبەندی سۆران و چەندین پلەی تری حیزبی هەبووە، دواجار بە هۆی نەخۆشی لە ١٣ تشرینی دووەمی ٢٠٠٧ کۆچی دوایی کردووە، وەرگیراوە لە بوار نورەدین: ئەستێرەی سوور، بەشی یەکەم، چاپ و پەخشی حەمدی، سلێمانی ٢٠٠٨، ل٧٣-٧٤ .

[٤] – بڕوانە پاشکۆی ژمارە (٨) لە نامەیەکدا کە لە بەرواری ٨ / ٢ / ١٩٩١ لە چەوساوە بۆ نەوشیروان مستەفای ناردووە بلاّو کراوەتەوە .

[٥] – چەوساوە ناوی نهێنی محەمەد سەرکەپکانی بووە .

هاتووە (سیعری خواردەمی و شتومەك هەروا گران دەبێت و گەیشتۆتە رادەیەك، کە خەڵکی هەژارو نەدار ناتوانن بیکڕن ، بە برسیەتی ئەمێننەوە، ئەمەش سیعری شتەکان لە ئێستادا

هەزار کیلۆ ئارد	٣٧٥ دینار
١ کیلۆ شەکر	٥٥٠٠ فلس
١ کیلۆ چای کیس	٢٣ دینار
١ کیلۆ رۆن	١٣ دینار
٥ کیلۆ برنج	١٨ دینار
١ کیلۆ گۆشتی حەیوان	٧ دینار
١ کیلۆ گۆشتی مریشك	٦ دینار

نرخی سوتەمەنیش بەم شێوەیە

١ لیتر بەنزین	٣ دینار
١ لیتر گازوایل	١,٥٠٠ یەك دینارو پێنج سەد فلس
١ بەرمیل نەوت	٣٥ دینار ([٦])

لێرەوە دەردەکەوێت جەنگی کوەیت لە ماوەیەکی زۆر کەمدا کاریگەری زۆر خراپ و مەترسیداری لە دوای خۆی بەجێدێڵێت و خەڵکی کوردستان رووبەڕووی مەترسیەکی گەورە بێوە، چونکە بەرزبوونەوەی نرخی شتەکان بە رادەیەك بووە کە خەڵك توانای کڕینیانی نەمابوو، یان وای لێهاتبوو دووکاندارو بازاڕ و بازرگانەکان خۆراك و پێداویستیەکانی تریان لە خەڵك دەشاردەوەو دواتر بە نرخێکی خەیاڵی بە خەڵکیان دەفرۆشتەوە.

سەرەڕای کەمبوونەوەی خواردەمەنی لە دووکان و بازاڕەکان ، لە ناو سوپای عێراقیش سەربازەکان بێزار ببوون لە کەمی خواردن و نەبوونی سەرچاوەکانی خواردەمەنی ژیانی رۆژانەیان ، تەنانەت وای لێهاتبوو هەر سەربازێك رۆژی یەك سەموونی وەردەگرت، بە هۆی ئەم بارودۆخە خراپەوە سەربازەکانی سەربازگەی کەڵەکی یاسیناغا لە پارێزگای هەولێر بە هۆی ئەوەی بە ١٢٠ سەرباز ٨٠ سەمونیان دەدرایە ، دەستیان بە ناڕەزایی و تووڕە بوون کردووە ([٧]). هەر بە هۆی خراپی خواردنی سوپای عێراق لە کاتی مەشق کردن دا لە گۆرەپانی مەشقی پیادەی سنجار سەربازێك بە ئەفسەرەکەی دەڵێ لە برسان ناتوانم راهێنان بکەم و بەردەوام بم بەڵام ئەفسەرەکە زۆری لێدەکات و زۆر ئازاری دەدات، ئەویش بە چەکەکەی تەقەی لێدەکات و ئەفسەرەکە دەکوژێت و یەك دوو کەسیتر بریندار دەکات و دوایی خۆشی دەکوژێت ([٨])، ئەمەش ئەوپەڕی خراپی بارودۆخی ئابوری عێراق پیشان دەدات بە تایبەت حکومەتێك کە نەتوانێت خواردن بۆ سەربازەکانی دابین بکات، کە واتە ناتوانێت بۆ خەڵکەکەشی دابین بکات، لەو کاتەدا خەڵك بە ناچاری پەنا بۆ هەموو کارێکی نەشیاو دوور لە یاساو ڕەوشت دەبەن، ئەمەش تەنیا بۆ دابینکردنی ژیانی رۆژانەیان، لەبەرامبەر حکومەتی عێراق بە تەواوی هەستی بە داڕمان و شکستی ژێرخانی ئابوری کردبوو، بەڵام بەهۆی ئەو

[٦] – سەرچاوەی پێشوو.

[٧] – بڕوانە پاشکۆی ژمارە (١٠) لەم بارەیەوە لە راپۆرتی رێبین محەمەد کە بۆ نەوشیروان مستەفا نێردراوە لە ١٢ / ٩ / ١٩٩٠ تیایدا باسی خراپی بارودۆخی خۆراکی سوپای عێراق کراوە

[٨] – بڕوانە پاشکۆی ژمارە (١١) نامەی سوارە بۆ نەوشیروان مستەفا زانیاری زیاتری تێدایە ، سوارە ناوی نهێنی هیوا ئەحمەد مستەفایە کە سەرپەرشتیاری شانەی ٤٤٤ ی کۆمەڵەی رەنجدەران بووەو راستەوخۆ پەیوەندی بە نەوشیروان مستەفاوە هەبووە .

هەموو داهات و سەرمایە زۆرەی لە بواری سەربازی و جەنگدا خەرجی دەکرد، توانای چاککردنی بواری ئابوری نەبوو، تەنانەت حکومەتی عێراق بە هۆی جەنگی عێراق و ئێران و دواتر داگیرکردنی کوەیتەوە دووچاری قەرزێکی زۆر ببۆوە کە نەی دەتوانی بە ئاسانی قەرزەکانی بداتەوە، دەیوست لە رێگای گرتنی کوەیت و داگیرکردنی زەویەکانی سعودیەوە بیرە نەوتەکان دەست بەسەردابگرێت و بازاڕی نەوت قۆرخ بکات ، بەلاَم دواجار جگە لە شکست و دۆڕان و هەلوەشانی ژێرخانی ئابوری هیچیتری بۆ نەمایەوەو خەلچکی عێراقیشی تووشی مالوێرانی و سەرگەردانی کرد.

باسی دووەم / بارودۆخی سوپای عێراق باشوری کوردستاندا

رژێمی عێراق بە هۆی شەڕی هەشت ساڵەی لەگەلٚ ئێران دا لە سنورەکانی کوردستان کە سنوری بە دەولەتی ئێرانەوە بوو ، هێزێکی سەربازی گەورەی بە تەواوی چەك و تەقەمەنییەوە بلاَوکردبۆوەو بنکەو بارەگاو سەربازگەی گەورەی لێ دامەزراندبوون، خەلکی کوردستان بە تەواوی لە شەڕەکانی رژێمی عێراق بێزار ببوون، توانای شەڕکردن بۆ ئەو رژێمەیان نەمابوو ، چونکە دەیانزانی دەبنە قوربانی سیاسەتە شەڕەنگێژەکانی حکومەتی بەعس، بۆیە رۆژ بە رۆژ ژمارە سەربازە کوردە راکردووەکان رووی لە زیاد بوون دەکرد، ئەمەش لەلای سەرانی حکومەتی عێراق بە باشی هەستی پێدەکرا بەلاَم توانای رووبەڕووبوونەوەی نەمابوو لەم بارەیەوە لە بەلگەنامەی ژمارە یەکدا هاتووە (ژمارەی هەلاَتوانی سەربازی لە ریزەکانی سوپای عێراق یەکجار زۆرەو رۆژ بە رۆژ زیاتر دەبێت) راکردنی سەربازانی عێراق تەنها بریتی نەبوو لە خۆرزگارکردنی شەڕ، بەلکو سیاسەتی توندو تیژی و کۆتایی نەهاتنی شەڕەکانی رژێمی بەعسی عێراق سەربازەکانی سوپای عێراق گەیشتبوونە ئەو بروایەی تا رۆژێك زووتر بەرەکانی جەنگ و سوپای عێراق بەجێبهێلن ئەوا زووتر لە برسیەتی و رەزیلی و مردن و دەردەسەری رزگاریان دەبێت ([٩]).

لەلایەکیتر رێکخستنە نهێنییەکانی یەکێتی نیشتمانی کوردستان بەردەوام بەدوای زانیاری سەربازی حکومەتی عێراقەوە بوون، دەیانوویست بزانین توانای سەربازی حکومەتی عێراق چەندەو ئەگەر راپەڕین ئەنجام بدرێت تا چ ئەندازەیەك دەتوانێ رووبەڕووی خەلکی راپەڕیو ببێتەوە لەم بارەیەوە لە نامەیەکی رێکخستنە نهێنیەکان دەربارەی زانیاری لەسەر مووشەکە کیمیاویەکانی رژێمی عێراق بەم شێوەیە نوسراوە (لە سەرچاوەیەکی نزیك زانیومانە کە ئەفسەرێکی بنکەیەکی موشەکی بە دەرەجەی نەقیب کە هەموو ئەو موشەکانەی کە عێراق هەیەتی سەرەکانی موادی کیمیاوی تێ کراوە ژمارەیان لە (١٥٠) موشەکی کە بابەتی سکوپ مەودایان لە ٢٥٠کم تێناپەڕێت ، قسەی ئەم ئەفسەرەش باوەڕپێکراوە)([١٠]) .

لەلایەکیتر حکومەتی عێراق بە مەبەستی زیادکردنی سوپاکەی و لەلایەکتر بە مەبەستی پڕکردنەوەی شوێنی ئەو سەربازانەی لە سوپای عێراق رایانکردبوو هەلسابوو بە چەك دابەشکردن بەسەر خەلك و بە ناوی جەیش و پاراستنی وولاَت بە زۆرە ملێ ، بگرە ئافرەتانیش بەر ئەو شالاَوە دەکەوتن ، بە تایبەت ئافرەتی موچە خۆر کەدەبێت ئەوانیش چەك وەربگرن ، هەروەها رژێم لە ژێر چەندین ناوی جیاوازەوە دەیویست خەلکێکیتر چەکدار بکات، ئەمجارە بە ناوی (دفاع الوطنی) نەبوو بەلکو بە ناوی (افواج المجاهیدین)بوو ئەمەش بەو بیانووەی کە پێویستە خەلکی عێراق خۆیان فیدا بکەن و بەرامبەر کافرەکان غەزا بکەن و بە خەلکیان رادەگەیاند ئەوانەی لە شەڕدا دەکوژرێن

[٩] – بروانە پاشکۆی ژمارەی (١)

[١٠] – هەمان سەرچاوە

شەهیدن و پلەی بەهەشتیان پێ دەدرێت([11]) جگە لە مانەش چەکدارو بەرپرس و کارمەندانی دام و دەزگاکانی حکومەتی بەعس ترسێکی زۆریان لێ نیشتبوو، هەموو کات چاوەڕێی هێرش و پەلاماری خەڵك بوون بۆ سەریان، بۆیە لە زۆربەی حاڵەتەکاندا بەرامبەر بە راکردنی سەربازو دەنگی نارەزایی خەڵك و جنێودانی خەڵك بە حکومەتی بەعس بێ دەنگیان هەڵبژاردبوو، چونکە دەیانزانی خەڵك لە بیانوویەك دەگڕان تاوەکو بە هەموو شێوەیەك رووبەڕووی دام و دەزگاکانی حکومەت ببنەوە هەروەك لە بەڵگەنامەی ژمارە ٢ نوسەری نامە نوسیویەتی (ئێستا پیاوەکانی رژێم زۆر بێ وەزعن، بەڕاستی سەرلێشێواو دەبینرێن، ئەمشەو لەلای عوبێد([12]) بووم هەر ئەوەندە نەدەگریا ، دەیووت ئێمە دەزانین خەڵك زۆر فیرارن و زۆریش رادەکەن، بەڵام جاری زروفمان مساعد نی یە، بۆیە دەنگ ناکەین) لە هەمان بەڵگەنامەدا باس لەوەدەکات کە ژمارەی فیرار زۆر زۆر بووە، هەموو شارەکان پڕبوون لە فیرار، خەڵك زۆر بێ منەت بووە لە حکومەت و بە ئاشکرا قسە دەکەن([13]).حکومەتی عێراق ئەوەندە بێ دەسەڵات ببوو نەیدەتوانی وەك پێش داگیکردنی کوەیت سیاسەتە داپڵۆسێنەرەکانی دژی خەڵکی کوردستان پیادە بکات، بەڵکو زۆربەی بەعسی یەکان خۆیان لە هەندێك ئەرك و فرمانی دەسەڵاتدارانی بەعسی عێراق دەدزی یەوەو ئامادەنەبوون لە و بارودۆخە ئاڵۆزەدا خۆیان زیاتر ناشیرین بکەن و بکەونە بەر هێرش و پەلاماری رێکخستنە نهێنییەکان و شانە چەکدارەکانی یەکێتی نیشتمانی کوردستان .

تەنانەن کاربەدەستانی حکومەتی بەعس ئەوانەی سەر بە ئەمن و ئیستیخبارات و پۆلیس بوون بەهۆی خراپی بارودۆخ و لاواز بوونی دەسەلاتیان ترسێکی زۆریان لێ نیشتبووهەموو هەوڵێکیان دەدا رووی ناشیرینی خۆیان لەلای خەڵك جوان بکەن و پاکانەی تاوانەکانیان بکەن و خۆیان وا دەردەخست کە ئەوان خراپەیان نەکردووە([14]).

حکومەتی عێراق بە هۆی هەڵگیرسانی جەنگ لەگەڵ کوەیت و داگیرکردنی کەوتبووە ژێر هەڕەشەی ئەمریکاو هاوپەیمانەکانی، ئەمەش بارودۆخی سەربازی و ئاسایشی ناوخۆی عێراق بەگشتی و شارەکانی کوردستانی بە تەواوی تووشی ئاڵۆزی کردبوو، حکومەتی عێراق بە ناچاری بەشێکی زۆر لە سوپاکەی بە تۆپ و دەبابەو فڕۆکەی شەڕکەرو چەکی قورسەوە گواستبۆوە بۆ بەرەکانی جەنگ لە کوەیت، ئەمەش خاڵێکی لاوازی هێزەکانی عێراق بوو لە کوردستان، کە خەڵکی کوردستان هەر کات بیانەوێ راپەڕین ئەنجام بدەن سەرکەوتن بە دەست دێنن، تەنانەت رێکخستنە نهێنیەکان لە نامەو نوسراوەکانیاندا بە ئاشکرا داوا لە سەرکردایەتی هێزی پێشمەرگە دەکەن کە بڕیاری راپەڕینی خەڵکی کوردستان بدەن، دڵنیایی دەدەن کە سەربازی سوپای عێراق لە کاتی راپەڕیندا لولەی تفەنگەکانیان بە ئاراستەی حکومەتی بەعس دەکەن، لە بەرامبەریش حکومەتی عێراق لە ترسی هاتنی هێزی پێشمەرگە بۆ ناو شارو شارۆچکەکانی کوردستان هەوڵی کۆکردنەوەی زانیاری دەدا لەسەر ژمارەی هێزی پێشمەرگەو چۆنیەتی و چەندایەتی ئەو چەکانەی لای هێزی پێشمەرگەن، لەگەڵ زانینی ئەو شوێنانەی هێزەکانی پێشمەرگە جموجۆڵیان لێ دەست پێکردبوو، ئەمەش لە رێگای ئەو کەسانەی کە خەریکی بازرگانی بوون لە نێوان سنورەکانی ئێران و

---

[11] – بڕوانە پاشکۆی ژمارەی (١)

[12] – عوبێد (ضابط مەرکەزی ئیستخباراتی مەدەنی) رانیە بوو یەکێك بووە لە پیاوە دڵسۆزەکانی رژێمی بەعسی عێراق و پێش گرتنی کوەیت لە ئابی ١٩٩٠ دوای گرتنی کوەیتیش رۆڵی گرنگی لە گرتن وسەرکوتکردنی خەڵك هەبووە لە ڕانیە.

[13] – بڕوانە پاشکۆی ژمارە (٢)

[14] – بڕوانە پاشکۆی ژمارە(٣) نامەیەکی عەلی کە بۆ حەمیدی ناردووە لە ٦ / ٢ / ١٩٩١ بڵاو کراوەتەوە، کە بە پێی زانیاریەکان نوسەری نامەکە لە ئۆردوگای نەسر بوویێت .

عێراق[١٥]. حکومەتی عێراقیش لە ڕێگای دەزگا هەواڵگری و سیخوڕیەکانی خۆیەوە بە پێدانی پارەو ئیمتیازاتی زۆر بە هەندێك کەس کە سەرکردایەتی هێزی پێشمەرگە بڕوای پێ بوون، بەڵام لە ژێرەوەو بە نهێنی پەیوەندیان بە ئاسایشی بەعس و دەزگا هەواڵگریەکانەوە هەبوو تا رادەیەك توانی بووی دزە بکاتە ناو ریزەکانی سەرکردایەتی هێزی پێشمەرگەو زانیاری زۆر کۆبکاتەوە لەسەر ئەو کەسانەی ڕێکخستنی نهێنی بوون و خەریکی دروستکردنی شانە چەکدارەکان بوون، تەنانەت پێش ڕاپەڕینی ئاداری ١٩٩١ خەڵکی کوردستان بەشێك لە ڕێکخستنە نهێنییەکان ئاشکرابوون دەستگیرکران و هەندێکیش لە سێدارەدران.

لایەنێکیتری سەربازی کە سەرکردایەتی هێزی پێشمەرگە زۆر بە گرنگەوە تەماشای دەکردن بریتی بوون لە جاش و موستەشارەکان، واتا ئەو کوردانەی کە چەکداری حکومەتی عێراق بوون، کە لە لایەن ڕژێمی عێراقەوە چەکێکی زۆریان بەسەردا دابەشکرابوون تاوەکو ڕووبەڕووی هێزی پێشمەرگە و خەڵکی ڕاپەڕیوو ببنەوە، بۆ ئەم مەبەستە لە رادیۆی دەنگی گەلی کوردستان بەردەوام بانگەوازی ئاشتبوونەوەی نیشتمانی دەکرد، بەڵام لەلایەن ڕێکخستنە نهێنیەکانەوە داوا لەسەرکردایەتی هێزی پێشمەرگە دەکرێت کە ئاشتبوونەوەی نیشتمانی بۆ لێبوردنی گشتی بگۆڕدرێت، ئەمەش بۆ هاوکاری کردنی تەواوی جاش و موستەشارەکان لە کاتی ڕاپەڕیندا، چونکە بەشێکی زۆر لە جاش و موستەشارەکان لەکاتی پرۆسەی ئەنفال و سوتاندنی گوندەکانی کوردستاندا تاوانی زۆریان ئەنجام دابوو، دەترسان هێزی پێشمەرگە تۆڵەیان لێ بکەنەوە[١٦].

هەرچەندە بەشێك لە جاش و موستەشارەکان پەیمانی تەواوەتیان بە حیزبی بەعس دابوو کە وەفادار بن و خیانەت نەکەن و بەهەموو شێوەیەك ڕووبەڕووی پێشمەرگەو سەربازی ڕاکردوو ڕێکخستنە نهێنیەکان و خەڵکی خۆپیشاندەرو ڕاپەڕیو ببنەوە، بۆ ئەم مەبەستە بەشداری کۆبوونەوەکانی بەعسیەکانیان دەکرد، کە بە دووکانداروو هاوڵاتی و فەرمانبەرو مامۆستاو خوێندکارانیان دەکردو لەو کۆبوونەوانەدا هەڕەشەی توندی لێدانی سەربازیان لە خەڵك دەکرد، تەنانەت دەیان ووت هەر کەسێك لە ناو شار جموجۆڵ و ئاژاوە بنێتەوە فەرمان دراوە یەکسەر بکوژرێت ، تەنانەت هەندیك موستەشارو جاش باسی بەکارهێنانی کۆپتەرو چەکی کیمیاویشیان دەکردو بە هەموو شێوەیەك ترس و تۆقاندنیان بڵاو دەکردەوە[١٧]

هەروەها بەپێی نوسراوی ڕێکخستنە نهێنییەکان ڕژێمی عێراق بڕیاریداوە ڕێگا بدات (المفارز الخاصة ، افواج الدفاع الوطنی) لە شاروشارۆچکەکانی کوردستان دروست بکات، بە پێی لێکدانەوەکانی ڕێکخستنە نهێنیەکان پێویستە بۆ کۆنترۆڵکردنی لایەنی سەربازی کوردستان لە کاتی هەر ڕووداوێکدا سەرکردایەتی هێزی پێشمەرگە چەند کەسێك ڕاسپێرێت هەڵسن بە ئەنجامدانی ئەم کارە لە نوسراوەکەدا هاتووە (ئێمە پێمان باشە ئێوە یەکێك دەست نیشان بکەن، بۆ وەرگرتنی مەفرەزە یان فەوجێك، یان ئەوەتا ئێمە یەکێك لە برادەرانی خۆمان دەست نیشان دەکەین بۆ ئەو کارە کە جێگای بڕواو متمانە بێت، مەبەستمان لەو کارە ئەمانەیە، یەکەم / دروستکردنی هێزێك لە ناو شار لە کەسانێك کە خۆمان هەڵیان دەبژێرین بۆ کاتی پێویست و سەعاتی (سفر) ، بۆ یارمەتیدانی هێزی پێشمەرگەی

[١٥] – لە پاشکۆی ژمارە (٤) زانیاری لەو بارەیەوە لە نامەیەکدا خراوەتە ڕوو کە لە حەمە سەعید بۆ نەوشیروان مستەفا لە ١٦ / ١ / ١٩٩١ نێردراوە کە ئەو کاتە فەرماندەی گشتی هێزی پێشمەرگەی یەکێتی نیشتمانی کوردستان بوو .

[١٦] – بڕوانە پاشکۆی ژمارە پێنج نامەی عەلی کە ڕێکخستنی نهێنی ناو شاربووە لە بەرواری ١١ / ٢ / ١٩٩١ بۆ حەمید کە فەرماندەی هێزی پێشمەرگە بووە بڵاوکراوەتەوە.

[١٧] – بڕوانە پاشکۆی ژمارە ٧ نامەی عەلی بۆ کاك حەمید لە ٦ / ٣ / ١٩٩١ نێردراوەو بڵاو کراوەتەوە

کوردستان باربووکردن و ئاسانکردنی کارە شۆڕشگێڕیەکان و دەست بەسەرداگرتنی ناوشار ، دووەم / بۆ پاراستنی بڕادەرانی خۆمان و هێنانەوەیان لە هەموو وەحدە عەسکەریەکان، بەمەش هەم دەست بەسەر هێزەکەدا دەگرین و هەم بڕادەرانمان دەپارێزین، سێیەم / دەبێتە سەرچاوەیەکی چەك و یارمەتیەکی چاك بۆ ئەوەی بتوانین هەر خۆمان پێداویستییەکانی خۆمان دابین بکەین وە هەم تۆزێك باربووی هێزی پێشمەرگەی کوردستان بکەین) ([18]) .

لەم نوسراوەدا دووربینی ڕێکخستنە نهێنیەکان و بەرنامە دانان بۆ داهاتوو بۆ ئەنجامدانی ڕاپەڕین و سەرکەوتنی هێزی پێشمەرگەو خەڵکی کوردستان بە دیار دەکەوێت، هەر بۆیە سەرکردایەتی هێزی پێشمەرگەش لە ڕێگای ڕێکخستنە نهێنیەکانی و شاروشارۆچکەکان توانیان پەیوەندی بە مەفرەزە خاسەکان و ئەو کەسانەوە بکەن کە لێپرساوی فەوجی جاش بوون و توانرا لە کاتی ڕاپەڕیندا دژی حکومەتی بەعسی عێراق ئاراستە بکرێن و لە رووی چەك و تەقەمەنی و هێزیچەکداری یەوە سوودێکی زۆریان لێ بینرا.

لە ڕاستیدا سوپای عێراق تووشی شپرەزیی و لێکهەڵوەشان ببوو، سەربازو ئەفسەرو پلە باڵاکانی تری سوپای عێراق هیچ ئومێدیکیان بە ڕزگار بوون لەو جەنگە نەمابوو، تەنسیق و ڕاوێژ لە ناو سوپای عێراق دا زۆر کەم ببۆوە، ماندوێتی و برسیەتی فشاری زۆری بۆ هێنابوون، نەبوونی سەیارەو پچڕانی تەلەفون وای کردبوو کەس ئاگای لەکەس نەمێنێ، ئەو خێزانانەی کوڕەکانیان لە بەرەکانی شەڕ بوون، خەڵکی شارەزایان بە پارەیەکی زۆر بەکرێ دەگرت و دەچوون کوڕەکانیان دەهێنایەوەو بەرەکانی شەڕیان بە جێدەهێشت، تەنانەت ئەفسەرو پلە بەرزەکانی سوپای عێراق رایان دەکردو دەچوونەوە ناو خێزانیان و خۆیان دەشاردەوە، زۆر جاریش بە ساختەو بە پارە مۆڵەتی سەربازیان دروست دەکرد، بۆیە حکومەتی عێراق بە ناچاری بڕیاری مۆڵەتی بۆ سوپای عێراقی هەڵوەشاندەوە، چونکە هەر سەربازو ئەفسەرێك پێشتر مۆڵەتی وەربگرتایە نەدەگەڕایەوە بەرەی شەڕ، لە بازگەکانی حکومەتی عێراقیش بە پارەو بەرتیل سەربازو ئەفسەرە راکردووەکان خۆیان رزگار دەکرد، کەسیش نەبوو لێیان بپرسێتەوە، هەروەها بەهۆی نەمانی فڕنی نان کردن لە یەکەکانی سوپای عێراق دا بە هۆی بۆردومانکردنی فڕۆکەکانی هاوپەیمانان، حکومەت بە ناچری ئاردی دابەش دەکرد بەسەر سوپای عێراقداو پێی دەوتن دەبێت ئاردەکە بە رووتی بخۆن، نیشانەیەکیتری تێکچوونی شیرازەی سوپای عێراق ئەوەبوو، راهێنانی سوپای عێراق لە بنکەکانی سەربازی گواسترابۆوە بۆ ناو کۆڵان و گەڕە میللیەکان و بە جل و بەرگی خۆیان و بە نانی خۆیان راهێنانیان پێدەکرا، ئەمەش لە ترسی بۆردومانکردنی فڕۆکەکانی هاوپەیمانان، ئەمەش وای لە سەربازەکان کردبوو لە جیاتی ووشەی (واحد، إثنين، ثلاثة) دەیان ووت (سەربازین لە کۆڵانان ، بە جل و بەرگ و نانی خۆمان)، هەروەها خاڵێکیتر تێکشکان و لاواز بوونی سوپای عێراق ئەوەبوو هەر سەربازێك لە بەرەکانی شەڕ بکوژرایە تەنها پێناسەکەیان بە پێی شوێنی سەربازەکە دەناردەوە بۆ کەس و کاری و ئەوانیش بە سەیارەو پارەی خۆیان دەچوون تەرمەکەیان دەهێنایەوە، کە نرخی هاتنەوەی هەر سەربازێك نزیکەی (٢٠٠٠ تا ٣٠٠٠) دوو هەزار تا سێ هەزار دینار بوو، نموونەش هاتنەوەی سێ سەربازی کوژراوو بۆ ئۆردوگای شکارتەی سەر بە قەزای رانیە ([19]).

مەفرەزەکانی ئاسایش و دام و دەزگاکانی حکومەتی بەعس بە بەردەوامی لە شوێنەکان دەگەڕان بە دوای سەربازی راکردوو، هەروەها هەر کەسێك لە شەوانی درەنگدا ببینرابایە دەستگیر دەکراو بە پێشمەرگە لە قەڵەم دەدرا، زۆر جار تەقە لە خەڵك دەکرا وەك ترساندن و تۆقاندن، بەڵام بە پێی زانیاری یەکێك لە نوسراوەکان

[18] – بڕوانە پاشکۆی ژمارە ٦ نوسراوی عیزەدین بۆ محەمەد فەرەج لە ١٨ / ١٢ / ١٩٩٠ نێردراوەو بڵاو کراوەتەوە .

[19] – بڕوانە پاشکۆی ژمارە (٨) نامەی چەوساوە بۆ نەوشیروان مستەفا لە ٨ / ٢ / ١٩٩١ نێردراوە و زانیاری لەم بارەیەوە تێدایە.

مەفرەزەكانی حكومەتی بەعس نەیان دەتوانی لە شەقامی گشتی لادەن و هەندێ جاریش نزیك دەبوونەوە لە بناری چیاكان، چونكە زانیاری ئەوەیان هەبوو كە مەفرەزەكانی پێشمەرگەو شانە چەكدارەكان سەربازە راكردووەكان بە چەكەوە لە بناری شاخەكانن و مەترسی رووبەرووبوونەوەیان هەیە([20]) بۆیان دەركەوتبوو كە خەڵك زیاتر ئومێدیان بە پێشمەرگەیەو نزیك بوونەوەی پێشمەرگەش دڵخۆشی كردوون، چونكە بەشێك لەو پێشمەرگانەی كە بە نهێنی نزیك شارەكان بوون، لە شەواندا دەهاتنە ناو شارو سەردانی كەس و كارو رێكخستنە نهێنیەكان و شانە چەكدارەكانیان دەكرد

لەلایەكیتر رژێمی عێراق بە مەبەستی بەهێزكردن و زیادكردنی ژمارەی سوپاكەی و قەرەبوو كردنەوەی سەربازە راكردووەكانی بڕیاری دابوو لە لە سەرەتای كانوونی دووەمی ١٩٩١ دا موالیدی (١٩٦٩، ١٩٧٠، ١٩٧١، ١٩٧٢) بانگهێشتی ریزەكانی سوپای عێراق بكات و پێی راگەیاندبوون كە دەبێت وەك فیدائی ئامادەی شەڕ بن، حكومەتی عێراقی وەك خۆپاراستنێكی هاولاَتیان بڕیاردابوو لە مانگی كانونی دووەمەوە دەرگای قوتابخانەكان دابخات و دەوامی فەرمانگەكانیش زیاد بكات هەركەسێكیش دەوام نەكات دەبێت دەربكرێت، هەروەها دەبوو شەوانە كارەبا بكوژابایەتەوەو هیچ ئۆتۆمبێلێكی هاولاَتیانیش هاتوچۆی نەكردایە، ئەمەش بە مەبەستی كۆنترۆڵكردنی هەموو رێگاو شەقام و كۆڵانەكان، جگە لەوەش حكومەتی عێراق لە هەندێك شوێنی كوردستان كارتێكی بەسەر خەڵكدا دابەش دەكرد تا بزانێت كێ حەزی لە شەڕەو كێ حەزی لەشەڕ نی یە([21]) ئەمەش تەنها فریودان و هەڵخەڵەتاندنی خەڵك بوو، دەنا حكومەتی عێراق بڕیاری شەڕی دابوو، سەدام حسێنیش هیچ كات گوێی لە بۆچوونی خەڵك نەدەگرت .

حكومەتی عێراق بە هۆی كەمبوونەوەی سوپاكەی لە بەرەی جەنگ بە ناچاری لە زۆربەی شوێنەكانی كوردستان هێزە سەربازی یەكانی پاشەكشە پێكردبوو، بۆ نموونە لە سنوری مەڵبەندی سێ ی یەكێتی نیشتمانی كوردستان بە تایبەت ناوچەكانی قەزای شەقلاوەو دیانان و چۆمان تەنها لە دۆڵی خانەقا هێزی سەربازی لێ بوو، شوێنەكانی تری وەكو (گەرەوان، مەلەكان، نازەنین ، سماقولی، دەشتی كۆیەو هەولێر) (أفواج خفیفە) كە لە ناو خەڵك بە جاش ناسرابوو لێ دانابوو، یان چۆڵی كردبوو، وە لە دۆڵی بالیسان تەنها یەك بازگەی سەربازی لە خوار بالیسان هەبوو، لە ناوچەكانی تری وەكو (هەڵەبجە، شارەزورو پشدەر) هێزی سەربازی رژێم بە رێژەیەكی زۆر كەم ببۆوەو ، بەشێكی هەرە زۆری گواستبۆوە بۆ باشوری عێراق و بەرەی شەڕ لە كوەیت ([22]) .

رژێمی عێراق هەر بەوە نەوەستا بەڵكو بریاریدا (جیش الشعبی) سوپا میللی زیاد بكات، بۆ ئەم مەبەستە لە موالیدی ١٩١٧([23]) تاوەكو موالیدی ١٩٧٦ داوای كردن و دەیویست راپێچی سەربازگەكانیان بكات، بە تایبەتی ئەوانەی فەرمانبەری دەوڵەت بوون، جگە لەوەش حكومەتی عێراق بڕیاریدا بوو بەشێكی زۆر لە جاشەكان ئەوانەی لە فەوجە خەفیفەكاندا بوون بە باشوری عێراق راپێچیان بكات، بۆ ئەم مەبەستە داوای ١٥٠ جاشیان لە فەوجی ٢٢ هەمزاغا كردبوو، داوای ٤٠٠ جاشیان لە ئەنورەبەگی بێتواتە كردبوو بۆ ئەوەی بیانێرنە بەرەكانی جەنگ لەگەڵ

[20] – بروانە پاشكۆی ژمارە (٩) لە نوسراوێكدا زانیاری و هەواڵی لەم جۆرەی تێدا بلاَوكراوەتەوە كە لە ٢٨ / ١٢ / ١٩٩١ لە حەمە خدرەوە بۆ سەیوان نێردراوە .

[21] – هەمان سەرچاوە .

[22] – بروانە پاشكۆی ژمارە (١٠) بەڵگەنامەیەك لەم بارەیەوە بلاَوكراوەتەوە كە راپۆرتێكە لە لایەن رێبین محەمەد لە ١٢ / ٩ / ١٩٩٠ بۆ نەوشیروان مستەفا نێردراوە .

[23] – لە سەرچاوەكەدا وا هاتووە بە بڕوای من ساڵی ١٩٧١ بێت .

كوەیت، ئەوە سەربارى ئەوەی لە سلێمانی ژمارەیەكی زۆریان لە جاش گرتبوو بەو پێیەی ئەوان ناویان لە لیستەكاندا نی یە و ناویان تۆمارنەكراوە، هەروەها رژێم بە مەبەستی كۆكردنەوەی چەك و تەقەمەنی لە زۆربەی شوێنەكانی كوردستان ماڵ بە ماڵ دەگەڕان ، لە زۆربەی شوێنەكان چەكیان دەدۆزیەوەو لەگەڵ خۆیان ئەیان برد، وە رژێمی بەعس بریاری دابوو لە جاشەكان پاسەوانی كۆماری (الحرس الجمهوری) دروست بكات، كە توانی سەدان جاش بكات بە حەرەس جمهوری ([٢٤])

باسی سێیەم / بارودۆخی سیاسی و كۆمەلایەتی باشوری كوردستان

بارودۆخی سیاسی و كۆمەلایەتی خەڵكی كوردستان لە ساڵی ١٩٩٠ بە تایبەتی دوای داگیركردنی كوەیت لەلایەن حكومەتی عێراقی یەوە رۆژ بە رۆژ رووی لە خراپی دەكرد، بێزاری و تورەیی خەڵك گەیشتبووە ئاستێكی بەرزو خەڵك دەستی بە جموجۆڵی سیاسی كردبوو، بزووتنەوە نارازایەتییەكان لەسەرجەم شاروشارۆچكەكانی كوردستان پەرەیان سەندبوو، بە ئاشاكرا لە دژی حكومەتی عێراق و سەدام حسێن درووشم دووترایەوەو لە دیوارەكانیش جنێو هەڕەشە دژی بەعسیەكان دەنوسرا، خەڵك قەناعەتی ئەوەیان لەلا دروست ببوو كە حكومەتی بەعس چیتر ناتوانێ رووبەڕووی ئەم هەموو قەیرانانە ببێتەوە، بۆیە زۆربەی خەڵك پێی وابوو حكومەت هەر دوو مانگیتر دەتوانی ئیدامە بە بارودۆخەكە بدات و دواتر بارودۆخەكەی لە دەست دەردەچێت، ئەم جۆرە قەناعەتە گشتییەی خەڵكیش لە رووی سیاسی یەوە كاریگەریەكی خراپی لەسەر دەروون و مەعنەویاتی بەعسیەكان و لایەنگرانیان لە كوردستان دروست كردبوو، چونكە بەشێك لە بەعسیەكان لە رابردووی خۆیان پەشیمان بوون و پاكانەیان بۆ كارەكانیان دەكرد، چونكە لە دوارۆژی خۆیان دەترسان، بە تایبەتی ئەو كاتەی كە جموجۆڵ و چالاكی رێكخستنە نهێنیەكان زیادی كردبوو، شەوانە وێنەكانی سەدام حسێنیان بە بۆیاغ ناشیرین دەكردو هەندێك جاریش تەقەیان لە بەعسیەكان دەكردونامەی هەڕەشەیان بۆ فرێدەدان، ئەم رووداوانە لە موسڵ و كەركوك و ئۆردوگاكانی تۆبزاواو كەورگۆسك لە هەولێر و حاجیاواو رانیەو سلێمانی و شەقلاوەو شوێنەكانیتر تری كوردستان روویان داوە، لە بەرامبەر حكومەتی عێراق بە مەبەستی ئاساییكردنەوەی بارودۆخی كوردستان هەڵساوە بە ئازادكردنی هەندێك لەو زیندانیە سیاسیانەی كە حوكمەكەیان سووك بووە، جگە لەوەش حكومەتی عێراق بەمەبەستی ئاسایكردنەوەی بارودۆخی سیاسی عێراق لە ناو خەڵك دەستی كردبوو بەبلاوكردنەوەی چەند هەواڵێك وەكو دەست پێكردنی گفتوگۆی نێوان سەركردایەتی حیزبە سیاسەكانی كوردستان و حكومەتی عێراق، یان گوایە حكومەت بریاری داوە هەموو شوێنانەی كە بە زەوی قەدەغەكراو ناونرابوون، خەڵك دەتوانن بچنەوە گوندەكانی خۆیان و ئاوەدانی بكەنەوە([٢٥]) .

لە لایەكیتر رژێمی عێراق بەردەوام هەوڵی كۆكردنەوەی زانیاری دەدا لەسەر حیزب و لایەنە سیاسیەكانی كوردستان، تا بتوانێ پلان و نەخشەی كوشتنیان دابڕێژێ،بۆ ئەم مەبەستە رژێمی عێراق ئەو كەسانەی كە سەر بە (موخابرات و ئیستخبارات ، ئەمن) بوون لەگەڵ سەرۆك جاش و ئەو كەسانەی مەفرەزە خاسەیان هەبوو دەیناردنە ناوچەی سونێ، یەكێك لەو هەولانەشی بریتی بوو لە سەردانیكردنی نەقیب محەمەد كە لێپرسراوی ئیستخباراتی كۆیە

٢٤ - هەمان سەرچاوە .

٢٥ - بڕوانە پاشكۆی ژمارە (١٠) بەلگەنامەیەك لەم بارەیەوە بلاوكراوەتەوە كە راپۆرتێكە لە لایەن رێبین محەمەد لە ١٢ / ٩ / ١٩٩٠ بۆ نەوشیروان مستەفا نێردراوە

بوو، سەردانی سونێ(٢٦) دەکات و پرسیاری لەو کەسانە دەکات کە نزیکی خۆنی دەربارەی چەند بابەتێکی گرنگ کە فەرمانی پێیان کردبوو دەبێت لە ماوەی چوار رۆژدا بۆی پەیدا بکەن زانیاریەکانیش بریتی بوون لە :

١- ناوی ئەندامانی مەکتەبی سیاسی هەموو حیزبەکان

٢- ناوی جێگر تیپ و رابەر سیاسییەکان

٣- ژمارەی هەموو تیپەکان چەندەو بارەگایان لە کوێ یە

٤- جۆری چەکەکانیان چی یە ؟

٥- پەیوەندی نێوان یەکێتی و پارتی چۆنە ؟

٦- ئایا حکومەتی ئێران هێزی پێشمەرگەی ئاگادارکردۆتەوە کە خاکی ئێران بە جێبهێڵن ؟(٢٧)

کۆکردنەوەی ئەم زانیارانە بۆ حکومەتی عێراق سوودێکی زۆر هەبوو، لەلایەك چۆنیەتی و چەندێتی هێزی پێشمەرگەی دەزانی، لەلایەکیتر زانیاری کۆکردنەوە لەسەر جۆرو قەبارەو پێکهاتەی چەکی هێزی پێشمەرگە کار ئاسانی بوو، بۆ حکومەتی عێراق بۆ کاتی رووبەڕووبوونەوەی لەگەڵ هێزەکانی پێشمەرگەی کوردستان، کە لە خۆ ئامادەکردندا بوون بۆ راپەڕینێکی سەرتاسەری لە کوردستان.

لە ناوخۆی کوردستانیشدا دام و دەزگاکانی حکومەتی بەعس بە هەموو شێوەیەك لە دژی هاوڵاتیان و خەڵکی کاسبکارو دووکاندارو جوتیارو کرێکارو قوتابیان سیاسەتێکی زۆر خراپی لە گرتن و ترسان و تۆقاندنی پەیڕەو دەکرد، تەنانەت لە رۆژانی هەینیدا کە کەمتر دووکان و بازاڕ دەکرانەوە، رژێم ترسی لێ دەنیشت نەوەکو خەڵك بۆ رۆژانی دواتر دووکان نەکەنەوەو مانگرتن و راپەڕین دەست پێبکەن، بۆ ئەم مەبەستە زۆربەی رۆژانی هەینی بە زۆر دووکانیان بە خەڵك دەکردەوە، تەنانەت ئەو کەسانەی دەچوون بۆ نوێژی هەینی کە گومانیان لێ بکردایە و ریشی درێژ بوایە دەیان گرت و زیندانیان دەکرد، بۆیە لە دوای داگیرکردنی کوەیت خەڵك زۆر نەدەوێران رۆژانی هەینی بچن بۆ نوێژ، بەڵکو لە ماڵەکانی خۆیان نوێژی جومعەیان دەکرد(٢٨)، تەنانەت دەزگای ئاسایشی رژێمی عێراق پیاوەکانی سەبەخۆیان لە کاتی نوێژی هەینیدا دەنارده مزگەوتەکان و ووتاری مامۆستایانی ئاینیان رادەگرت و هەڕەشەیان لە خەڵك دەکرد کە هەر کەسێك سەربازی راکردووی هەیە، ئەگەر پەیوەندی بە یەکە سەربازی یەکانی خۆیەوە نەکاتەوە

---

٢٦ – سونێ ناوچەیەکە دەکەوێتە سەر سنوری ئێران– عێراق ، سەر بە ناحیەی هێرۆی قەزای پشدەرە، لەوکاتە شوێنێکی گرنگی بازرگانی بوو لە نێوان ئێران و عێراقدا، حکومەتی عێراق بە هۆی قەیرانی ئابوری یەوە رێگای بە خەڵك دەدا کە لە ئێرانەوە خواردن و پێداویستیەکانیتر بێنن، بۆیە سونێ باشترین شوێن بوو، کە رێکخستنە نهێنیەکان و پێشمەرگە یەکتریان تێدا دەبینی و زانیاریان لێ ئاڵوگۆڕ دەکرد .

٢٧ – بڕوانە پاشکۆی ژمارە (١٠) بەڵگەنامەیەك لەم بارەیەوە بلاوکراوەتەوە کە راپۆرتێکە لە لایەن رێبین محەمەد لە ١٢ / ٩ / ١٩٩٠ بۆ نەوشیروان مستەفا نێردراوە.

٢٨ – بڕوانە پاشکۆی ژمارە (١١) نامەی سوارە بۆ نەوشیروان مستەفا کە لە ٢٢ / ١ / ١٩٩١ نوسراوەو نێردراوە ، زانیاری لەو بارەی تێدایە

ئەوا سزایەکی زۆر قورسی خۆی و کەس و کاری دەدرێت، ئەمەش لە ئۆردوگای بازیانی ژمارەیەك لە مزگەوتی کانیتوویان ڕوویدا([٢٩])

بارودۆخی کۆمەلایەتی خەڵکی کوردستان ڕۆژ بە ڕۆژ رووی لە خراپی دەکرد، دام و دەزگاکانی ڕژێمی بەعسی عێراق دەیان وویست شیرازەی کۆمەلایەتی لە ناو کۆمەڵگای عێراق تێکبدات ، ئەمەش لە ڕێگای ئافرەتێکی زۆری بە رەگەز عەرەب و دابینکردنی شوێنی تایبەت بۆیان بەمەبەستی راکێشانی سەرنجی گەنج و لاوانی کورد، لەلایەکیتر ئەو سەربازانەی کە لە گرتنی کوەیت دا بەشداربوون و لە کوەیت ماونەوە، لەماڵە عەرەبەکانی کوەیت ئافرەتێکی زۆری کوردیان دۆزیوەتەوە کە رژێمی عێراق لە کاتی پرۆسەی ئەنفالەکان بە وولاتانی کوەیت و ئەردەنی فرۆشتوون، لەم بارەیەوە سەربازێکی کورد کە ماڵی لە ئۆردوگای باینجان دەبێت و سەرباز دەبێت لە کوەیت خوشکەکەی خۆی دەناسێتەوەو دەیهێنێتەوە بۆ ئۆردوگای باینجان، کابرای کوەیتیش دەڵێت حکومەتی عێراق بە ٧٠٠ دینار بە ئێمەی فرۆشتووە،([٣٠]) ئەوە جگە لە دەیان نموونەی تری لەم بابەتە، ئەم رووداوانەش خراپی بارودۆخی کۆمەلایەتی خەڵکی کوردستان پیشان دەدات و رۆژ بە رۆژ رق و تووڕەیی خەڵکیش بەرامبەر سیاسەتە نامرۆڤانەکانی رژێمی عێراق زیاتر دەکات .

کاتێك سەرکردایەتی بەرەی کوردستانی و سەرکردایەتی پارت و رێکخراوە سیاسییەکان لە نوسراوە نهێنییەکاندا داوای ئاشتبوونەوەی گشتی خەڵکی کوردستانیان دەکرد، بانگەوازی ئەوەیان بلاو دەکردەوە کە پێویستە لەم بارودۆخە سیاسییەی کە ئێستا هاتۆتە ئاراوە، خەڵکی کوردستان ریزەکانیان بتەوترو بەهێزتر بکەن، ئەو فرسەتە زێرینەی هاتۆتە ئاراوەو بۆ بەرژەوەندی گشتی خەڵکی کوردستان بقۆزرێتەوە، لە بەرامبەردا رژێمی عێراق بە هەموو شێوەیەك کەوتە نانەوەی ئاژاوەو تێکدانی یەکریزی خەڵکی کوردستان، لەلایەکیتر ئەو راگەیاندنەی بەرەی کوردستانی و سەرکردایەتی پارتە سیاسییەکانی کوردستانی بە ئاژاوە گێڕی ناوبردو دام و دەزگاکانی ئاسایش و هەوالگری و سیخوڕیەکانی خۆی هاندا کە کار بکەن بۆ ئەوەی یەکریزی ناو خەڵکی کوردستان تێك بدەن، لە نوسراوەکەدا باسی سیاسەتی حکومەتی عێراق دەکات لەم بارەیەوە تیایدا هاتووە (دوابەدوای راگەیاندنی ی.ن.ك دەربارەی ئاشتبوونەوەی نیشتمانی گەلی کورد لە عێراقدا، دوژمن بە هەموو شێوەیەك هەوڵی دا ئەم کارە سەرنەگرێ، دوودڵی و بەدگومانی لە ناو خەڵکدا بلاو بکاتەوە، بۆ ئەم مەبەستەش جگە لەوەی بەهۆی دام و دەزگا سیخوڕی و حیزبییەکانییەوە، پڕو پاگەندەی زۆری بلاو کردەوە دژی راگەیاندنەکە، لە چەند جێگایەکیش کەوتە کاری وەها کە سەرلەنوێ برینە کۆنەکان بکولێنەوە، لە ناو شارو ئۆردوگاکان، هانی هەندێ لە پیاوە داخ لە دڵەکانی خۆیاندا ئازاری خەڵك بدەن و بکەونە گرتن و راوەدوونانی سەربازی راکردوو، دزی و راوو رووت و کوشتنی خەڵکی بێ تاوان، جێگەی داخە هەندێ لەو کەسانەی دەستیان لە گیانی خۆیان شۆردووە، فەرمانەکانی دوژمنیان دژی خەڵك جێ بەجێ کردووە) ([٣١]) .

---

[٢٩] – ئەم زانیاریە لەلایەن باوکم (عبدالرحمن مستەفا حسن) وەرگرتووە، کە دوای تەواو بوونی نوێژی هەینی گەڕایەوەو بۆی گێڕاینەوەو تا ئێستاش لە بیری مندا ماوە .

[٣٠] – بڕوانە پاشکۆی ژمارە (٢) ئەم زانیارانە لە نامەیەکدا نوسراوە کە حەمەسەعید کە ناوی نهێنی شاسوار بووە ، بۆ نەوشیروان مستەفای ناردووە لە ٥ / ٢ / ١٩٩١ .

[٣١] – بڕوانە پاشکۆی ژمارە ١٢ یەکێك لە نوسراوەکانی رێکخستنە نهێنیەکان کە بۆ سەرکردایەتی یەکێتی نیشتمانی کوردستان نێردراوە بلاوکراوەتەوە، بەداخەوە کە لاپەڕەکانی تر وون بووەو دوای بە دواداچوونی زۆر نەمان توانی بیدۆزینەوە .

ئەنجام

١- ئەو زانیاریانەی لە نامەو نوسراوو راپۆرتی رێکخستنە نهێنییەکانی یەکێتی نیشتمانی کوردستاندا هەبوو، زانیاری زۆر راست و دروست بوون و لە رووداوو گۆڕانکاری سیاسی ، سەربازی ، ئابوری و کۆمەڵایەتییەکانی خەڵکی کوردستاندا نوسراون و تۆمارکراون، بۆیە بۆ ئەم توێژینەوەیە کە سەرچاوەی لەسەر زۆر کەمە، بوونەتە سەرچاوەی بنچینەیی.

٢- ئەگەر ئەم نامەو نوسراوو بەڵگەنامانەی کە لەم توێژینەوەیەدا بەکارهاتوون و لەبەر دەستماندا نەبوونایە نەمان دەتوانی وا بە ئاسانی بارودۆخی گشتی کوردستان لە ساڵانی ١٩٩٠-١٩٩١ وەك خۆی بزانین و توێژینەوەیان لەسەر بکەین .

٣- لەم توێژینەوەیەدا ئەوە روون دەبێتەوە کە لە دوای داگیرکردنی کوەیت لەلایەن حکومەتی عێراقەوە، بارودۆخی سیاسی و سەربازی و ئابوری و کۆمەڵایەتی کوردستان وا تێك دەچێت و تووشی قەیرانی گەورە دەبێت کە زۆر ئەستەم دەبێت حکومەتی عێراق لە بەرامبەردا بتوانێت خۆی رابگرێت، خراپی بوونی ئەم بارودۆخەش هۆکاری سەرەکی دەبێت لە راپەڕینی ئاداری ١٩٩١ باشوری کوردستان.

٤- رۆڵی گرنگ و بەرچاوی رێکخستنە نهێنیەکان و نەترسان و بوێری ئەو کەسانەی لەناو تۆڕو شانە نهێنییەکاندا کاریان دەکرد، بووە مایەی ئەوەی سەرکردایەتی یەکێتی نیشتمانی کوردستان بەرنامەو پلانی راپەڕین دابرێژێت و پەیوەندی راستەوخۆش بە بەو چەکدارە کوردانەوە بکات کە سەر بە حکومەتی بەعسی عێراق بوون بە جاش و موستەشار ناویان دەبردن، کە لە رێگای ئەو چەك و تەقەمەنیانەی کە لە لای جاش و موستەشارەکان بوو توانرا سەرکەوتنی گەورە بەدەست هات.

٥- کۆکردنەوەی زانیاری وورد و دەست نیشانکردنی شوێنی رووداوەکان و رۆڵی کەسەکان و دام و دەزگاکانی حکومەتی بەعسی عێراق لەسەر بارودۆخی گشتی کوردستان لە ساڵانی ١٩٩٠-١٩٩١ دا، هەوڵ و ماندوو بوونێکی زۆری وویستووە، بە تایبەت ئەو کەسانەی لە رێکخستنە نهێنیەکانی یەکێتی نیشتمانی کوردستاندا لە شارو شارۆچکەکانی کوردستاندا کاریان کردووە، هەمیشە لە ژێر مەترسی گرتن و کوشتن و لە سێدارەداندا بوون، وە بوونە کێشەی زۆر بۆ کەس و کاریان، بەڵام دواجار بەرهەمێکی باشی لێ بەدیهاتووە، کە بریتی بوو لە رزگاری و ئازادی کوردستان.

٦- بەڵگەنامە بەکارهاتووەکانی ئەم توێژینەوەیە ئەوە دەردەخەن کە بەرەی کوردستان هەر وا بە ئاسانی بڕیاری نەداوە سەرکردایەتی راپەڕین و خەڵکی کوردستان بۆ راپەڕین هانبدات ئەگەر هەلومەرجی ناوخۆی عێراق و بارودۆخی کوردستان لەبار نەبوایە .

لیستی سەرچاوەکان

یەکەم / نامەو نوسراوی ڕێکخستنە نهێنیەکانی یەکێتی نیشتمانی کوردستان

١- نامەی ژمارەی (١) نوسراوی عیزەدین بۆ مەحمود فەرەج بلاو کراوەتەوە لە ٤ / ١ / ١٩٩١دا

٢- نامەی ژمارە (٢) لە حەمە سەعید بۆ نەوشیروان مستەفا بلاوکراوەتەوە لە ٢/٥/ ١٩٩١ دا

٣- نامەی ژمارە (٣) نامەیەکی عەلی کە بۆ حەمیدی ناردووە لە ٦ / ٢ / ١٩٩١ بلاو کراوەتەوە، کە بە پێی زانیاریەکان نوسەری نامەکە لە ئۆردوگای نەسر بووبێت .

٤- نامەی ژمارە (٤) لە حەمە سەعید بۆ نەوشیروان مستەفا لە ١٩٩٠/١/١٦ کە ئەو کاتە فەرماندەی گشتی هێزی پێشمەرگەی یەکێتی نیشتمانی کوردستان بوو

٥- پاشکۆی ژمارە پێنج نامەی عەلی کە ڕێکخستنی نهێنی ناو شاربووە لە بەرواری ١١ / ٢ / ١٩٩١ بۆ حەمید کە فەرماندەی هێزی پێشمەرگە بووە بلاوکراوەتەوە.

٦- پاشکۆی ژمارە (٦) نوسراوی عیزەدین بۆ محەمەد فەرەج بلاو کراوەتەوە لە ١٢/١٨/ ١٩٩٠دا

٧- پاشکۆی ژمارە(٧)نامەی عەلی بۆ کاك حەمید بلاو کراوەتەوەلە ٦ / ٣/ ١٩٩١دا

٨- پاشکۆی ژمارە (٨) نامەی چەوساوە بۆ نەوشیروان مستەفا لە ١٩٩١/٢/٨دا کە زانیاری لەم بارەیەوە تێدایە.

٩- پاشکۆی ژمارە (٩) نامەی حەمە خدر بۆ سەیوان بلاوکراوەتەوە،لە ١٢/٢٨/ ١٩٩٠ سەیوان ناوی نهێنی فەرماندەیەکی هێزی پێشمەرگەی یەکێتی نیشتمانی کوردستان بوو.

١٠-پاشکۆی ژمارە (١٠) بەڵگەنامەیەك لەم بارەیەوە کە راپۆرتێکە لە لایەن ڕێبین محەمەد لە ١٢ / ٩ / ١٩٩٠ بۆ نەوشیروان مستەفا نێردراوە .

١١-پاشکۆی ژمارە (١١) نامەی سوارە بۆ نەوشیروان مستەفا کە لە ٢٢ / ١ / ١٩٩١ نوسراوەو نێردراوە ، زانیاری لەو بارەی تێدایە

١٢-پاشکۆی ژمارە ١٢ یەکێك لە نوسراوەکانی ڕێکخستنە نهێنیەکان کە بۆ سەرکردایەتی یەکێتی نیشتمانی کوردستان نێردراوە .

دووەم / سەرچاوەی کتێب

١٣- بوار نورەدین: ئەستێرەی سوور، بەشی یەکەم، چاپ و پەخشی حەمدی، سلێمانی ٢٠٠٨

سێ یەم / سەرچاوەی ڕۆژنامە

١٤-(ڕۆژنامەی بەرەی کوردستانی)، ژمارە ٢٢، ساڵی (٣)، تشرینی دووەمی ١٩٩٠.

Abstract

The situation of Kurdistan in the secret letters of Patriotic Union of Kurdistan (PUK) between ١٩٩٠-١٩٩١ is the title of my research. It depends on the information gathered by secret organizations of the PUK in the towns and cities of Kurdistan through secret reports and letters. These documents contained information about the situation of Kurdistan, including political, economic, military and social aspects that have been passed on to senior officials of the PUK as these secret organizations established a robust relation between peshmerga forces and Kurdish people.

This research consists of three parts. In the first part, the situation of Kurdistan has been discussed; particularly the big financial problem that Kurdish people have encountered which eventually caused serious issues. The second part focuses on the military aspects of Iraqi government inside Kurdistan, and this big military force underwent the state of weakness as the result of the second Gulf war between ١٩٩٠-١٩٩١. The third part discusses the political and social situation of Kurdistan and it also sheds light on the political and social changes led to Kurdish uprising in ١٩٩١.

ملخص البحث

هذا البحث يتانول أوضاع كوردستان الجنوبية فی العامين (١٩٩٠- ١٩٩١) من خلال رسائل و مكتوبات التنظيمات السرية للاتحاد الوطنى الكوردستانى، فی هذه الفترة التی كان وضع العراق عامة و كوردستان خاصة يمر بمرحلة عصيبة حيث كان التدمير فی كل نواحی الحياة بسبب الحرب التی دارت بين العراق و ايران لمدة ثمانی سنوات ثم احتلال الكويت من قبل النظام البعثی فی أب ١٩٩٠ .

يتكون هذه البحث من ثلاث مباحث، تناولنا فی المبحث الاول الوضع الاقتصادی لكوردستان من خلال الازمة المالية وشحة المواد الغزائية ومصادر الحياة ، اما المبحث الثانی فتناولنا الجانب العسكری للجيش العراقی فی كوردستان حيث انسحبت القوات العراقية من كوردستان الى جبهة الكويت أما المبحث الثالث فتناولنا الوضع السياسی والاجتماعی لمواطنی اقليم كوردستان الذين عاشوا فی وضع مأساوي وغير مستقر.

تكمن أهمية البحث فی اعتماده على العديد من الرسائل والوثائق التی تسلط الضوء على الاوضاع فی تلك الفترة بكل وضوع.

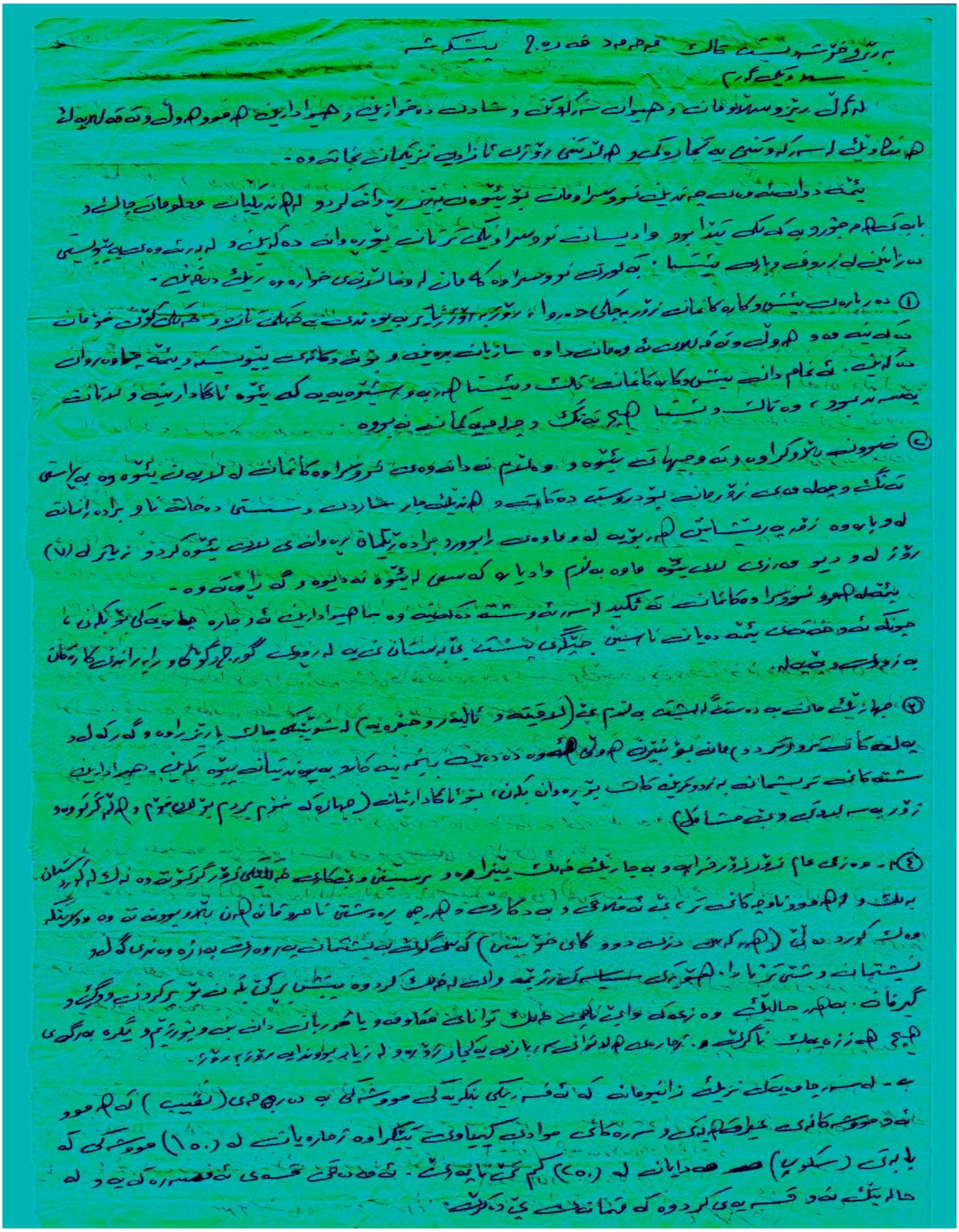

پاشکۆی ژمارە (١)

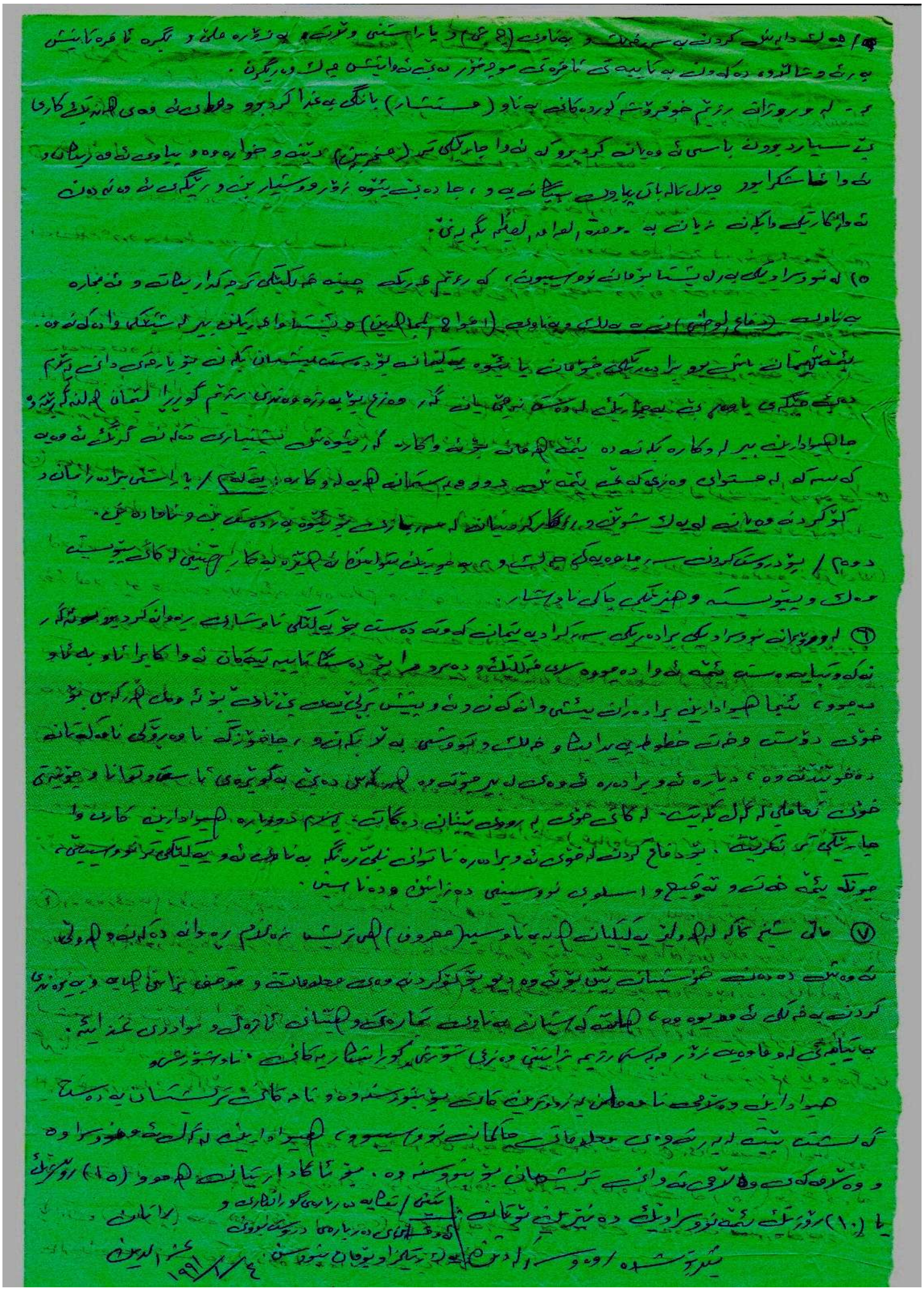

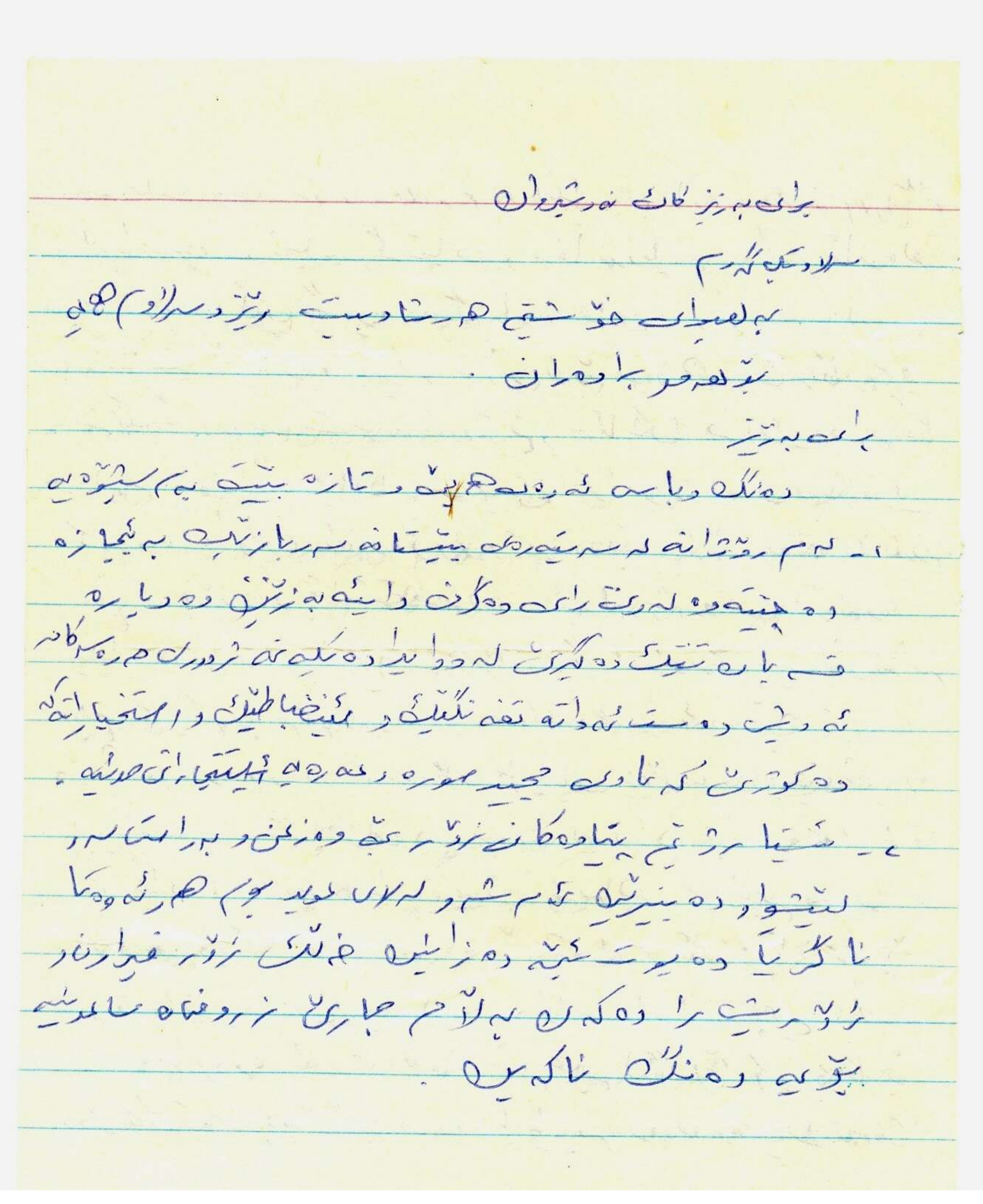
برای بەڕێز کاک نەوشیروان
سڵاوێکی گەرم
بە بۆنەی خۆشیی هەرشادبیت ڕێز و سڵاو(و) هیوای
بۆ لەهەر بەردەوامان .
برای بەڕێز
دەنگ و باس ئەوەیە هەوڵی تازە بنێن بەم شێوەیە
١- ئەم ڕۆژانە لە سەرەوەی پێشانەوە سەربازێکی بەئیمانە
دەچنەوە لە ڕێی ڕای دەگرن وایە بەزۆری دەدایرە
قسەیان تێک دەگرن لە دوایدا دەکەونە ژوورێکی هەرەکانە
ئەوەی دەستی ئەدات ئەتە تەفەنگیک و ئینضباطێک و ئیستخباراتە
دەکوژرێ کە نادری حجید لووە ، ئەوەیە ئیستخباراتی حزبیە .
٢- شێتیا ڕۆژی پیاوەکانی زۆر عەوەزنی و بڕاستا سەر
لێشتوا و دەمیرزاێ ئەم شەو لەلای لولید بوون هەر ئەوە دەکا
ناگریا دەیپرسێتی دەمزانیە خەڵک زۆر قیرادنار
زۆر ڕشتی ڕا دەکەن بەڵام جاری ئەوەندە سامدینیە
بۆیە دەنگ ناکەین .

پاشکۆی ژمارە (٢)

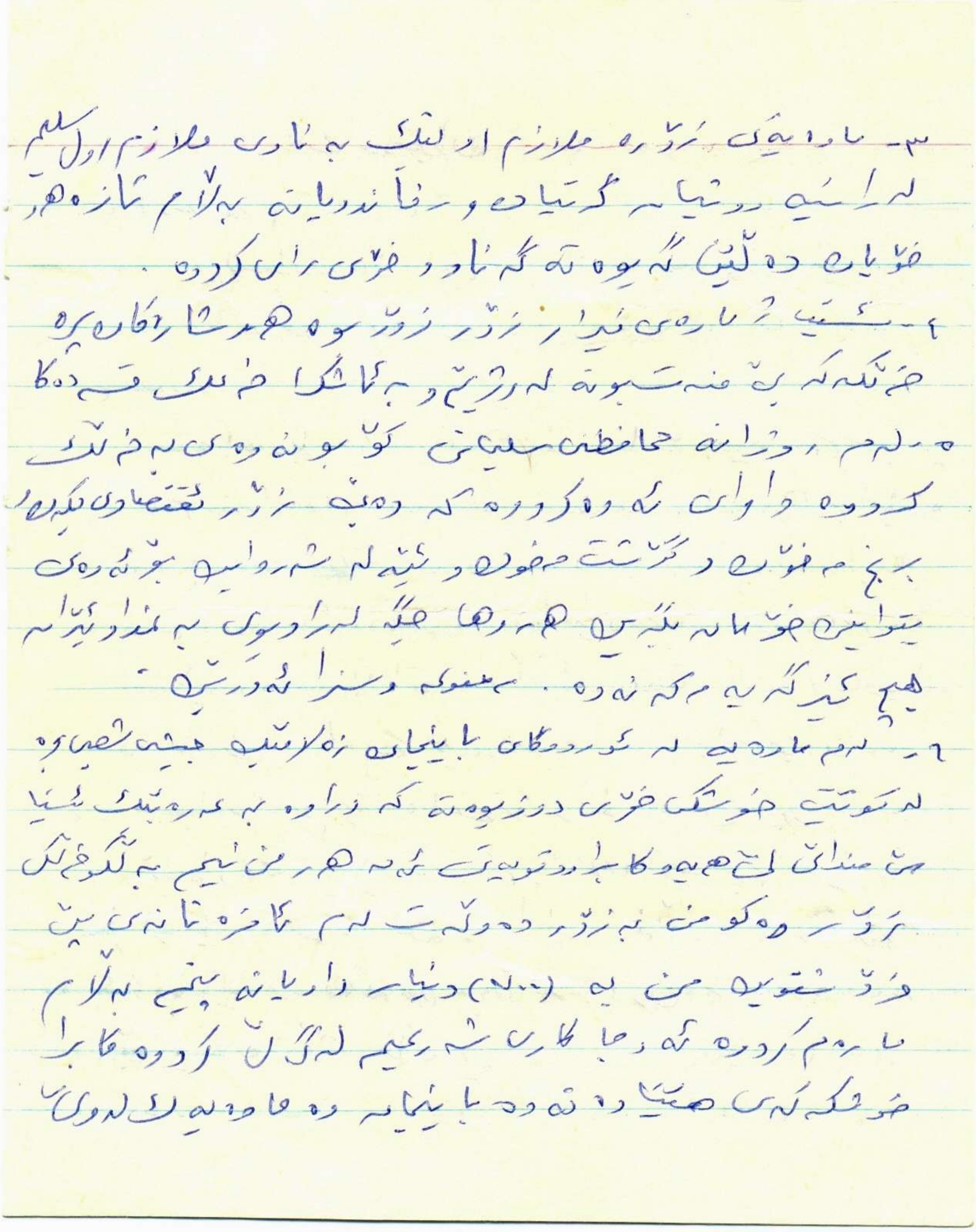

٣- ماوەیەکی زۆرە ملازم اولێک بە ناوی ملازم اول سلیم
لە ئاسایشی [illegible] گرتیان و [illegible] بەڵام تازە هەر
خۆیان دەڵێن گوایە [illegible] و خۆی ڕای کردوە.
٤- [illegible] زۆر زۆر بوە هەر [illegible]
چونکە [illegible] بە ئاشکرا خەڵک قسە دەکا
[illegible] محافظی سلیمانی [illegible] بە خەڵک
کردووە و داوای ئەوەکردووە کە دەبێ زۆر تعقیبات بکەن
[illegible] بۆ ئەوەی
بتوانین [illegible] هەروەها [illegible]
هیچ [illegible] نەکەن. [illegible]
٦- ئەم ماددەیە لە [illegible]
لە [illegible]
[illegible]
[illegible] لەم [illegible]
[illegible] (٥٠٠) دینار [illegible] بەڵام
[illegible] لەگەڵ [illegible]
[illegible]

بووە خەڵکێکی زۆر هەڵچنە بۆ لای لە پاشدا بڕوویەتەوە بۆ کارا

کارا و دەستوپێوەندی کە تیا خۆیانە تەسلیم دەکەن یا ناردوویەتەوە

٢٧. کاربەدەستی دی حیشیو شیعی دیاریەکانی دەوڵەتی

لەلایانەوە بوون کە ڕەوانی بینی ئێمە نووسینەکەتان کاری

فاوەنی ماڵی هاتەوە و پرسیاری لە دەولیان کرد ئایە کوردە

یەکێ لەمانە دەڵێ ئێمەش دەتانێرین بۆ کارا ودێت ئێمە لەکاتێ

کە ئەنفال کرا بۆ سەر کوردەکان دەوڵەتی کوێت ئێمەیان

بانگ کرد کە لە عێراقدا کورد کافرن و هیدایەت نەدراون

بۆ سەر دەمەکانی دەڵێ ئێمەش یارمەتی بدەین دەڵێ لە کوێت

هەموو کەس یارمەتیدا جا لە ×× دە هەزارەوە تا ملیۆنە

یارمەتی لە خەڵک سەندرا .

١٠. دەولەتێکی لە هەرێمی سووری کارتۆنی بوو ئێرانەوە کە

گوایە بۆ کوێ لە دوایە بە ئێمە ڕۆژی پێش ئەندامی کوردستان

هێزی ئەو کوردانە شەری هیچ تە مرلیە بانگ ئافرەتێکی کردن

کە شوو لەگەڵ ڕاپۆرتی کە قسەی لەگەڵ کردووە ئافرەتەکە

کوردبوو هەر ئەنفالکەبوو کارای ئووری شتیا تووشی لە خۆ

ئەم خستە و کە ئایە بوو بە لاوان زۆرن هەولدا ناوی کارای ئایە

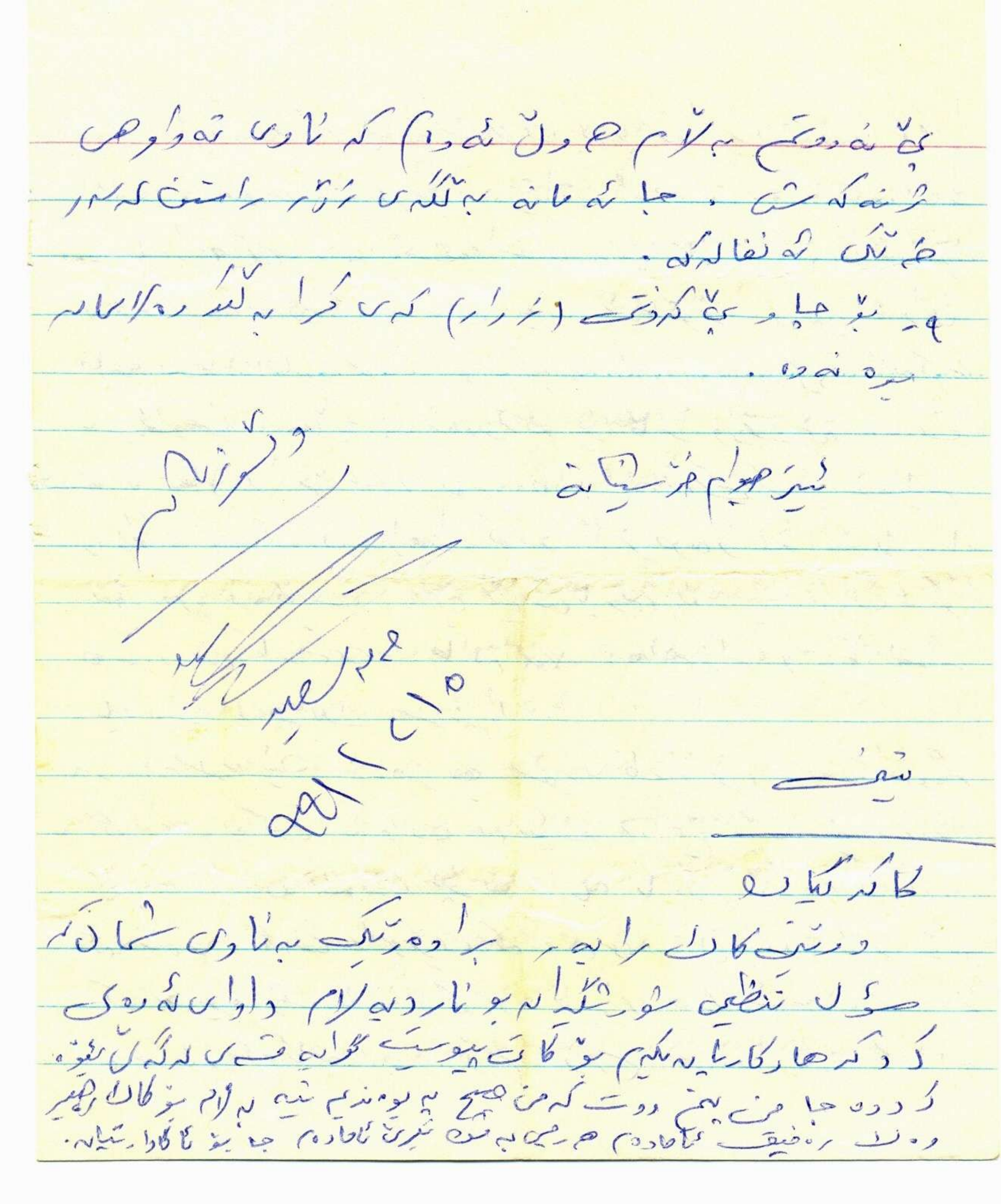
بۆ ئەوەتی بەڵام هەوڵ ئەدەین کە ناوی تەواوی
ژنەکەشی . حابە ئەمانە بەڵگەی زۆر راستن کە سەر
[illegible] ئەنفالەکە .
٩- بۆ [illegible] بۆ کردنی ([illegible]) کەس کرا بەڵگە رەوانە
[illegible] ئەدەین .

دڵسۆزتان

[illegible]

کاکە گیان
[illegible]

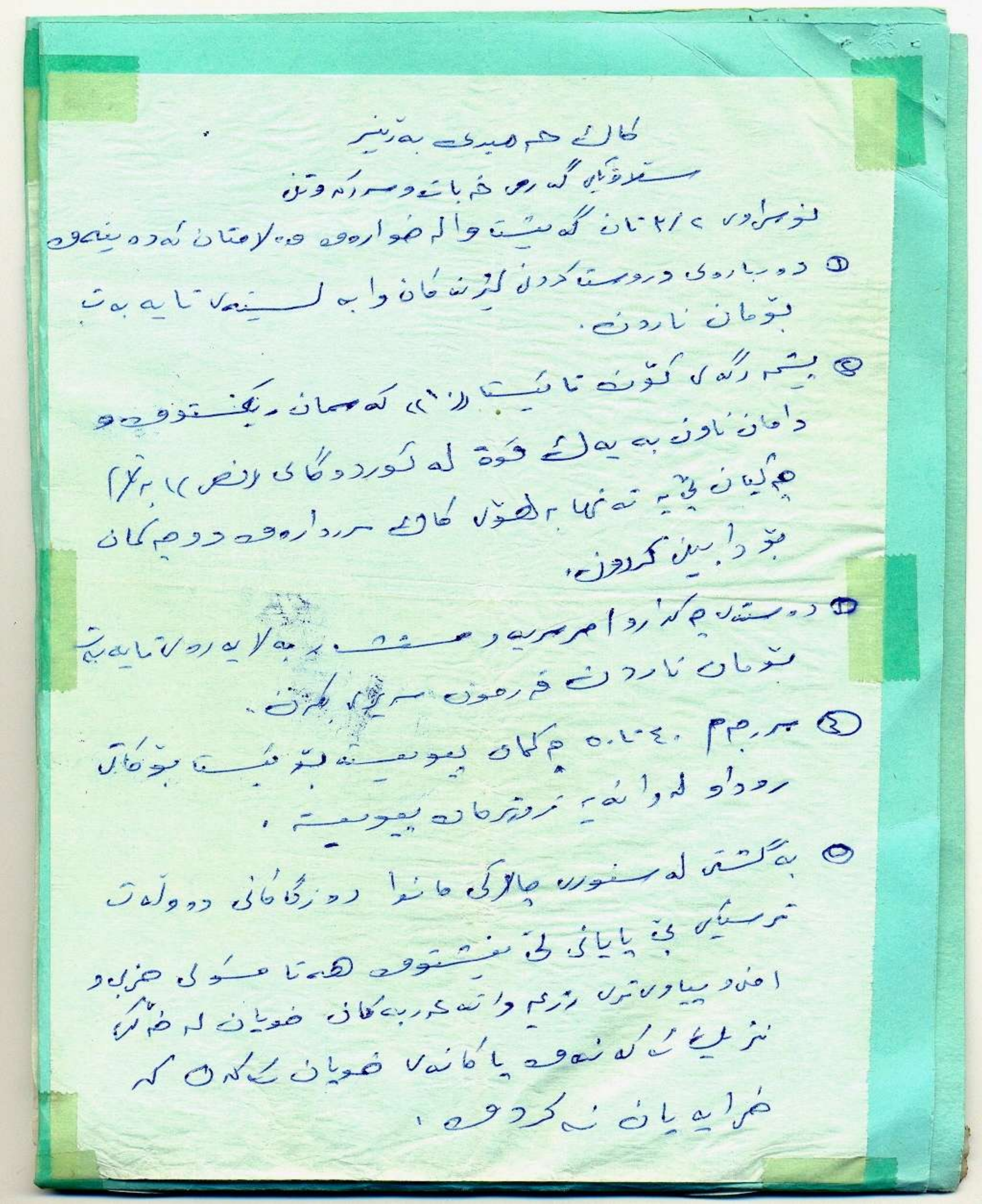
کاک حەمیدی بەڕێز
سڵاوێکی گەرم [illegible] باش و سەرکەوتن
[illegible] ٢/٢تان گەیشت و [illegible] وەڵامتان ئەدەینەوە
(١) دەربارەی دروستکردنی [illegible] وا بە لیستەیەکی تایبەت بۆمان ناردن.
(٢) [illegible] («٢») کە [illegible] داوامان [illegible] بە یەکێ قوە لە ئۆردوگای (نص) [illegible] تەنها [illegible] سەردارەوە [illegible] بۆ دابین کردوون.
(٣) [illegible] بە لایەنی تایبەتی بۆمان ناردن فەرموون سەرنج بدەن.
(٤) بڕی ٥٠٠٠٤٠ [illegible] پێویستە [illegible] لەوانەیە زۆرتری پێویستە.
(٥) بە گشتی لە سنووری [illegible] دوو وڵات [illegible] بێ پایانی لێ کەوتووەوە هەتا مسئولی حزب و [illegible] خۆیان [illegible] کە [illegible] کردووە.

پاشکۆی ژمارە (٣)

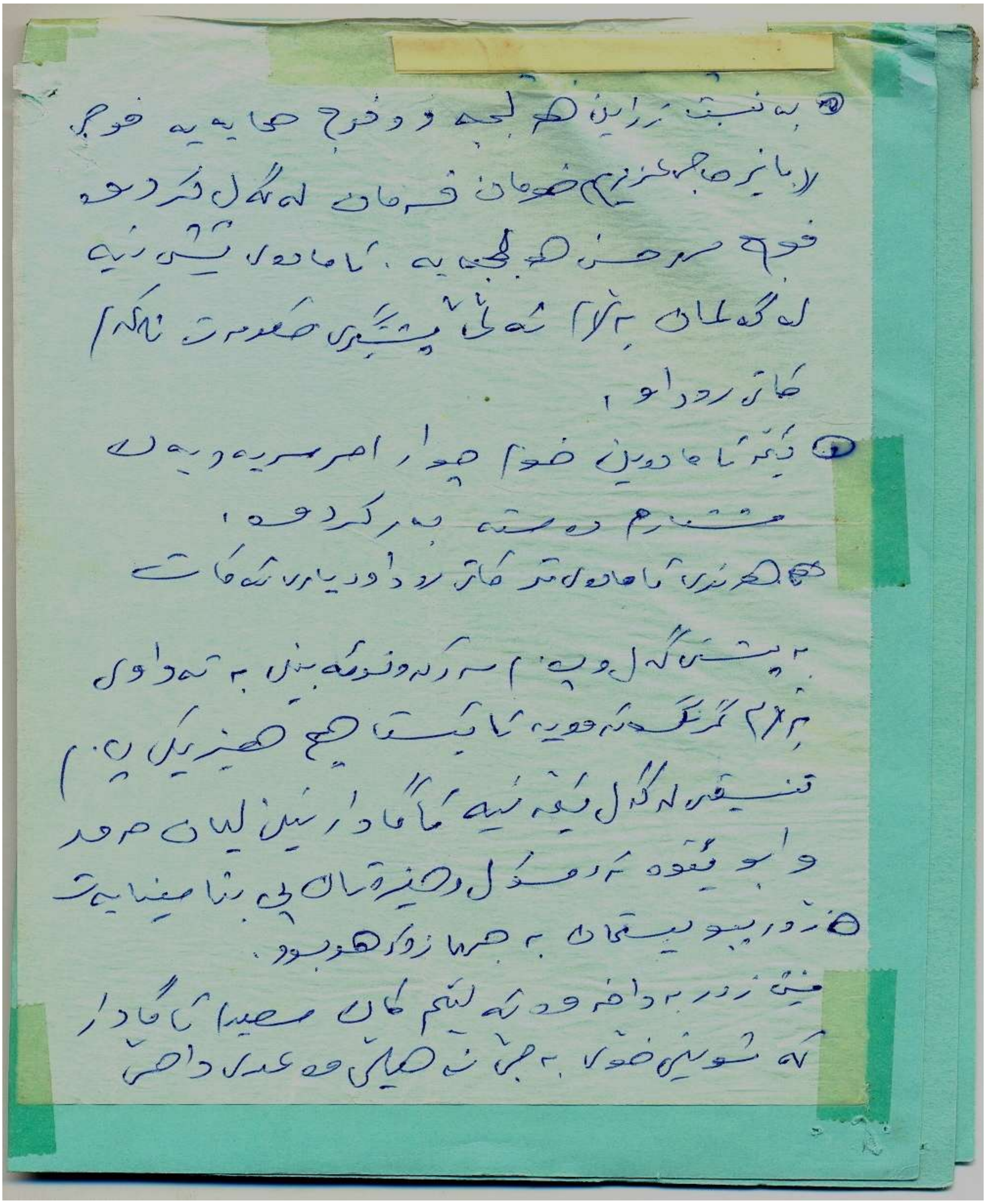

⑧ بە نسبت زانینی هەلبجە و دەوروبەر حالیەیە خۆی
لاباری حاجبە شێخ زیم شومان فرمان لەگەڵ کردەوە
قوەی سەرحسن هەلبجەیە. ئامادەی تێشی نیە
لەگەڵمان بەلام ئەوانی پێشتری حکومەت ئەکەم
کاری زۆر داوە.
⑨ ئێمە ئامادەین خۆمان چوار احرمسریەوە بەلە
هەشت زەم دەستە بەر کردەوە.
⑩ هەرێنێری ئامادەی تر کاری زۆر داوە دیاری ئەکات
بە پێشەنگەلەوە پیام سەرکەوتوو ئەبێ بە تەداوی
بەلام گرنگە ئەوەیە ئاتیسا هیچ هێزێک پێ
تنسیق لەگەڵ ئێمە نیە ئامادەی ئێش لێیان هەمەد
وابو فتوە بەرەمەل و حیزەکانی پێ پشا هینایە
⑪ زۆر پێویستمان بە چەکی زۆر هەبوو.
منیش زۆر بەداخەوە ئەلێم کە ئێستا مسجیدا ئامادە
لە شوێنی خۆمان بە چەند حیلێکەوە عەددی داخل

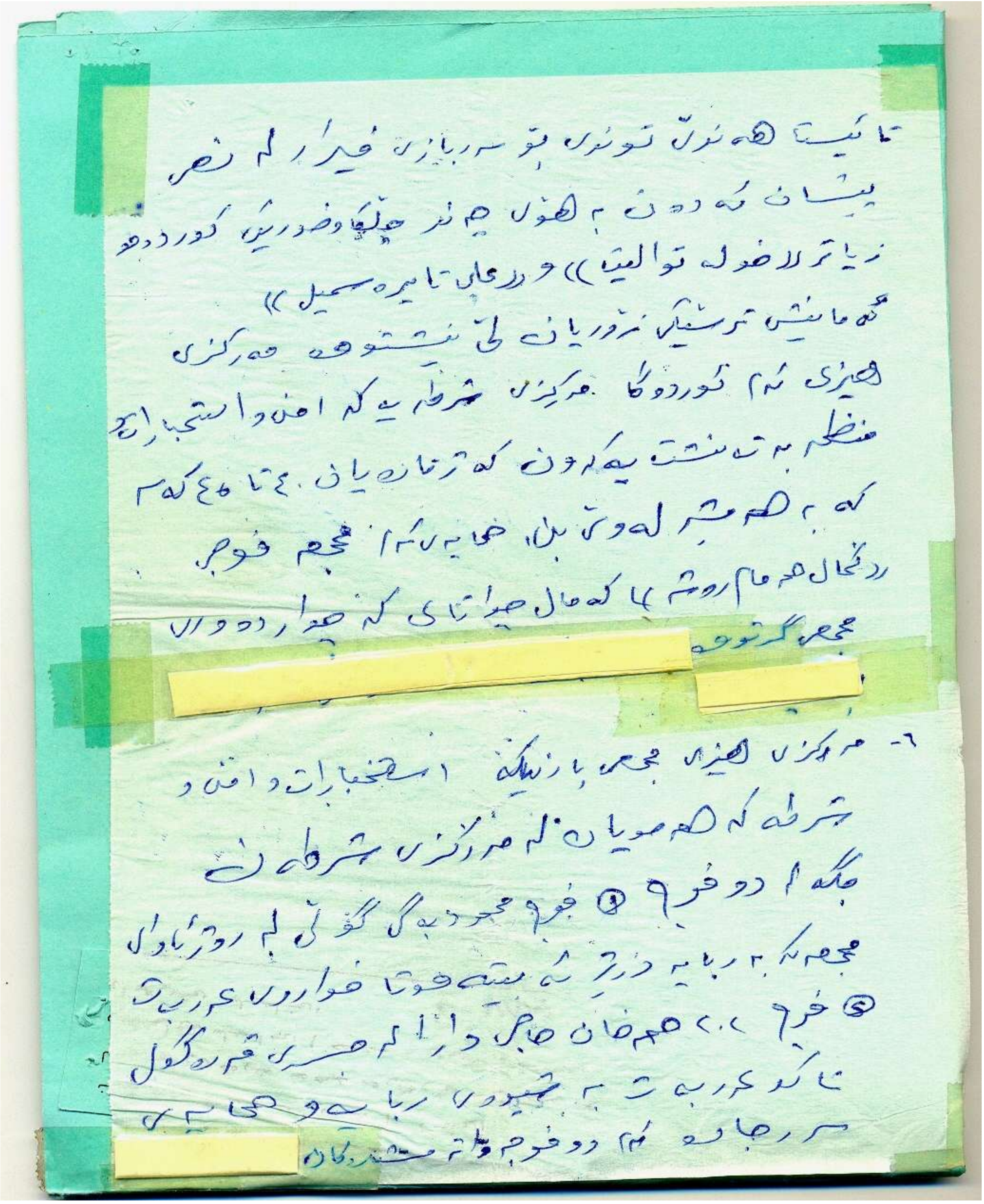

تا ئیستا هەنوکە نوێنەری بۆ سەربازی فیدراڵ لە نصر
پیشان ئەدەن بە هێزی جێگر حەیلی و ضودریش گوردەوە
زیاتر لا ((ضولە توالیتیا)) و دەزگای تامیرە سهیل))
ئەمانیش تر سێکی زۆریان لێ نیشتوە. مەرکەزی
هێزی ئەم گوردووگا. مەرکەزی شرطەیە کە امن و استخبارات
منطقە بەتەنیشت یەکەوەن کە ژمارەیان ٤٠ تا ٤٥ کە ٣
کە بە هەمیشە لەوێ بن، هەیە ١٣٥ مجحم فوج
رنجال هەمام روشە لە کەمال جیاتای کە جیا ردەوال
مجحم گرتووە

٦- مەرکەزی هێزی مجحم بازیانە استخبارات و امن و
شرطە کە هەمویان لە مەرکەزی شرطەن
جگە لە دو فوج ① فوج مجحم دەبەگ گوڵی لە روژباوال
مجحم کە ٣ دربایە دارێ شە پشتەوە خواروی عەرەب
② فوج ٢٠٠ هەمضان جابر دارا لە حسری قەرەگول
تا گوحەر بە تە بە شیوەی ربایەو هی ...
سەرجابە ئەم دو فوجە واتە مستشارەکان

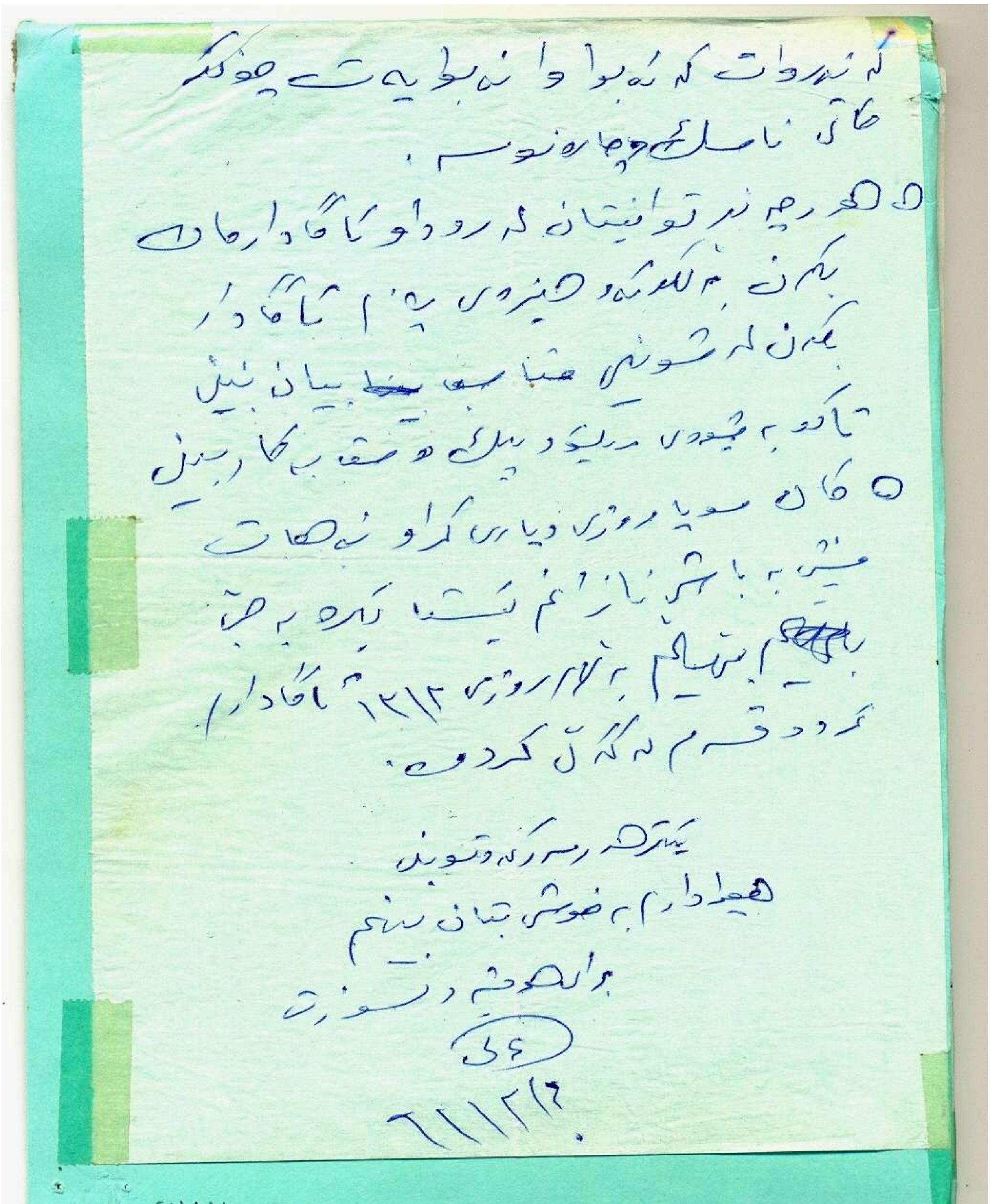

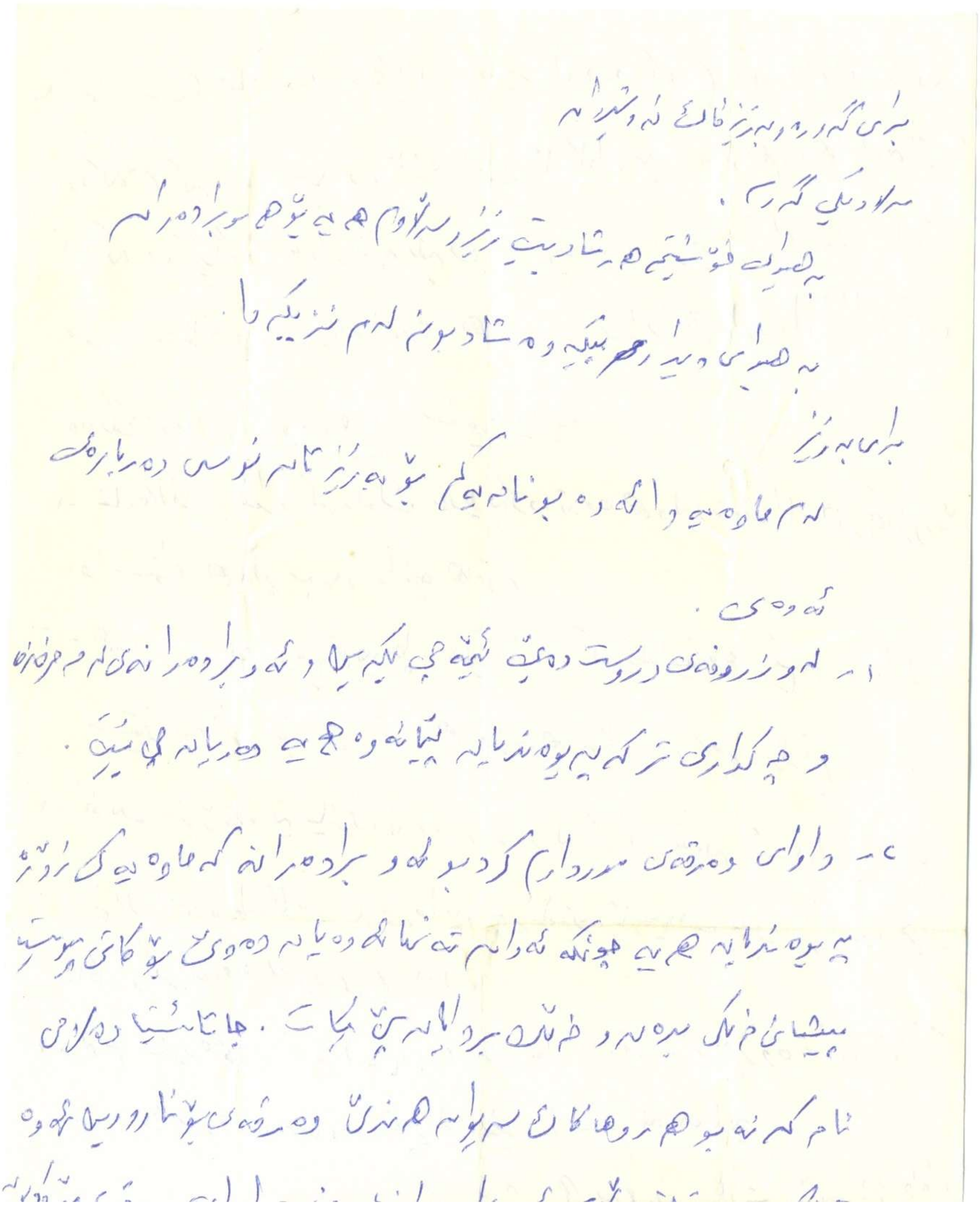

برای گەورە و بەڕێز کاک ئەرشەد [illegible]

سڵاوێکی گەرم،

بە هیوای خۆشبەختی و شادیت زۆر [illegible] بۆ هەموو [illegible]

بە هیوای دیدارێکی [illegible] لەم نزیکانەدا

برای بەڕێز

لەم ماوەیەدا [illegible] بۆ بەڕێزتان نووسی دەربارەی

ئەوەی:

١- [illegible]

[illegible]

٢- [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

پاشکۆی ژمارە (٤)

[illegible]

و هەر کاری تر کە پەیوەندیان پێیەوە هەبێ دەربارەی پێشێ .

٢- داوای وەرقەی سەردار کرد بوو ئەو برادەرانە کە ماوەیەکی زۆرە
پەیوەندیان هەیە چونکە ئەوانە تەنها ئەوەیان دەوێ بۆ کاتی پێویست
پێشانی خەڵکی بدەن و خۆیان بەو داوایە پێ بکات . جا تا ئێستا وەڵامی
ئەوم کە بۆم هەروەها کاکی سەرۆکیش هەندێ وەرقەی بۆ ناردووین ئەوە
چاکە پێویستە بەڵام ئەو برادەرانەی من داوای وەرقەم بۆ کردوون
ئەوان زۆر لەمێژە لەگەڵ کردووین و پەیوەندیان هەیە .

٣- داوای ئەوەم کرد بوو ئەگەر بتوانن چاکی بێتە پەیوەندی لەگەڵ ئاگر
سەر وا ئێستا کاکوش نامەی بۆم ناردووە کە بەم زووانە ئاگادارم دەکات
جا من بە پێویستی دەزانم پەیوەندیم هەبێ لەگەڵ ئەوان چونکە
ئەو برادەرانەی کە لە ناو شەقڵاوە و کۆیەدان و هەرچی ماڵ هەبێ و پەیوەندیان
بەمەوە هەیە ئەتوانن لە سنووری شەقڵاوە ئەگەر بتوانن چاکە ئەوا ئاگادارم
دەکەن بەوەی کە شتی ڕوودا ئەوا پەیوەندی بە ئاگادارکردنەوە

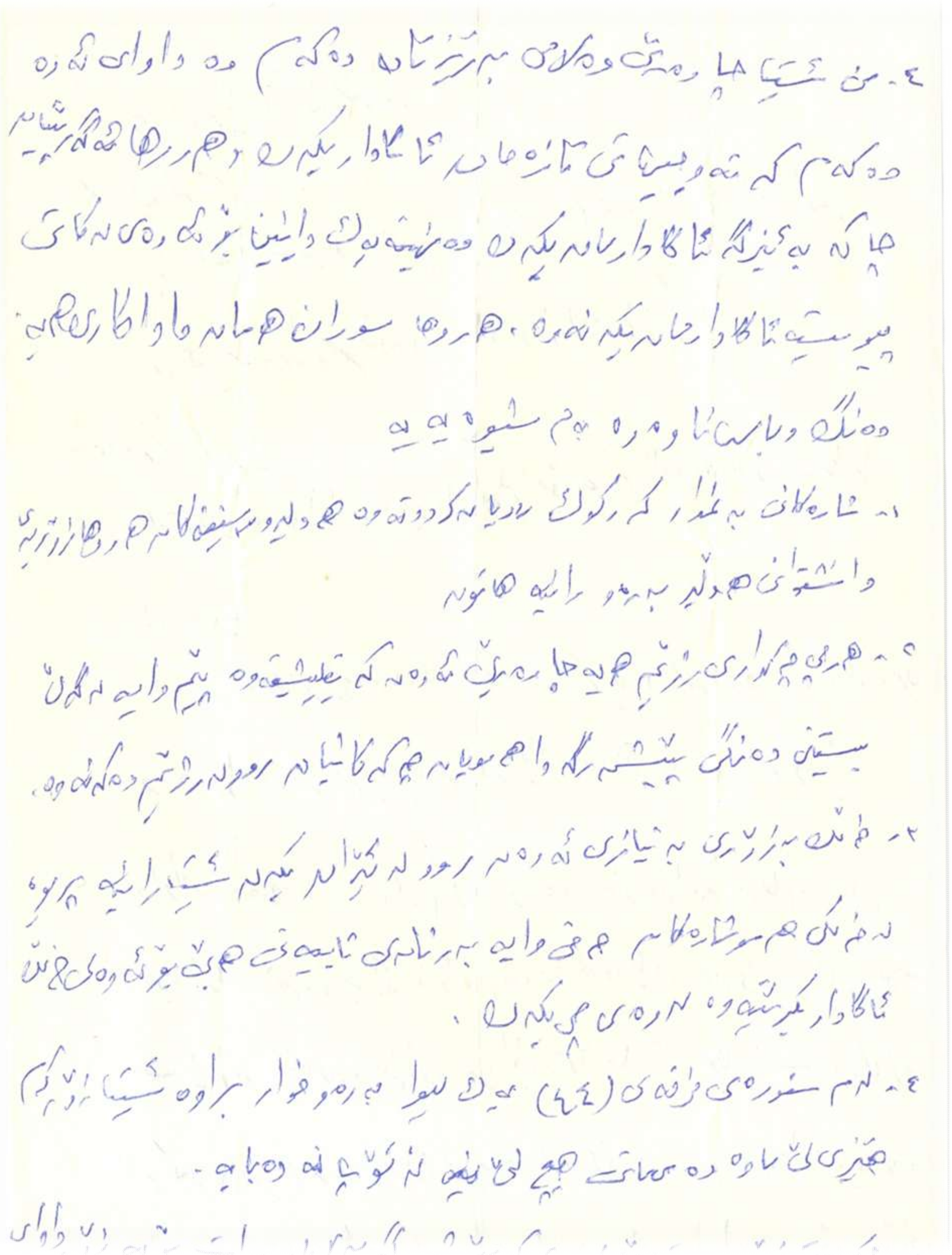

٤. من ئێستا [illegible] وەڵامی پرسیارتان دەکەم وە داوای ئەوە
دەکەم کە ئەو [illegible] ئاگادار بکرێن و هەروەها ئەگەر شایەد
چاکە بە ئینگلیزی ئاگادار بکرێن [illegible] داڵینیا بۆ [illegible]
پێویستە ئاگادار بکرێنەوە. هەروەها سورانی [illegible] ئاگادار [illegible]
دەنگ و باسی ئاوەرە بەم شێوەیە

١. شارەکانی [illegible] کە کورد [illegible] هەولێر و سلێمانی و هەروەها زۆربە
داشتوانی هەولێر [illegible] ڕاپەڕیو هاتووە

٥. هەروەها [illegible] زۆرتر [illegible] کە تەلیسکۆپەوە [illegible]
[illegible] دەنگی پێشمەرگە [illegible] ڕووبەڕوو [illegible] دەکەنەوە.

٢. [illegible] بە [illegible] ئەوە [illegible] ڕاپەڕیو
[illegible] شارەکان [illegible] ئاگادار [illegible]
ئاگادار کرێتەوە [illegible]

٤. ئەم سنوورەی فرقەی (٤٤) [illegible] برادەوە ئێستا [illegible]
[illegible]

بەستنی دەزگای پێشمەرگە وا هەمیشە بە چەکی شانیان ڕووبەڕووی ڕژێم دەبنەوە.

٣- خەڵکی بەرزی بە ئیمانی ئەوەی ڕوو لە کوردان هەیە لە شاراییە بەردەوام

لە خەڵکی هەموو شارەکانیش حەقی وایە بەرنامەی تایبەتی هەبێ بۆ ئەوەی خەڵک

ئاگادار بکرێنەوە لەوەی چی بکەن.

٤- ئەم سەفەرەی فرقەی (٤٤) بەرەو هەولێر بەرەو خوار براوە ئێستا زۆر کەم

هێزی لێ ماوە دەبینێت هیچ لیوایەکی لێ نەماوەتەوە.

٥- حکومەت زۆر دەترسێ لەوەی کە پێشمەرگە پەلامار بدات بۆیە زۆر داوای

لە دەوڵەت کردووە کە معلومات لەسەر ژمارەی هێزی پێشمەرگە و ئەو شوێنانەی کە

تێیدان و ناوی بەرپرسەکان و ئیمانی هێزەکان چییە و ئاگاداری هاتنە ناوەوەیان

ئەم ڕۆژانە وا خەڵک خۆیان زۆر سەروەختن.

٦- ئێستا حەقی وایە هەندێ نووسراو بۆ [illegible] ئەفسەرەکانی ڕژێم بنێرن چونکە

زۆربەیان هەر ئەوەن قسەیان لەگەڵ بکرێ ئێستاش من دەناسم بەرپرسی عقید

دەتوانم بۆ ئەو کاتە قسەی لەگەڵ بکەم بەڵام نووسراوەکە حەقی وایە

دە ئامری ئامرەکەی مانگێک کە فەرقەیە لەو ناوەیە. زۆر خەڵکی وەک ئێوە،

کە بۆ ئەو کاتە قسەیان لەگەڵ بکرێ. هاوڕێ هەموو ئێستا چی...

هیوادارم وەڵامتان بدەنەوە. هاوڕێتان [signature] ١٢/١١/١٩٩٠

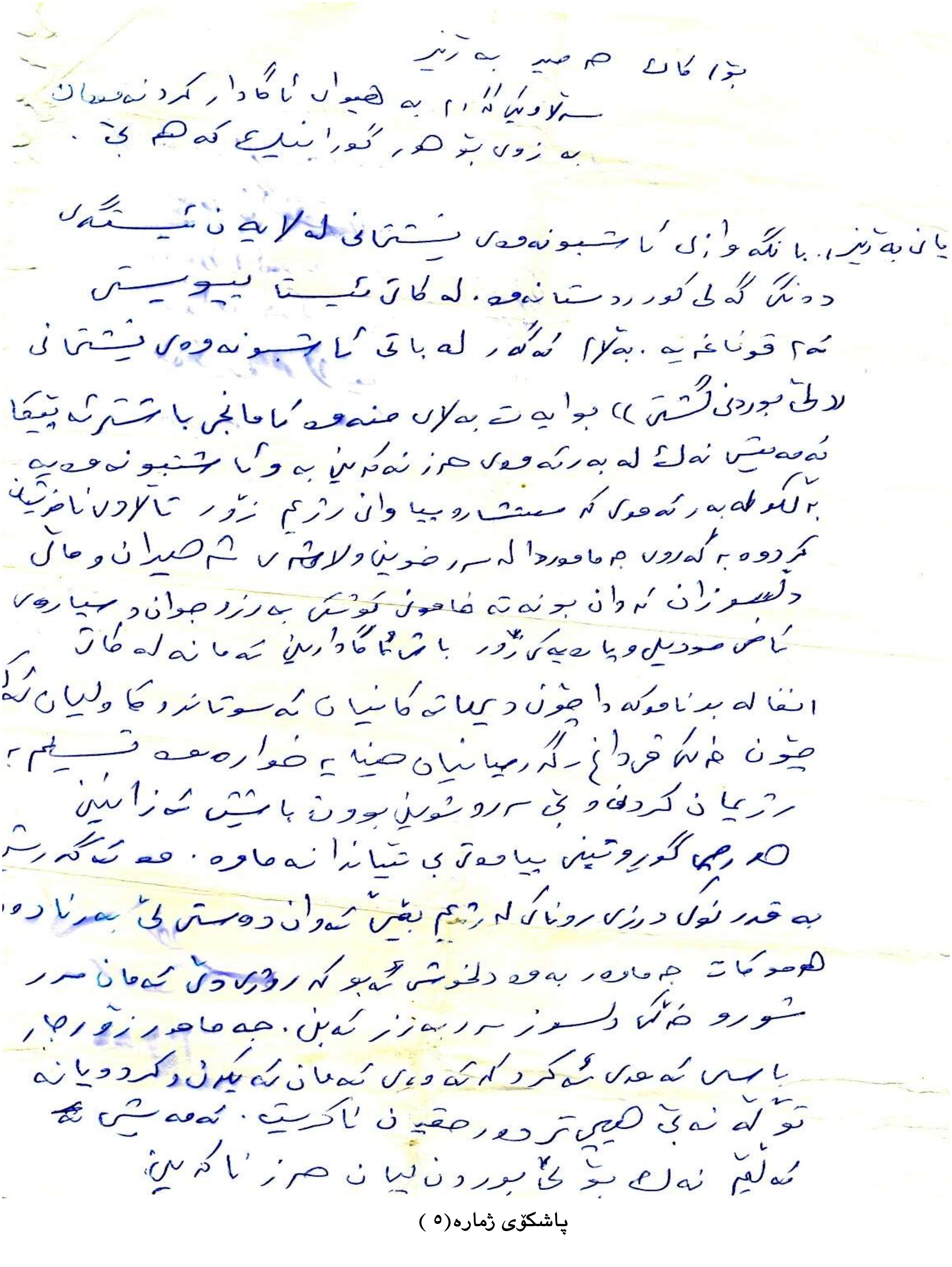

بۆ کاکە حەمەی بەڕێز
سڵاوێکی گەرم بە هیوای ئاگادار کردنەوەمان
بە زووی بۆ هەر گۆڕانێک کە هەبێ.

یان بەڕێز. بانگەوازی ئاشتبوونەوەی نیشتمانی لە لایەن ئێستەوە
دەنگی گەلی کوردستانەوە. لە کاتی ئێستا پێویستی
ئەم قۆناغەیە. بەڵام ئەگەر لە باتی ئاشتبوونەوەی نیشتمانی
((لێبوردنی گشتی)) بوایەت بەڵای منەوە ئامانجی باشتر ئەپێکا
ئەمەیش نەک لەبەر ئەوەی حەز نەکەم بەو ئاشتبوونەوەیە
بەڵکو لەبەر ئەوەی کە مستشار و پیاوانی ڕژێم زۆر تاوانیان ئەنجام
کردووە بەرانبەر جەماوەردا لە سەر خوێن و لاشەی شەهیدان و ماڵی
دڵسۆزان ئەوان بوونەتە خاوەن کۆشکی بەرز و جوان و سەیارەی
ئاخر مۆدێل و پارەیەکی زۆر. باشیش ئاگادارین ئەمانە لە کاتی
ئەنفالە بەدناوەکەدا چۆن دێهاتەکانیان ئەسووتاند و کاولیان ئەکرد
چۆن خەڵکیان قڕ ئەدا. ئەگەر پیاوانیان هەبێ [illegible]
ڕەزیان ئەکردن و بێ سەر و شوێن بوون. باشیش ئەزانین
هەرچی گەورە و پیاوەکانی تیایدا نەماوە. هەتا ئەگەر [illegible]
بە قەدر ئەولە دڵی ڕۆژێک لە ڕژێم بێن ئەوان دەستی لێ بەرنادەن
هەموو کاتێ جەماوەر بەوە دڵخۆش ئەبوو کە ڕۆژێک دێ ئەمانە سەر
شۆڕ و خەڵکی دڵسۆز سەربەرز ئەبن. جەماوەر زۆر جار
باسی ئەوەی ئەکرد کە ئەوەی ئەمانە ئەیکەن و کردوویانە
تۆڵە نەبێ هیچی تر چارەسەری ناکرێت. ئەمەش [illegible]
ئەڵێم نەک بۆ لێبوردنیان حەز ناکەین.

پاشکۆی ژمارە(٥)

بەڵکو خەتەری قوناغەکان دواتر لە پێش و پێویستی گرنگترە هەن
کە پێویستی بە یەکگرتنی گشتی و چاوپۆشین هەبێ لەم قوناغەدا
٤- لەبەر رای جەماوەر و لەبەر هەیبەتی شۆرش
ئەلطاف بوردنی گشتی (عفو عام) باشترە لە بانگەوازی ئاشتبوونەوە.
٥- ئەوان هەوڵ لەوەدەدەن بەرێشی تێکەڵاوی مستشارەکان بوونی
بە دوای بچوکترین کونجە رێگەیەکدا ئەگەڕان دەستیان بگاتە
راپەڕینی لایەنەکان، ئەو کاتە ئەتوانرێ هەندێک رێگای
کاریگەری بەسیرتی بۆ گرتنی دامودەزگاکان و هەندێ
پیاوی زۆر تاوانکاری رژێم هەبە و هەرچی خۆی
رزگار بێ لە کوشتن.

شێرۆ پێشڕەو
ع ی
١١/٢/٩٩١

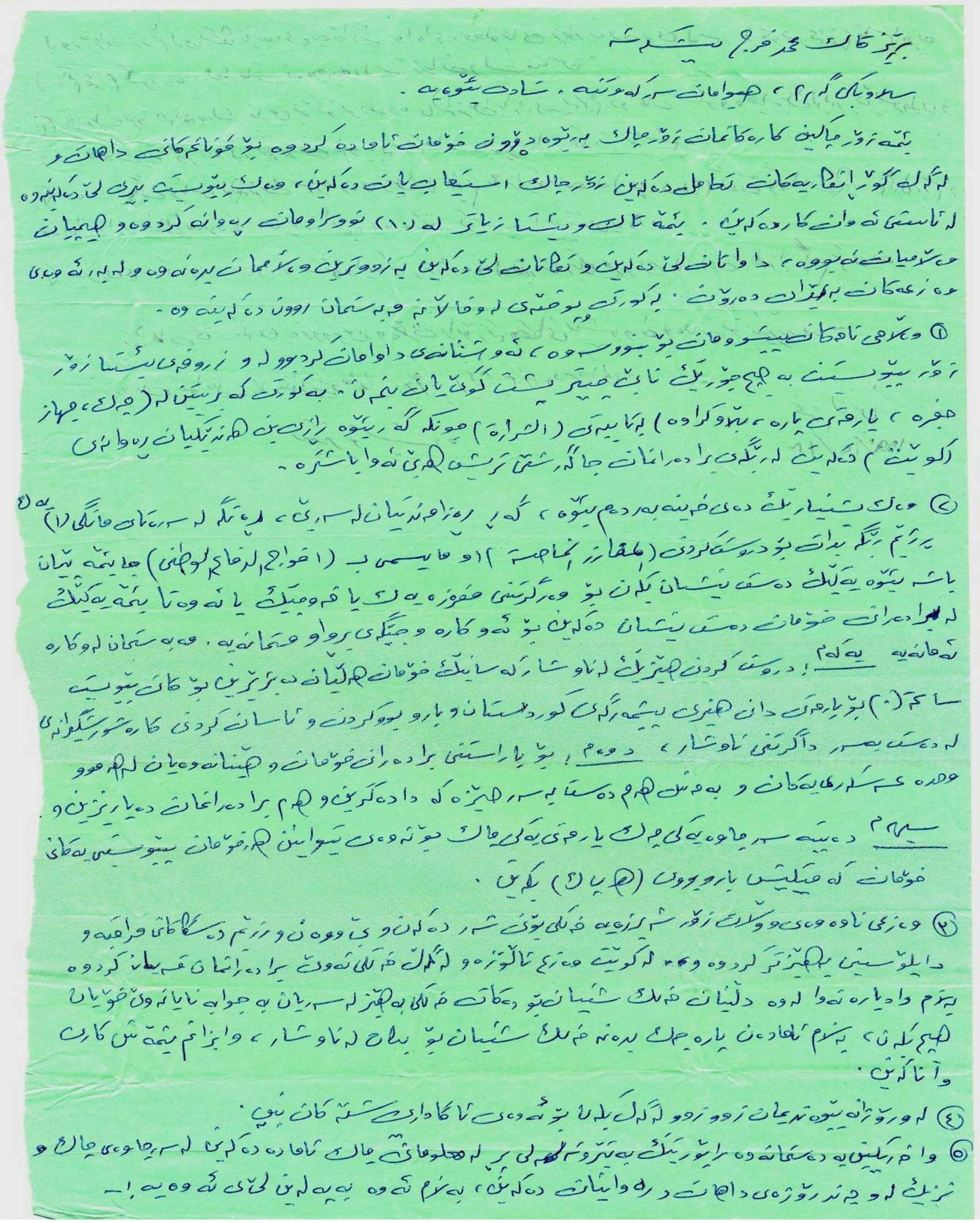

بەڕێز کاک محمد فرج پێشمەرگە

سڵاوێکی گەرم، هیوامان سەرکەوتنە. شادی ئێوەیە.

ئێمە زۆر خاڵی کارەکانمان زۆر جوان پەیڕەو دەکرد. خۆمان ئامادە کردووە بۆ خۆپیشاندانەکانی داهاتوو و لەگەڵ کۆڕا ئیشارەیەکان تعامل دەکەین زۆر جوان استیعاب یان دەکەین، وەک پێویست بیری لێ دەکەینەوە لە ئاستی ئەوان کار دەکەین. ئێمە کاک ویشتا زیاتر لە (١٠) ئووراوەمان پەروانە کردووە و هیچیان جگە ئاسایی نەبووە، داواتان لێ دەکەین و تکاتان لێ دەکەین بە زووترین وەڵامیان بدەنەوە و لە بەرئەوەی وەزعەکان بەخێرایی دەڕۆن. بەکورتی پوختەی لەو خاڵانە دەیەستمان ڕوون دەکەینەوە.

① وەڵامی نامەکانی پێشووتان بۆ نەبووسەوە، ئەو پشتدانەی داوامان کردووە لەو ڕوویەوە ئیستا زۆر زۆر پێویستن بە هیچ جۆرێک ناتوانین جیتر بیشکەوین گوێ یان پێ بدەن. بەکورتی کە ڕێسمان لە (چاپ، ئامێر، جفرە، پارەی پارەی بڵاوکراوە) بۆ نایەتی (الشرارة) چونکە کە ئێوە رازی بن هەندێکیان ڕەوانەی (کوێیت) دەکەین لە ڕێگای برادەرانمان جا گرنگی ئەوا پاشترە.

② وەک ئاشنایەتی دەی خۆیشەبەردەم ئێوە، کە ڕەزامەندیان لە سەری، لەگەڵ لە سەرەتای مانگی (١)ەوە بڕیارمان دا بۆ دروستکردنی (حلقات الجماهیر) و هاوبەش بە (افواج الدفاع الوطنی) ڕێماتان باشە ئێوە یەکێک دەستنیشان بکەن بۆ وەرگرتنی حەوزەیەک یاخود ڕێکخستن لە برادەرانی خۆمان دەستنیشان دەکەین بۆ ئەو کارە و جێگای ڕەوا و متمانەیە. هەڵبەتەمان لەو کارە ئامانجە یەکەم: دروستکردنی هێزێک لەناو شار کە سەریان خۆمان هەڵیانبژێرین بۆ کاتی پێویست ساتی (٠) بۆ پاراستنی دانیشتووانی پیشەیەکی کوردستان و یارمەتی کردن و ئاسان کردنی کاری شۆڕشگێرانی لە دەستپێکردن داگیرکردنی ناو شار، دووەم: بۆ پاراستنی برادەرانی خۆمان و هێنانەوەیان لەهەموو وەزعە سەربازییەکان و بەوەش هەم دەستمان بەسەر هێزە کە دادەگرین و هەم برادەرانمان دەپارێزین و سێیەم: دەبێتە سەرچاوەیەکی چاک بۆ پارەی یەکێک بۆ ئەوەی بتوانین هەموو خۆمان پێویستیمان پێ بێت خۆمان لە چەکیش یارمەتیمان (هاوبەش) بکەن.

③ وەزعی ناوەوەی ووڵات زۆر شپرزەیە خەڵکی بۆ شەڕ دەکەن و دەیانەوێت و زۆر دەسگاکانی فرقە و دایلۆسیەکان پەرەیان کردووە و لە کوێت وەزعی ئاڵۆزە و لەگەڵ خەڵکی ئەوێ برادەرانمان قسەیان کردووە بەڵام وادیارە ئەوان لەوەدڵنیان خەڵک شێلگیرانە کاتی خەڵکی بە هێز لە سەریان بە جوانە تاپایانەوە خۆیان هیچ بکەن، بەڵام ئامادەن پارە چاک بدەنە خەڵک شێلگیرانەی بۆ بیارن لەناو شار، وابزانم ئێمەش کاری وا ناکەین.

④ لەو ڕۆژانە پێوەندیمان زۆر زۆر لەگەڵ پلاندا بە بۆ ئەوەی ئاگاداری شتەکان بین.

⑤ وا خەریکین بە دەستمانەوە ڕاپۆرتێک بە تەرزێکی پڕ لە هەڵوەستەکان چاک ئامادە دەکەین لەسەرچاوەی چاک و شرێک لەو چەند ڕۆژەی داهاتوو ڕەوانەتان دەکەین، بەڵام ئەوە نییە لێی لەلای ئەوەیە!

پاشکۆی ژمارە (٦)

لەو رۆژانە رژێم لە دەزگا تایبەتییەکانی داوای وەڵامدانەوەی زۆر بە وردی لە سەر (کۆمەڵ، کۆیە) ناردوە
(حاکم عمر) کردووە، وەڵامدانەوەی تەوصیلی لە سەر ژیانی و لێکۆڵینەوەی [illegible]

(٦) ئەم [illegible] هەڵوێستێک بگرن بۆ کۆکردنەوەی [illegible] بۆ رژێم دواهاتی [illegible] مسئولیەت و
جەزرەی [illegible] جاگر [illegible] بە بۆچوونەوە بکەن باشە.

(٧) وەک دەنگ و باس [illegible] سەرچاوەی [illegible] بە رژێم [illegible] کە (١٩٩٠) گفتوگۆ لە گەڵ رژێم و
تەنها یەک [illegible] پەیوەندی بە [illegible] کوێستانەوە هەیە.

(٨) [illegible] لە (١٠) [illegible] کردیە.

تکاکان کە دەکەین بەرەوڕووی [illegible] راپۆرتەکانی پێشووی [illegible] بۆ بنێرنەوە.
بۆ ئەوەی بتوانین کارەکانی خۆمان بەرەو پێش بەرین [illegible]

عزالدین
١٩٩٠/١٢/١٢

نێردراوە

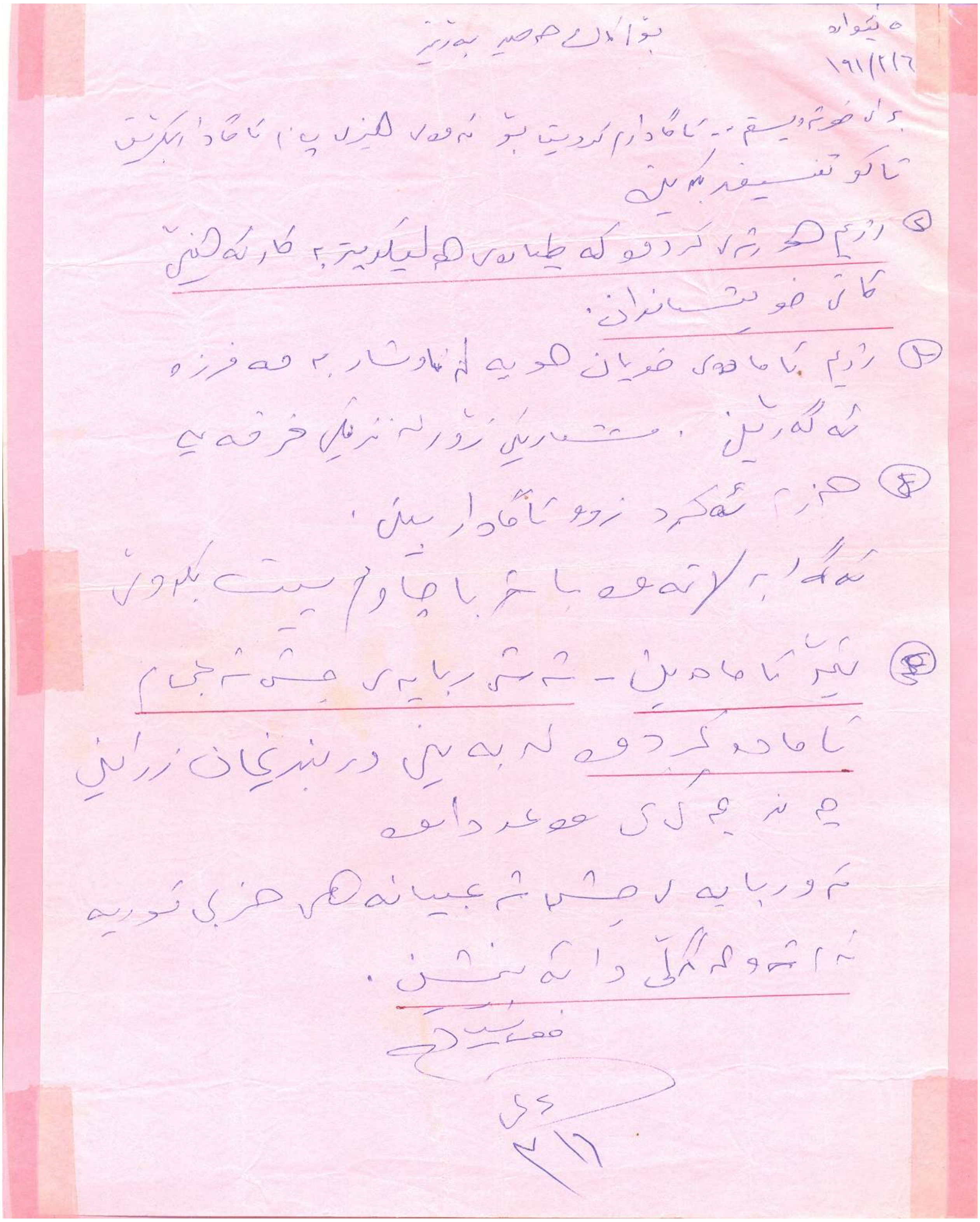
٥ ئێواره
١٩٦١/٢/٦

[illegible]

برای خۆشەویستم [illegible] ئاگادارم کردویت بۆ ئەوەی [illegible]
تاکو تەنسیق بکەین

١) زۆرم حەز [illegible] [illegible]
[illegible]

٢) زۆرم ئاگاداری [illegible] لە ناو شار [illegible]
[illegible]

٣) حەزم ئەکرد زوو ئاگادار بین،
[illegible]

٤) [illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]

[illegible]

پاشکۆی ژمارە (٧)

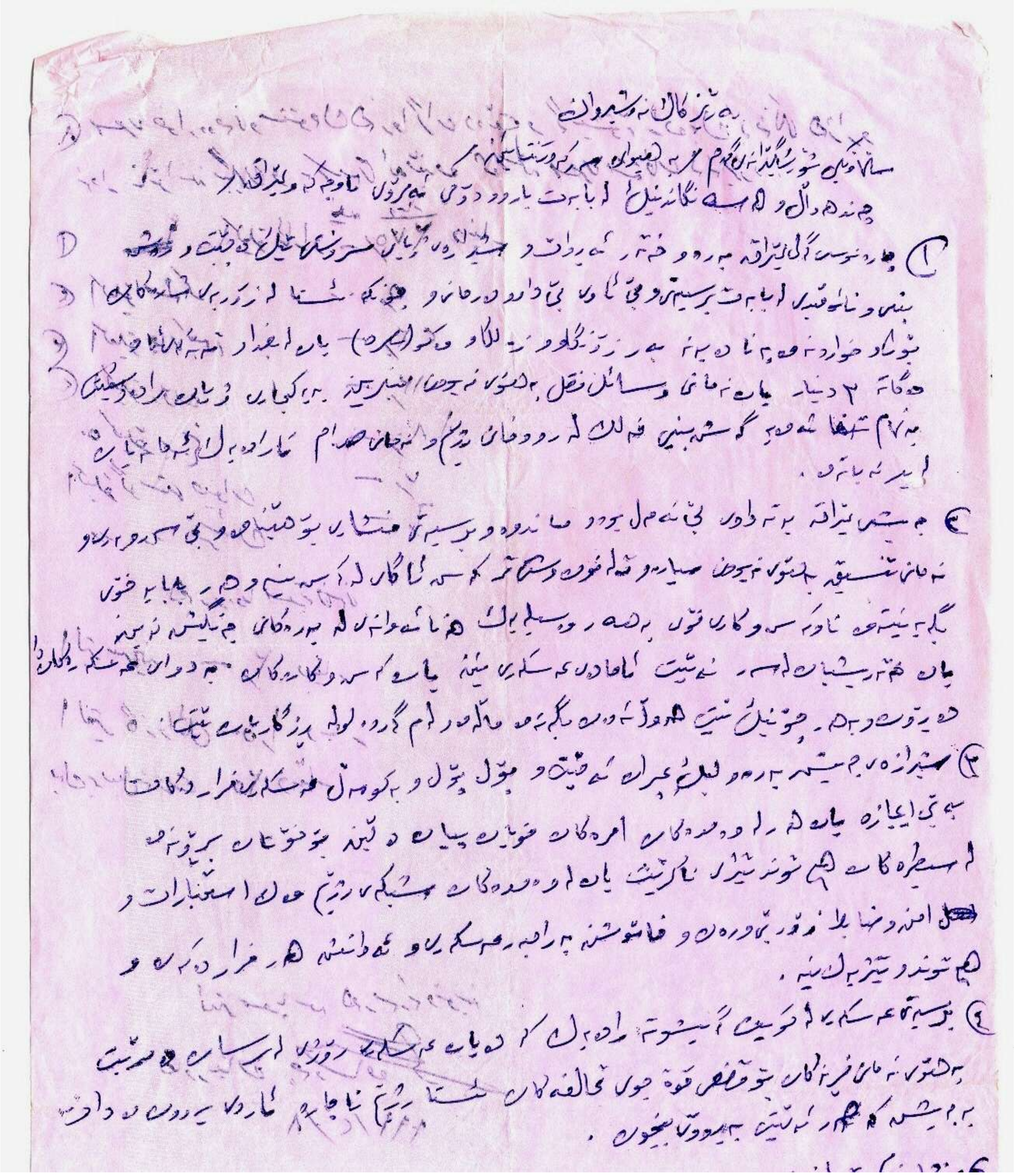

پاشکۆی ژمارە (٨)

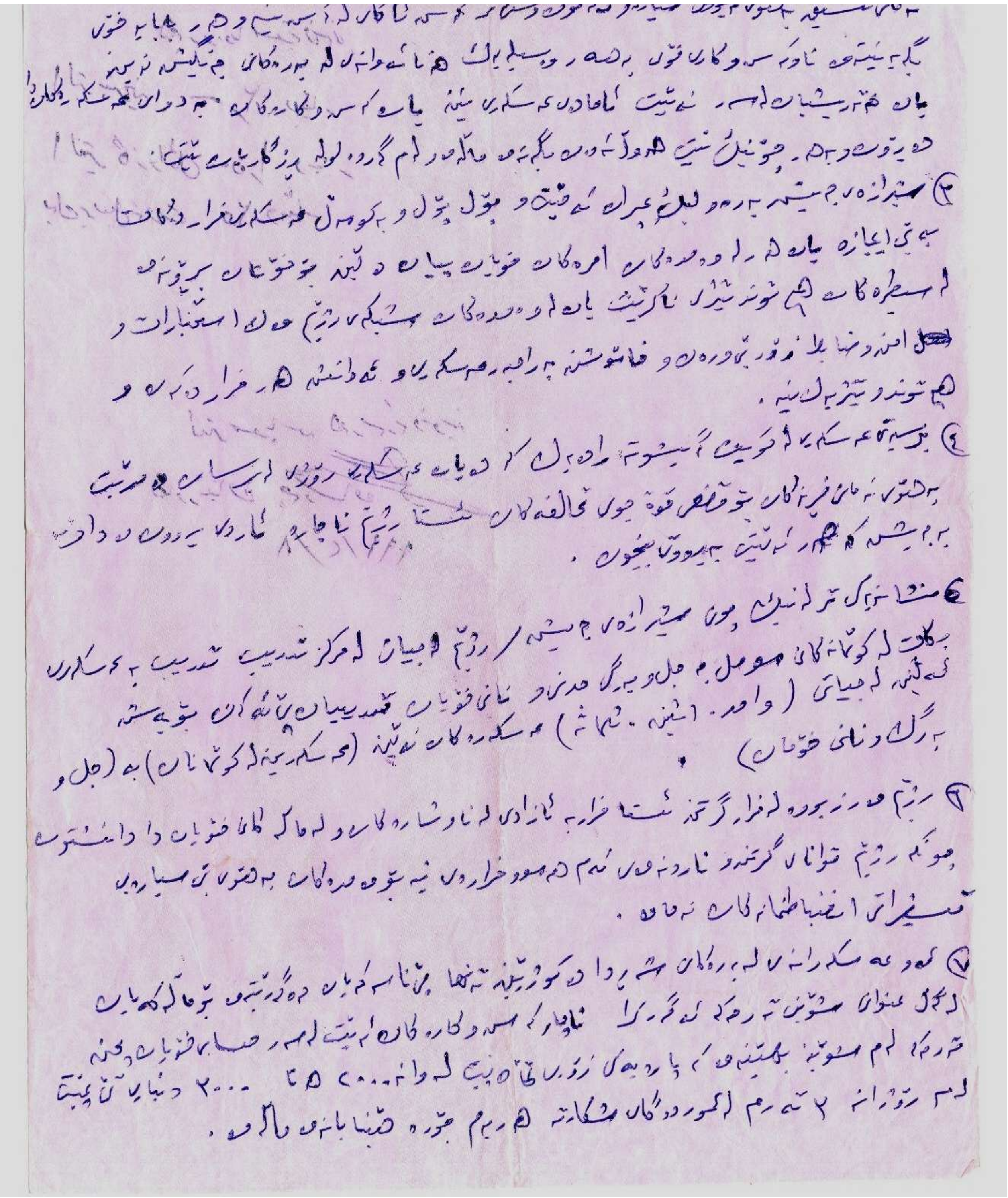

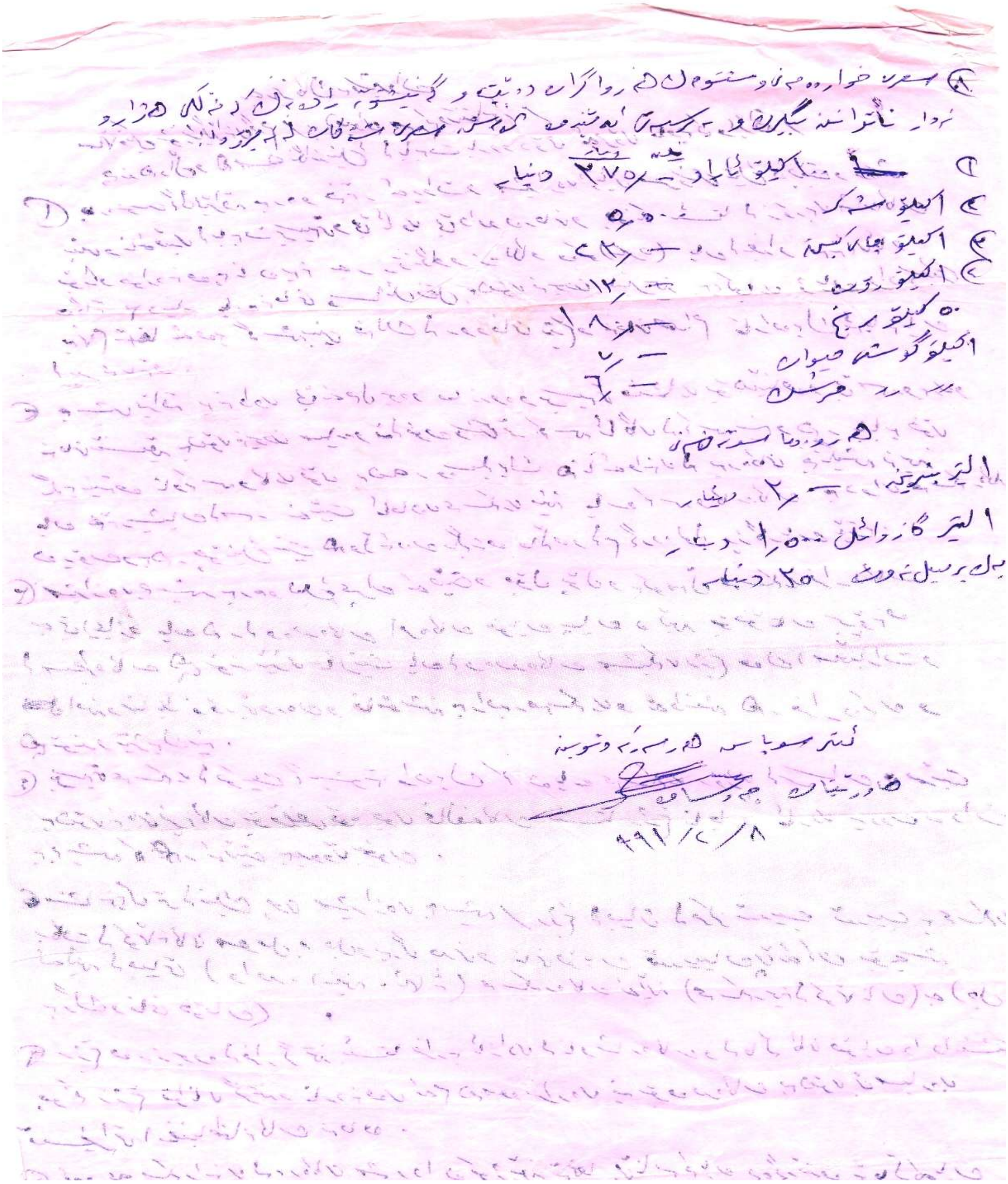

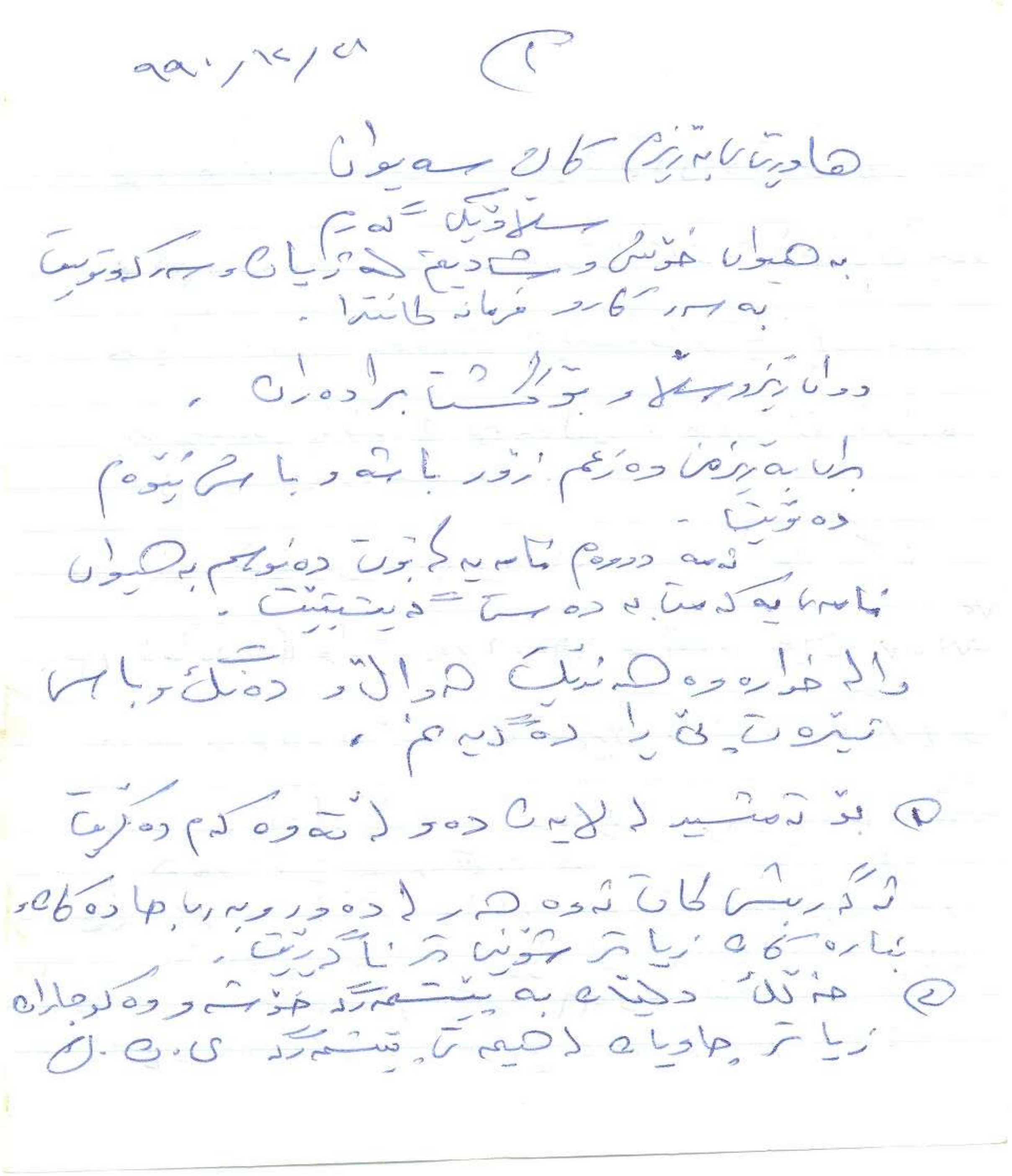

پاشکۆی ژمارە (٩)

(٢)

چونکە فڵان دەبینین و قسەیان لەگەڵ دەکەین زۆر

٢. ئەم ماوەیە و دەڵێن هەرچی کاتە لە خۆتان بسەنن

وریابن دوژمن زەفەرتان پێنەبات و تیانەچن وە زۆر

بە ئاوشوێنە باشەکان بۆ دەڵێن . فڵان زۆر رێزدارە
لەم وەزعەی ئێستە .

(٣) زۆر شت کرانە وەکو نامەکەی تردا بۆم نوسی

٧٢

(٤) لە مانگی ٢ دا لە ٢/١/٩٩١ مرالیەی ٦٩ - ٧٠ - ٧١ -

دەبێت وەکو فیدائی ئامادەی شەڕبن وە هەر لە مانگی ١ دا

هەموو خۆتان ئامادەکەن دا دەمەزرێن وە دائیرەکان دەبێت
هەموو کات ئیش بکەن هەتا ئەگەر ئاخرەتیش
(٦) کارمان بۆ نەکرا دایە دەبێت دەربکرێت ،
چونکە ئاخرەت وەکو پیاو نەبوو ئاگرێت داوا ئێمە بیکات ،
٥ - هەر لە مانگی ٢ ی ١٩٩١ دا ستە وانە دەبێت
کارەبانێت و وە سیارە بە بەشی کارەکانت .

(٣)

٤) وە هەر لەم نزیکانەدا دەکەوێتە نێو دەریا
(دنیای مدنی) لە شارەکانی جنوب دەستی پێکردووە
ئەمڕۆش بەرەو کوردستانیش دەگەڕێتەوە سلیمانی
هەڵکەکان دەر دەکات دەرەوە هەر لەوێدا گرێکان
بۆ ناوچەیەک بڵاو دەکاتەوە بۆ ئەوەی لەکاتی
شەڕدا بتوانن خۆیان لە شارەوە سەرەوە
ڕزگار بکەن .
٥) دەنگ ئەوەیە هەیە گوایە بیتاقە بلیت
بەرەو ڕەحاو ولایاتەکە دابەش کرابات بۆتەوە
هەکان هزبی شیوعی کە هزبانێکانیە لە
بلیتەکە بیبینن . بۆ ئەوەی بە حساب بۆ هەڵ
وەر دەگرێت ، [illegible]

[illegible]

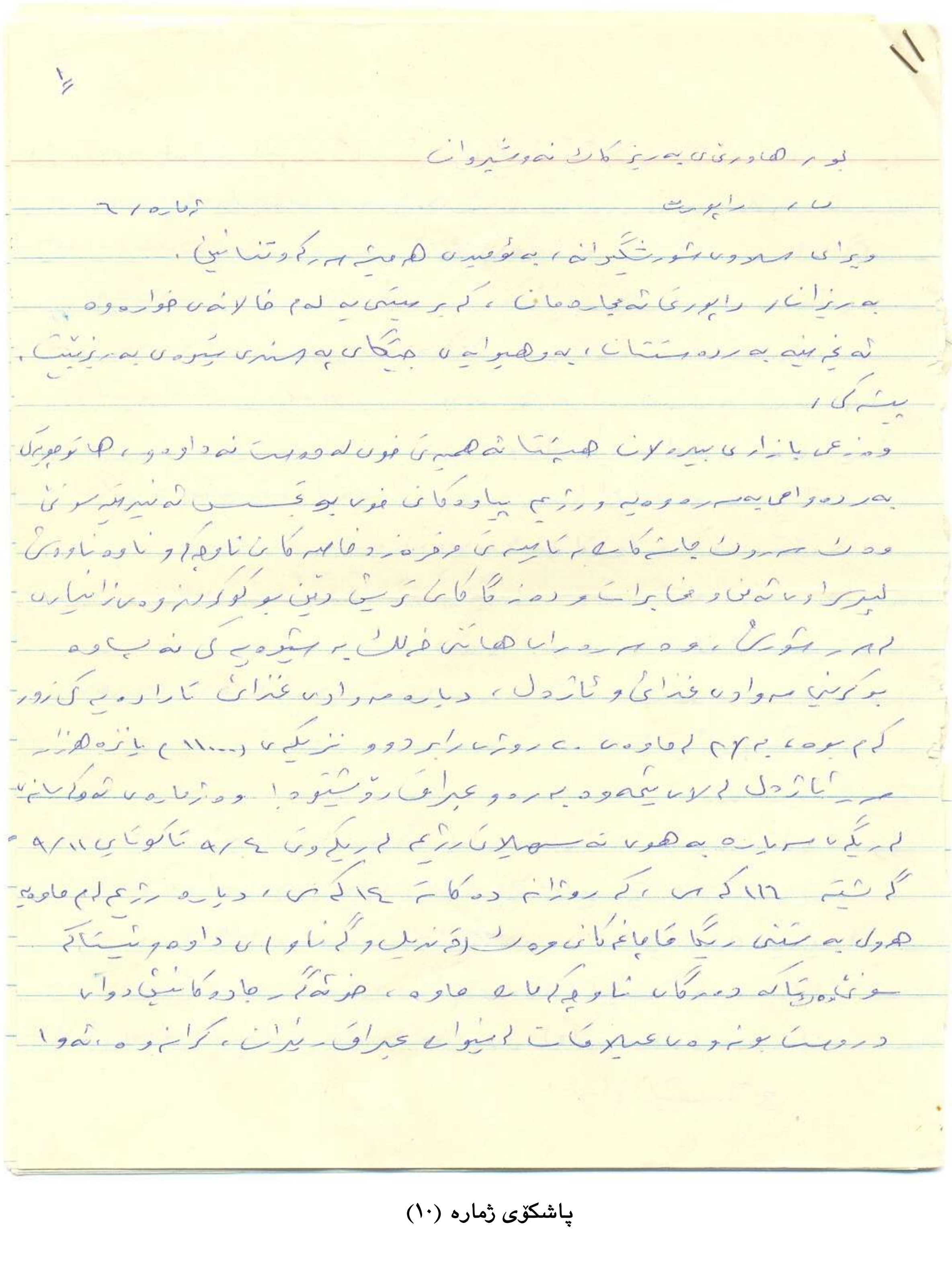

بۆ / هاوڕێی بەڕێز کاک ئەنوشیروان

س / ڕاپۆرت ژمارە / ٦

دوای سڵاوی شۆڕشگێڕانە، بەئومێدی هەمیشە سەرکەوتن بین.

بەڕێزتان ڕاپۆرتی ئەمجارەمان، کە بریتییە لەم خاڵانەی خوارەوە

پاشکۆی ژمارە (١٠)

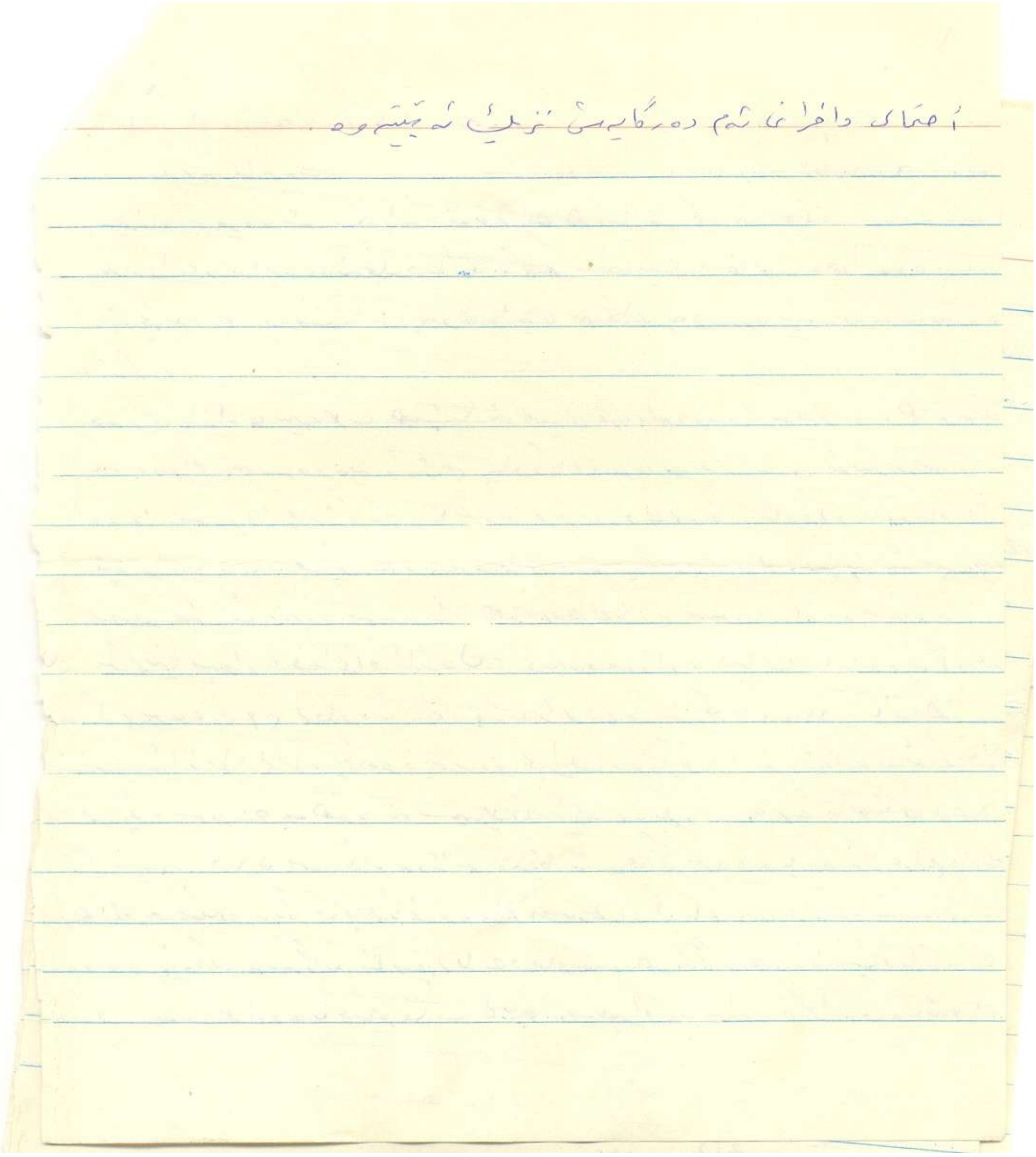
ئەحمەد داوای ئەم دەرگایەشی نزیکی ئەچێتەوە.

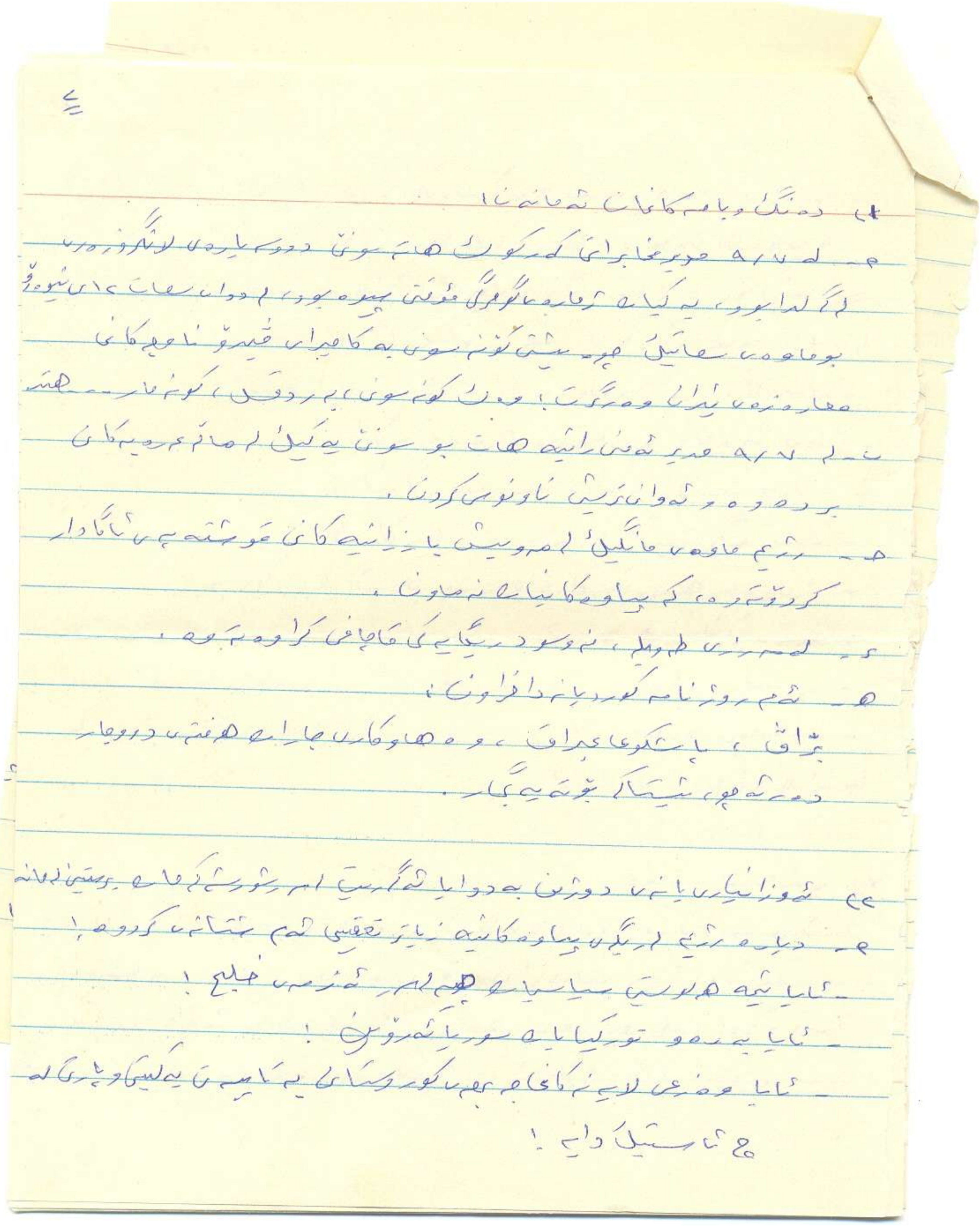
٧/
٤) دەنگ و باسەکانمان ئەمانەن :
أ- لە ٧/٢٥ جوت طیارەی ئەمریکی هاتنە سەر دەوروبەری لاشگر و دەوروبەری
لەگەڵدا بوو، بە پیاوەی ژمارەیەکی زۆر تۆقێنی پەیدا بوو، لە دوای سەعات ٢ی شەوەوە
بوماوەی سەعاتێک چوار هێشتی کۆنە سوپای بەکارهێنا قیدەو ناوچەکانی
مقاومەی پێدا وەرگرت! چونکە کۆنە سوپا بەرەو قەلای کۆنە بار .... هەشت
ب- لە ٧/٢٥ جەیش ئەمنی ڕاشیە هات بۆ سەر یەکێک لە ماڵە عەرەبەکانی
بردەوە و ئەوانیش ناونوسی کردن .
ج- ڕژێم ماوەی مانگێک لەمەوپێش بانزینەکانی خوشتەیەی ئاگادار
کردۆتەوە کە پیاوەکانیان نەماون .
د- لەم ڕۆژانە طەوێلە، بزوتنەوەی دیکەی قاچاخی کراوەتەوە .
هـ- ئەم ڕۆژنامە کوردیانە دابڕاون :
بزاف ، پاشکۆی عیراق ، ... هاوکاری جارانە هەفتەی دووجار
دەرئەچوو، ئێستا هەفتەی جارێ .

٥) ئەوانەی پارێزەر دوێنێ بە دوایا ئەگەڕێن لەو شۆڕشەدا زیاتر پێشتیوانانە
أ- دیارە ڕژێم لەگەڵ پیاوەکانیدا زیاتر تحقیقی لەم بابەتانەی کردووە !
- ئایا ئەو هەڵوێستی سیاسیانەی هەیانە لە ئەنجامی قەیرانی خلیج !
- ئایا بەرەو تورکیا یان بەرەو سوریا ئەڕۆن !
- ئایا موقعی لایەنەکانی جەبهەی کوردستانی بەرامبەر بە یەکێتی وچی لە
چ ئاستێک دایە !

٢/

ساڵی لەڕۆژی ٢٥/٢ نقیب محمد کە پیاوێکی عەرەبی لیبراڵی استخباراتی
کۆیە هاتە سەردانی بە هەوێکی یەکێک لە پیاوەکانی کە ناوی دانا بە ئەحمەدی فقێ
رسول حسێنی بوو: (محمد لە بەغدا بە پێی محوڵ کرابوو بۆ ئەم کارە) پرسی ئەوەی
لە نزیک سەرکردەکانی کۆچەر، سیری ئەیلێنی لەگەڵیدا دانیشتبوو، داوای ئەوەی
ئاشکرا کردووە، کە بۆ ماوەی چوار ڕۆژ بەڕێوەی بەرپاکات؟

- ناوی ئەندامانی (م.س) ی هەموو حزبەکان
- ناوی تیپەکانی پێشمەرگە و سەرتیپەکانیان
- ناوی جێگری تیپەکان و رابەرە سیاسییەکان
- ژمارەی هەموو تیپەکان چەندە و بارەگاکانیان لە کوێیە؟
- جۆری چەکەکانیان چییە؟

وە پرسیاری لەوە کردبوو، کە عیلاقاتی پارتی و یەکێتی چۆنە؟
وە تحقیقی ئەوەی کردبوو. ئایا حکومەتی ئێران ئێستە جاری داوە کە
لەوێدا بڕۆن! یان نا؟

٢) وەزعی شاری بغداد

لە دوای ئەو کارانە بوو باسە هاتووە، لەبەر وەزعی شاری بغدا ئەم شتانەمان
دەست کەوتووە، بەپێی سیاسەتی ئەوان بەگوێرەی بۆ ئاسایش باڵ بکەین، بە شێوەیەکی
گشتی [illegible] داخلی بغدا [illegible] هەموو نقطە سیطرەکانی ئەطرافی [illegible]
زۆر بەهێزەوە [illegible] و ناوشاریش [illegible] زۆر [illegible]

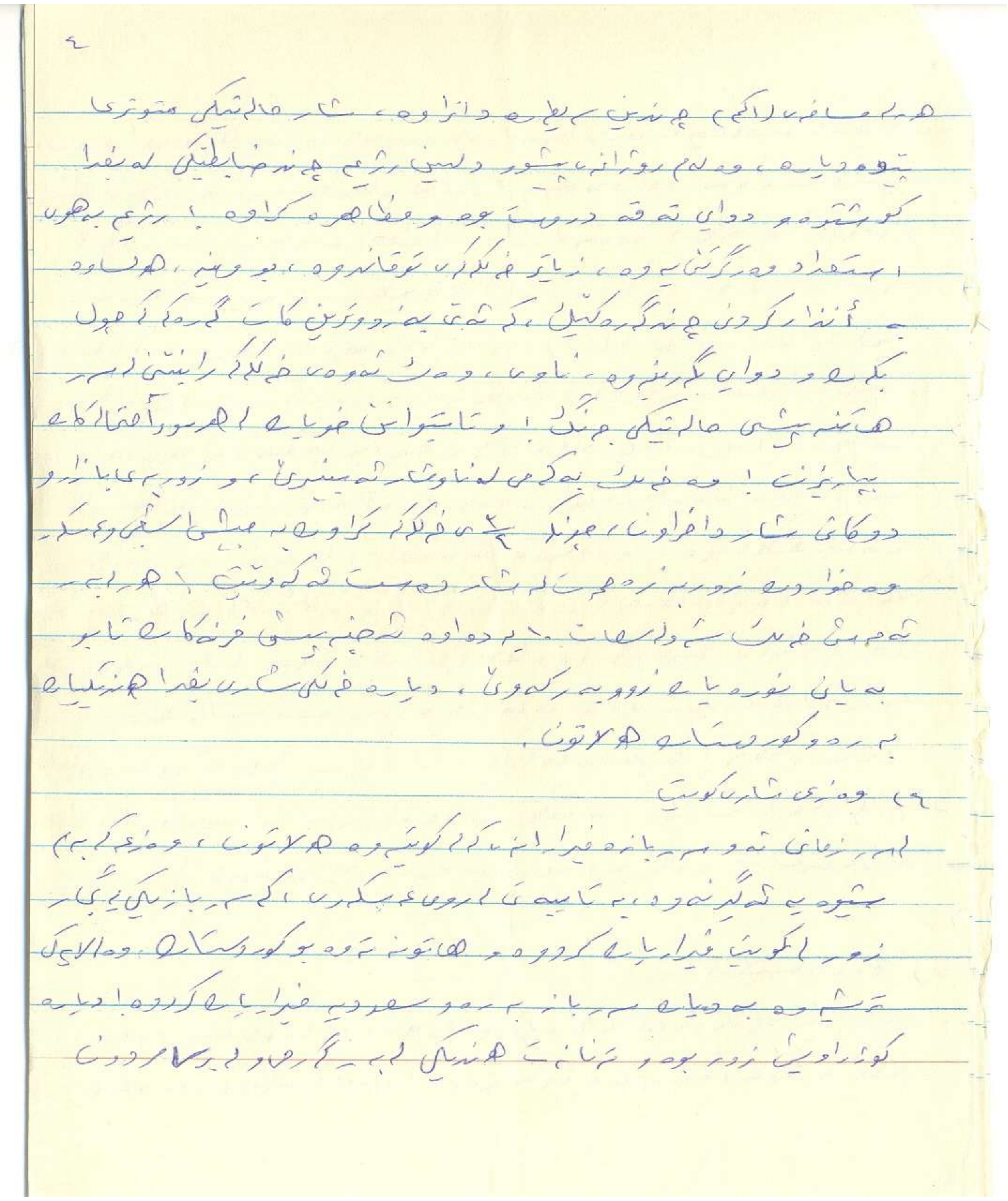

٤

هەروەها خەبەر (ئەگەر) چەندین بەڵگە دانراوەتەوە، شار حاڵەتێکی متوتری

بووە دیارە، وە لەم ڕۆژانەی پێشوو دڵنیا ڕژێم چەند حاڵەتێکی لە بەغدا

کوشتووە و دوای ئەوە دروست بووە و مەعلوم کراوە! ڕژێم بەخۆی

ئیستیعداد وەرگرتنەوە، زیاتر خەڵکی ترساندووە، بۆ وێنە، هەستاوە

بە ئینزار کردنی چەند گەڕەکێک، کە ئەبێ پەنجەرەکان [illegible]

بکەن و دوای گەڕانەوە، تاوەکو وەک ئەوەی خەڵکی ڕاپێچی لەبەر

هەندێ شتی حاڵەتێکی جەنگ! و تاتوانی خۆیان لە هەموو ئەحتمالێکە

بپارێزن! وە خەڵک بەکەمی لە ناوشار ئەبینرێ و زۆربەی عەبابازاڕ و

دوکانی شار داخراون، چەند ١/٢ ی خەڵکی کراوەتە حیللی شێخ و [illegible]

وە هۆکارە زۆر بە ڕەحمەتی لە شار دەست ئەکەوێ! هەروەها

ئەمڕۆ خەبەر سەرلەبەیانی داوە ئەچن بیشی فرەکانی تایبەت

بە یان ئەوە یە زوو بە زەکەوێ، دیارە خەڵکی شار لە بەغدا هەندێکیان

بەرەو کوردستان هەڵاتوون.

٢) وەزعی شاری کوێت

لە ماوەی ئەو سەربازە فیراریانەی لە کوێتەوە هەڵاتوون، وەزعی کابرەمە

بە شێوەیەکی ئەگێڕنەوە، بە تایبەتی لەڕووی [illegible]، کە سەربازێکی زۆر

زۆر لە کوێت فیراریان کردووە و هاتوونەتەوە بۆ کوردستان. وە لە لایەکی

ترەوە بە جیاوە سەربازی زۆر [illegible] فیراریان کردووە! دیارە

کوێتیەکان زۆر بوون، ترسانی هەندێکی لەبەر [illegible]

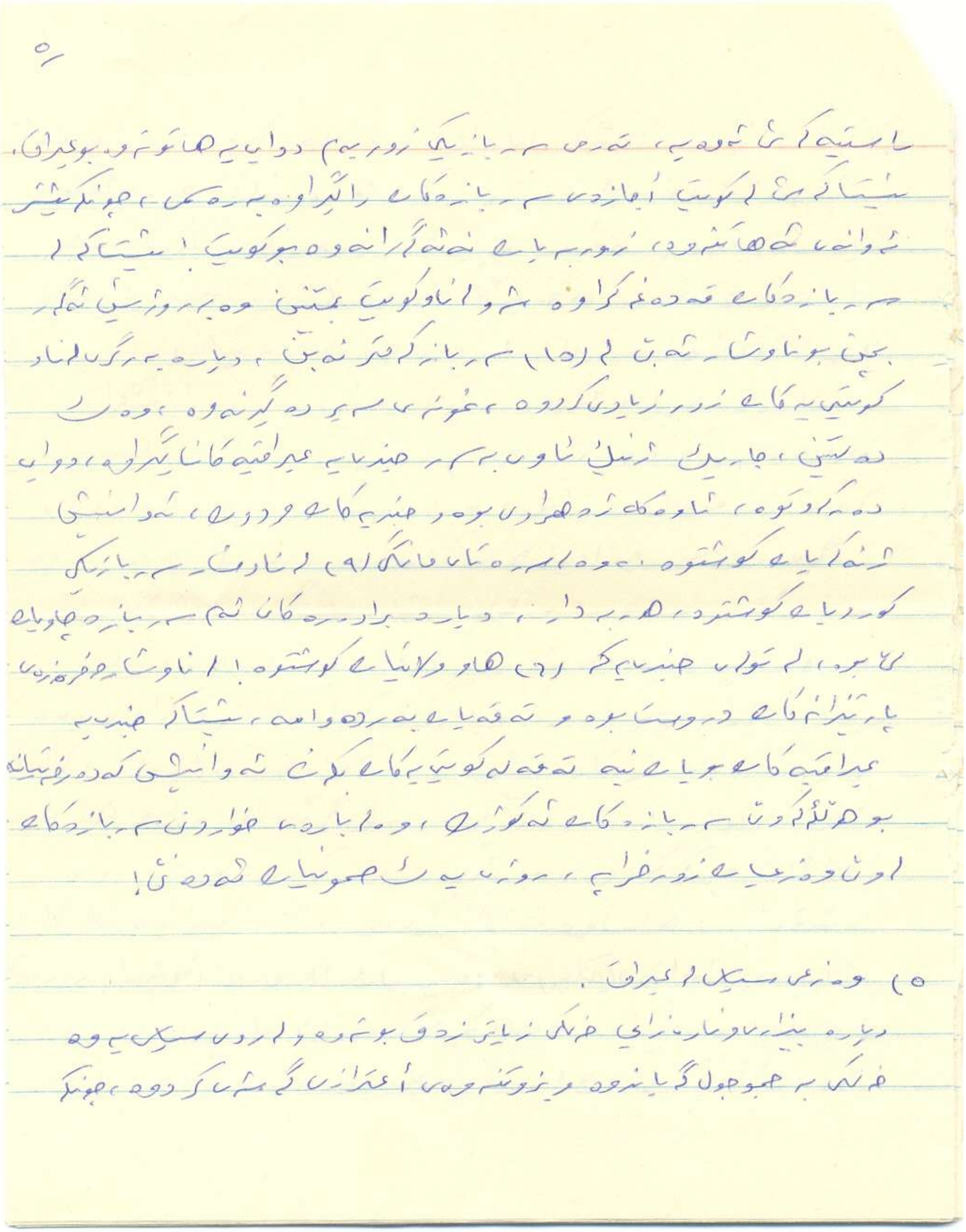

٦

خەڵک زۆر بە [illegible] دروست بوو، کە ئەمجارە ڕژێم ناتوانێ

دژی بە [illegible] خۆی بێت و خۆی ڕزگار بکا لەو دوو [illegible] خۆی بۆ ئەگرێ!

دیارە ئەم بارودۆخە [illegible] مەعنەویاتی پیاوەکانی ڕژێمی

داشکاندووە هەتا سەر بە عەسکەرییەکانیشەوە وەکو

هەست ئەکرا و ئەبینرا [illegible] پەشیمانی و لە ڕژێم [illegible]

و دوا ڕۆژی خۆیان ئەترسن، چونکە دەبینن خەڵک بە ئاشکرا لە

جادەکاندا قسە ئەکەن و جنێو بە صدام ئەدەن [illegible] بە تایبەتی

کە لە شاری موصل [illegible] لە شارەکانی کوردستان و [illegible]

بە گوللە [illegible] صدامیان [illegible] شکاندووە [illegible] دانراوە

[illegible] وێنەکانی صدام [illegible]

دوای [illegible] دیارە [illegible]

موصل و بغداد و [illegible]

[illegible] بە ئاشکرا [illegible]

[illegible] دیارە ڕژێم [illegible]

[illegible]

[illegible] بە ئازادی [illegible]

بە تایبەتی [illegible]

[illegible]

لە کوردستانیش [illegible]

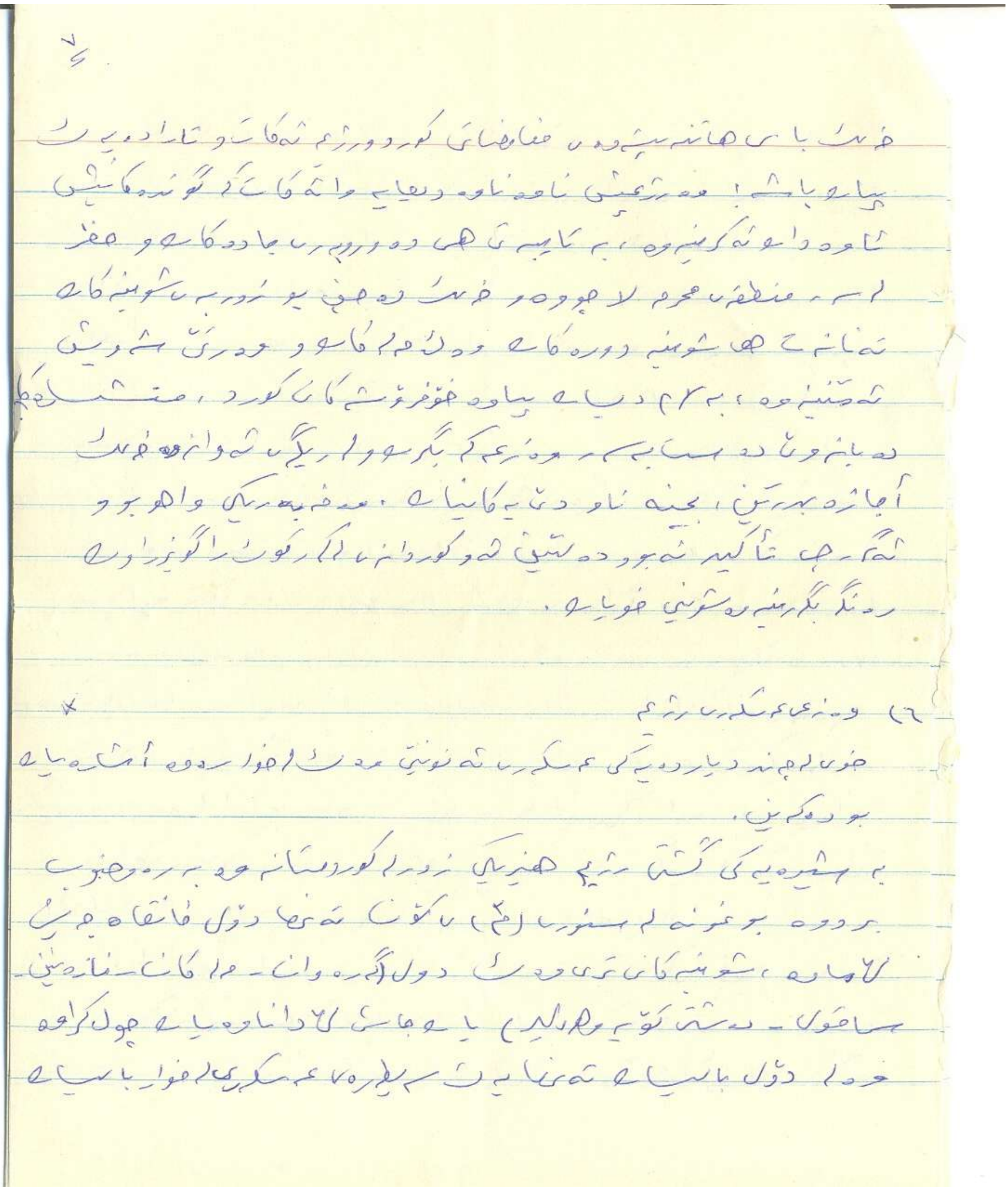

خەڵک باری هاتنە پێشەوەی فڕۆکەکانی کۆڕەوی رژێم ئەکات و ئامادەیی
پیاو باشە! عەرزیشی ئاوەناوە دیفاعی و ئاتەکانی گوندەکانیش
ئاوەدان بوونەتەوە، بە تایبەتی هی دەوروبەری جادەکانەوە حەفر
لەسەر منطقەی محرم لاچووە، خەڵک دەچێ بۆ ئەوبەری شوێنەکانە
تەنانەت هی شوێنە دوورەکانە و دۆڵەکانەو و عەوزی ئەشەویش
ئەچنەوە، بە ٢٢ دیاتە پیاوە خۆفرۆشەکانی کورد، حەتشەکەی
دەیانبوو دەست بە ... عەرزەکە بگرن و ئارێگەی شەوانە خەڵک
ئاچارە بەرەتی، بچنە ناو دێهاتەکانیانە. عەفەبەریکی وا هەبوو
ئەگەر چی تاکید ئەبوو دەستی لە کوردانە ئەکات گوزراوە
رەنگە بگەڕێنەوە شوێنی خۆیانەوە.

٦) وەزعی عەسکەری رژێم

جگە لە چەند دیاردەیەکی عەسکەری ئەتوێتی ... ئیشارەیە
بۆ دەکەین.

بە شێوەیەکی گشتی رژێم هێزی زۆری لە کوردستانەوە بەرەو جنوب
بردووە بۆ نموونە لە سنووری (٢) ئاکۆی تەنها دۆڵ فانقاە ...
لاماوە، شوێنەکانی تری وەک دۆڵ ... ماوەتەوە ...
... دەشتی کۆیە ... لادانراوە ... چۆڵ کراوە
... دۆڵ باڵیسان تەنها یەک سەرپەرە ... عەسکەری ... باڵیسان

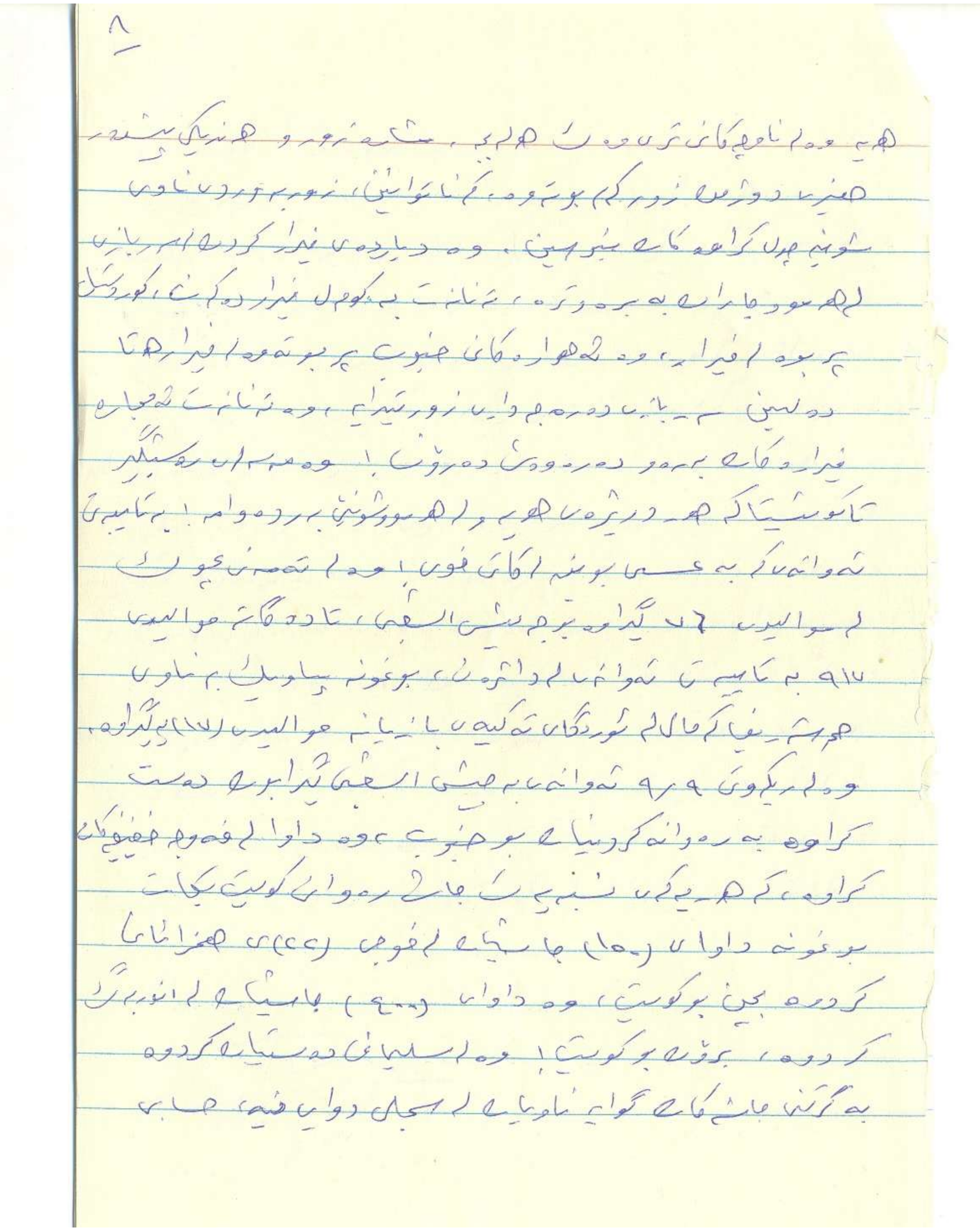

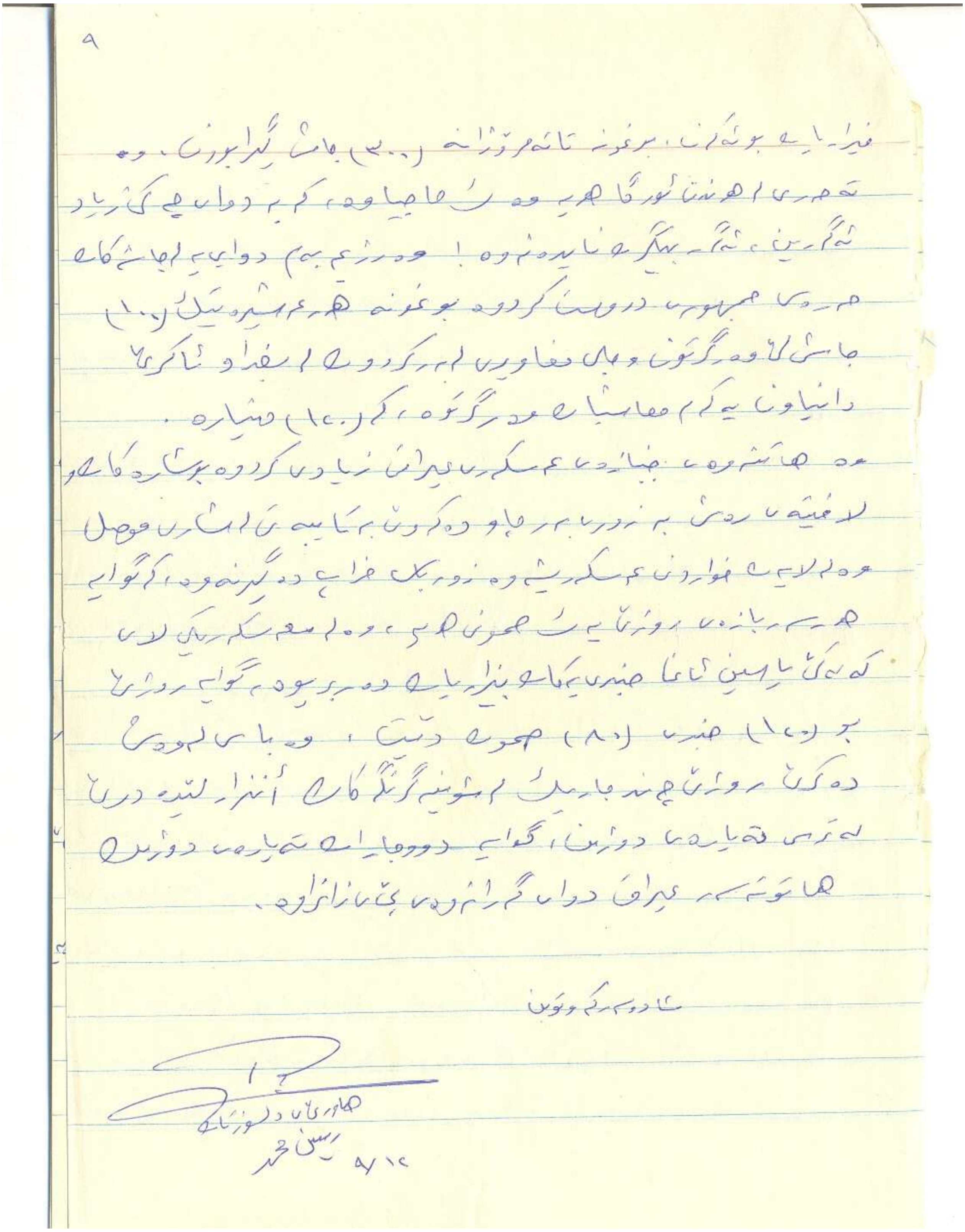

٩

[illegible] (٣٠٠) جاش گیرابوون، وە

[illegible] کە بە دوای [illegible]

[illegible] ! [illegible]

[illegible] دروست کردووە بۆ نموونە هەر عەشیرەتێک (١٠٠)

جاشی لێ وەرگرتوون [illegible] لە بەغدا [illegible]

[illegible] (١٠٠) [illegible] .

وە [illegible] عەسکەری [illegible] کردووە [illegible]

[illegible] موصل

[illegible] عەسکەریشەوە [illegible] دەگێڕنەوە، گوایە

[illegible] عەسکەری [illegible]

[illegible] گوایە ڕۆژانە

بە (١٠٠) [illegible] (٨٠) [illegible] ، وە [illegible]

دەکرێ ڕۆژانە چەند جارێک لە شوێنە گرنگەکان [illegible]

[illegible] دوژمن، گوایە دووجار [illegible] دوژمن

[illegible] عێراق دوای [illegible] .

[illegible]

[illegible]

یاسین محمد

٨/١٢

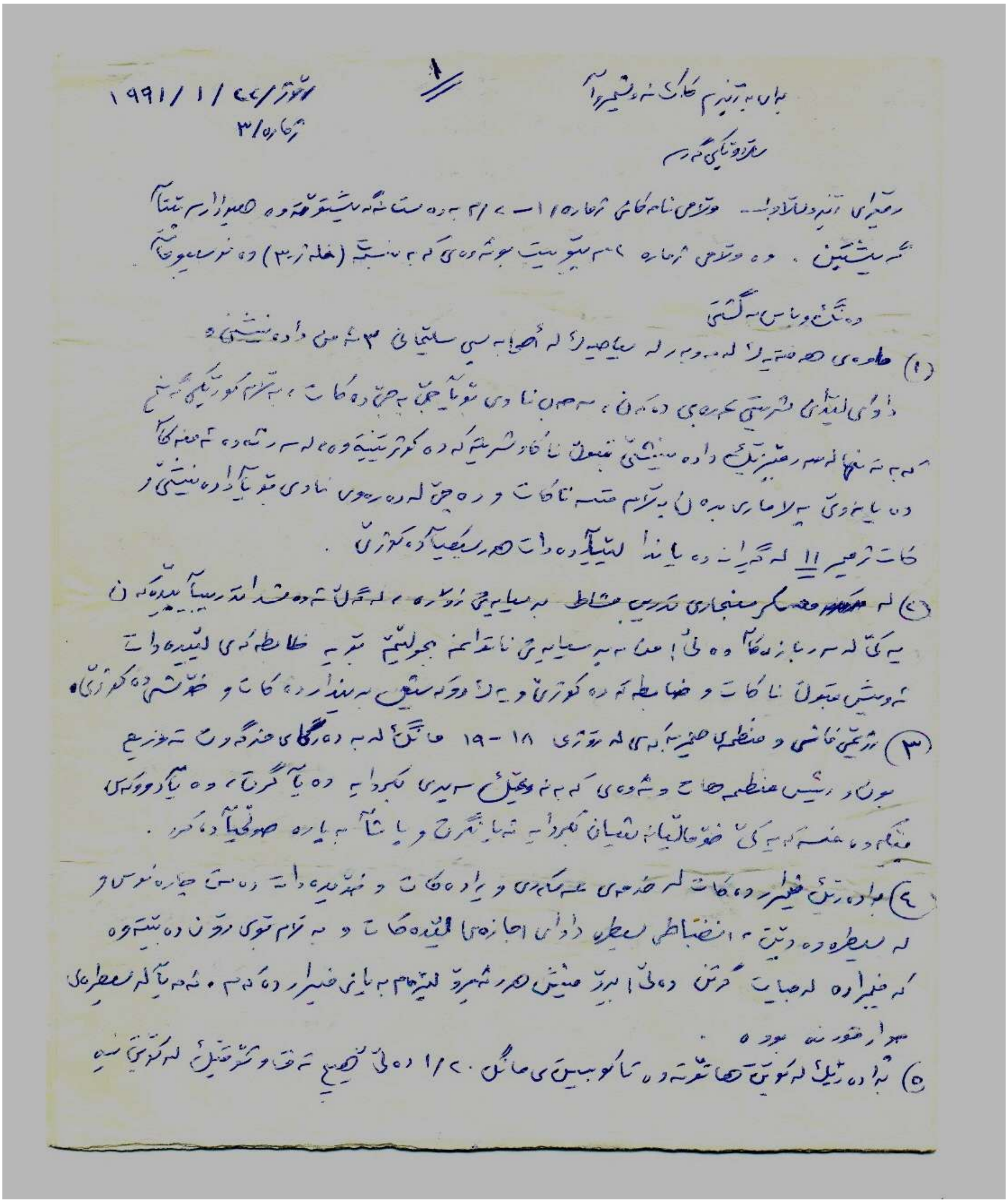
بەروار ١٩٩١/١/٢٤
ژمارە ٣/٥
سڵاوێکی گەرم

پاشکۆی ژمارە (١١)

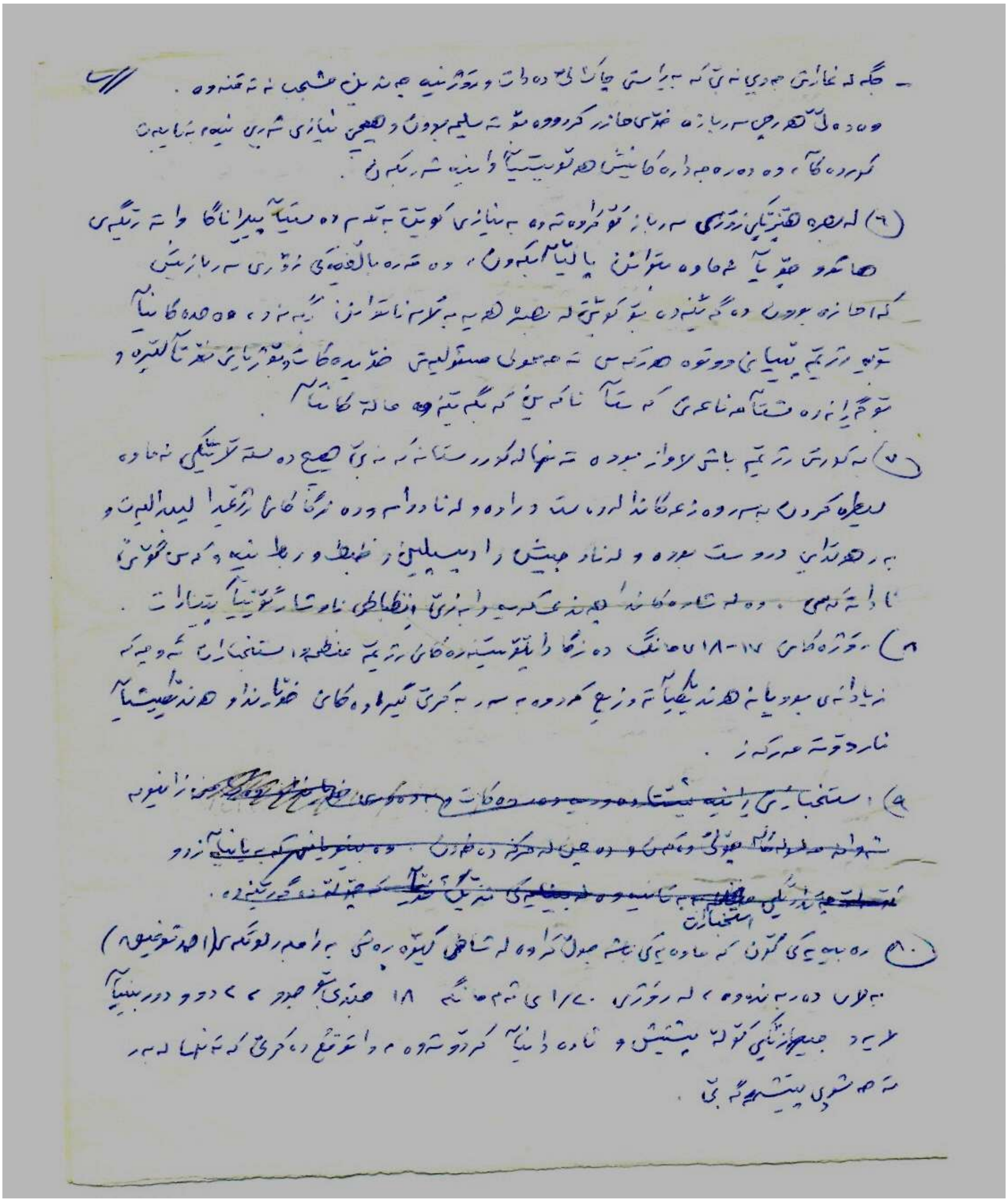

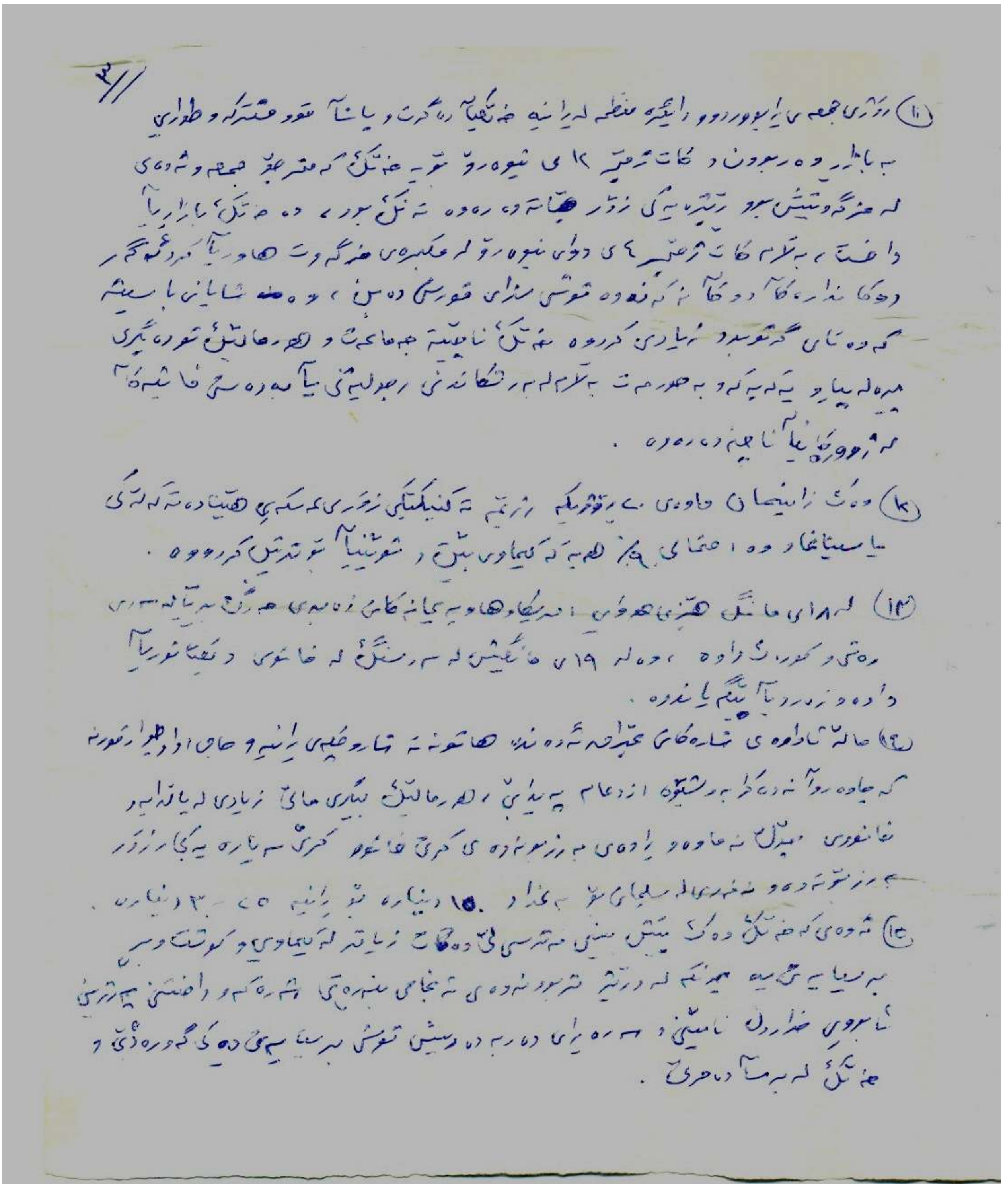

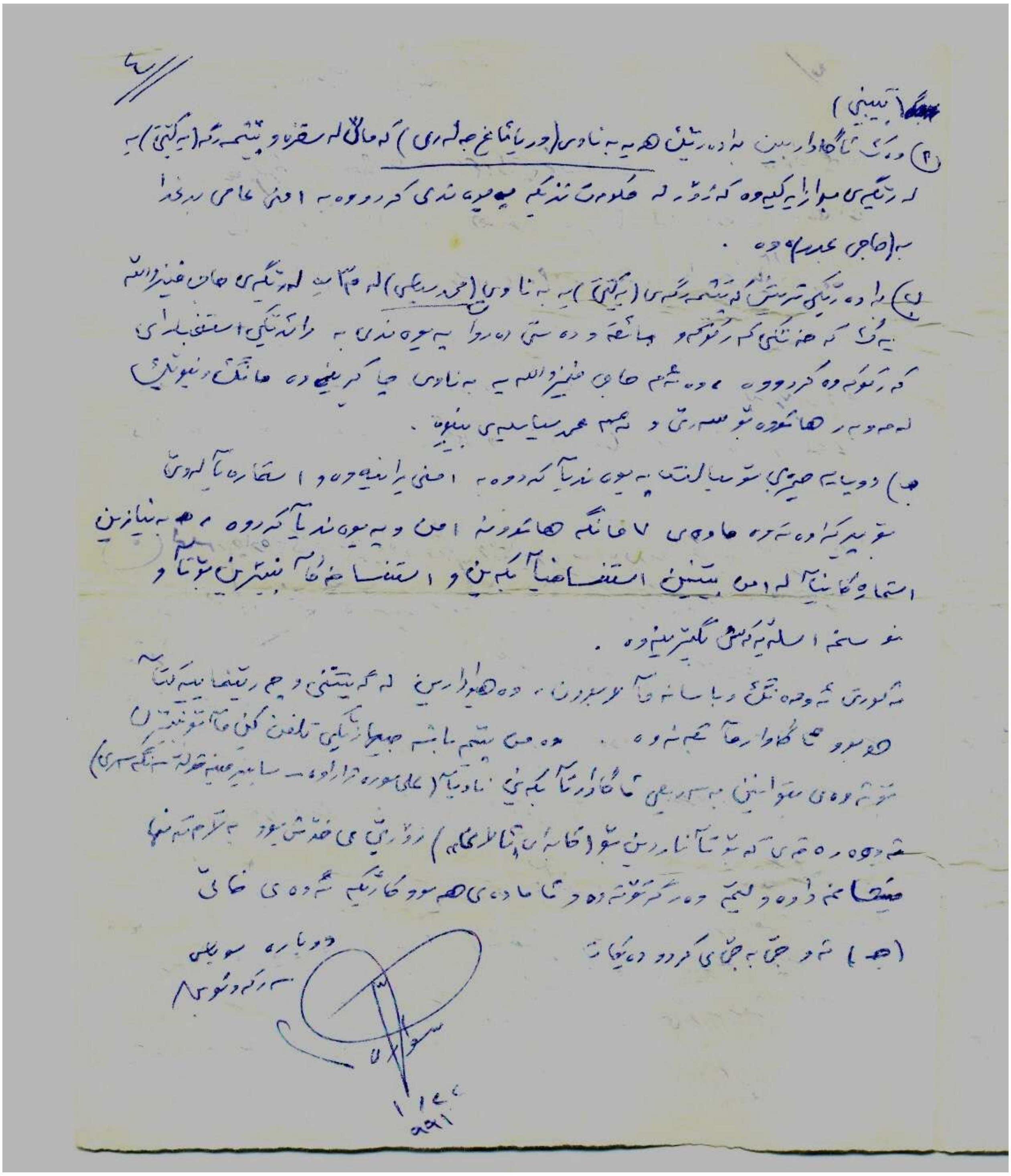

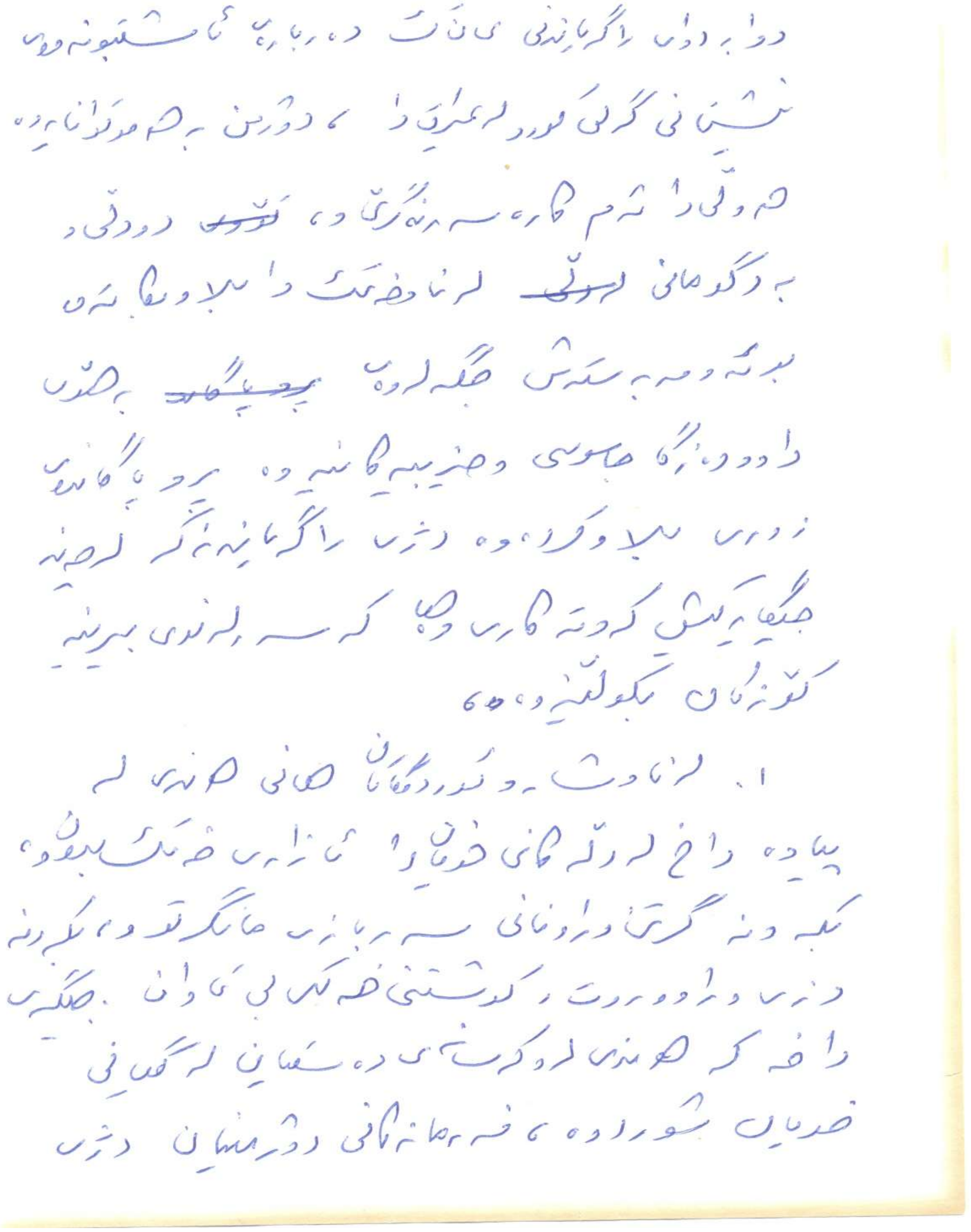
دوا بەدوای راگەیاندنی ی.ن.ک دەربارەی ئاشتبوونەوەی
نیشتمانی گرنگی کورد لە عێراق دا کە دوژمن بەهەموو توانایەوە
هەوڵی دا ئەم کارە سەرنەگرێ دە ~~[illegible]~~ دووڵی و
بەدگومانی ~~[illegible]~~ لە ناوخەڵک دا بڵاو بکاتەوە
بۆ ئەمەبەستەش چەکەکانی ~~[illegible]~~ بەهۆی
دامودەزگا جاسوسی و خەبەرگیرانیەوە بەردەوام ئاگاداری
زۆری بڵاوکردەوە دژی راگەیاندنەکە لە هەندێ
جێگایشدا کردیە کاری وەها کە سەرلەنوێ بەرێنە
گۆڕەپانی تێکۆشانەوە
١. لە ناوچە و شوێنەکانی هێزی لە
پیادە داخ لە ناوچەکانی [illegible] [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

پاشکۆی ژمارە (١٢)